

Justitieutskottets betänkande 2019/20:JuU28

Kriminalvårdsfrågor

Sammanfattning

Utskottet föreslår att riksdagen, med anledning av motionsyrkanden, gör ett tillkännagivande till regeringen om kriminalisering av rymningar och avvikelser.

När det gäller tillkännagivandet finns en reservation (S, C, V, MP).

Utskottet föreslår att riksdagen avslår övriga motionsyrkanden, bl.a. med hänvisning till att frågorna redan är uppmärksammade.

I betänkandet finns totalt 31 reservationer (S, M, SD, C, V, KD, L, MP) och tre särskilda yttranden (SD, KD, L).

Behandlade förslag

Cirka 70 yrkanden i motioner från allmänna motionstiden 2019/20.

Innehållsförteckning

Utskottets förslag till riksdagsbeslut.....	4
Redogörelse för ärendet.....	9
Utskottets överväganden.....	10
Häktade.....	10
Återfallsförebyggande arbete m.m.....	16
Verkställighet av fängelsestraff.....	28
Tiden i anstalt.....	33
Kriminalvårdens behandlingsprogram.....	38
Utbildning.....	41
Arbete mot radikalisering.....	44
Kriminalisering av rymningar.....	51
Säkerheten för Kriminalvårdens personal.....	54
Kriminalvårdens organisation och kapacitet.....	58
Intensivövervakning med elektronisk kontroll.....	63
Villkorlig frigivning.....	66
Motioner som bereds förenklat.....	72
Reservationer.....	73
1. Begränsning av långa häktningstider m.m., punkt 1 (V).....	73
2. Avhopparverksamhet, punkt 2 (C).....	74
3. Avhopparverksamhet, punkt 2 (V).....	74
4. Civilsamhällets roll, punkt 3 (KD).....	75
5. Sociala utfallskontrakt, punkt 4 (KD).....	76
6. En utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård, punkt 5 (KD).....	77
7. Nationellt exitprogram, punkt 6 (M).....	78
8. Arbete mot hedersrelaterade brott, punkt 7 (C).....	78
9. Genomlysning och utvärdering av straffens innehåll, punkt 8 (M).....	79
10. Tiden mellan dom och verkställighet, punkt 9 (M, KD).....	79
11. Omedelbar verkställighet av fängelsestraff, punkt 10 (M).....	80
12. Uppskov med verkställighet, punkt 11 (M).....	81
13. Personer som inte inställer sig för verkställighet av påföljd, punkt 12 (M, KD).....	81
14. Likvärdig kriminalvård för män och kvinnor, punkt 14 (L).....	82
15. Åtgärder för att minska intagnas skulder, punkt 15 (M, KD, L).....	83
16. Elektronisk övervakning vid permission och transport, punkt 16 (M).....	83
17. Program för personer som begått hedersrelaterade brott, punkt 17 (V).....	84
18. Ökning av antalet yrkeskurser, punkt 19 (M).....	84
19. Motverka radikalisering, punkt 20 (KD).....	85
20. Kriminalisering av rymningar, punkt 21 (S, C, V, MP).....	86
21. Kriminalvårdens kapacitet, punkt 23 (M, KD, L).....	86
22. Kriminalvårdens kapacitet, punkt 23 (SD).....	87
23. Kriminalvårdens kapacitet, punkt 23 (V).....	88
24. Hyra fängelseplatser utomlands, punkt 24 (SD, KD).....	90
25. Frivårdens närvaro i utsatta områden, punkt 25 (M).....	90
26. Utökad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll, punkt 27 (V).....	91

27. Tid för villkorlig frigivning, punkt 28 (M)	92
28. Tid för villkorlig frigivning, punkt 28 (SD)	92
29. Tid för villkorlig frigivning, punkt 28 (C)	93
30. Tid för villkorlig frigivning, punkt 28 (KD)	94
31. Återgång till tidigare straff vid ny brottslighet, punkt 29 (SD)	95
Särskilda yttranden	96
1. Översyn av säkerheten för Kriminalvårdens personal, punkt 22 (L)	96
2. Motioner som bereds förenklat, punkt 31 (SD)	96
3. Motioner som bereds förenklat, punkt 31 (KD)	96
<i>Bilaga 1</i>	
Förteckning över behandlade förslag	97
Motioner från allmänna motionstiden 2019/20	97
<i>Bilaga 2</i>	
Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet	104

Utskottets förslag till riksdagsbeslut

Häktade

1. Begränsning av långa häktningstider m.m.

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:143 av Kerstin Lundgren (C) och

2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 4.

Reservation 1 (V)

Återfallsförebyggande arbete m.m.

2. Avhopparverksamhet

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2147 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 9 och

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 29.

Reservation 2 (C)

Reservation 3 (V)

3. Civilsamhällets roll

Riksdagen avslår motion

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 10.

Reservation 4 (KD)

4. Sociala utfallskontrakt

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11 och

2019/20:3191 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11.

Reservation 5 (KD)

5. En utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård

Riksdagen avslår motion

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 12.

Reservation 6 (KD)

6. Nationellt exitprogram

Riksdagen avslår motion

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 13.

Reservation 7 (M)

7. Arbete mot hedersrelaterade brott

Riksdagen avslår motion

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 54.

Reservation 8 (C)

8. Genomlysning och utvärdering av straffens innehåll

Riksdagen avslår motion

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2.

Reservation 9 (M)

Verkställighet av fängelsestraff

9. Tiden mellan dom och verkställighet

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 22 och 23 samt

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

Reservation 10 (M, KD)

10. Omedelbar verkställighet av fängelsestraff

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 24 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 5.

Reservation 11 (M)

11. Uppskov med verkställighet

Riksdagen avslår motion

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 6.

Reservation 12 (M)

12. Personer som inte inställer sig för verkställighet av påföljd

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 7.

Reservation 13 (M, KD)

13. Elektronisk övervakning i avvaktan på verkställighet

Riksdagen avslår motion

2019/20:572 av Robert Halef (KD).

Tiden i anstalt

14. Likvärdig kriminalvård för män och kvinnor

Riksdagen avslår motion

2019/20:2057 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 11.

Reservation 14 (L)

15. Åtgärder för att minska intagnas skulder

Riksdagen avslår motion

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7.

Reservation 15 (M, KD, L)

16. Elektronisk övervakning vid permission och transport

Riksdagen avslår motion

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9.

Reservation 16 (M)

Kriminalvårdens behandlingsprogram

17. Program för personer som begått hedersrelaterade brott

Riksdagen avslår motion

2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 5.

Reservation 17 (V)

18. Behandlingsinsatser för att motverka sexuella övergrepp mot barn

Riksdagen avslår motion

2019/20:2447 av Pernilla Stålhammar och Annika Hirvonen Falk (båda MP) yrkande 9.

Utbildning

19. Ökning av antalet yrkeskurser

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 26 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 12.

Reservation 18 (M)

Arbete mot radikalisering

20. Motverka radikalisering

Riksdagen avslår motion

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 2 och 3.

Reservation 19 (KD)

Rymningar

21. Kriminalisering av rymningar

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om kriminalisering av rymningar och avvikelser, och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2019/20:207 av Hans Eklind (KD),

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 30,

2019/20:722 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1,

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 8.

*Reservation 20 (S, C, V, MP)**Säkerheten för anställda***22. Översyn av säkerheten för Kriminalvårdens personal**

Riksdagen avslår motion

2019/20:2016 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 20.

*Kriminalvårdens organisation och kapacitet***23. Kriminalvårdens kapacitet**

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2,

2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

*Reservation 21 (M, KD, L)**Reservation 22 (SD)**Reservation 23 (V)***24. Hyra fängelseplatser utomlands**

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:32 av Robert Halef (KD) yrkande 2,

2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 och

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 9.

*Reservation 24 (SD, KD)***25. Frivårdens närvaro i utsatta områden**

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 25 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 11.

*Reservation 25 (M)***26. Medborgarvittnen**

Riksdagen avslår motion

2019/20:907 av Beatrice Ask (M).

*Intensivövervakning med elektronisk kontroll***27. Utökad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll**

Riksdagen avslår motion

2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1.

Reservation 26 (V)

*Villkorlig frigivning***28. Tid för villkorlig frigivning**

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 9,

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16,

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15 och

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31.

Reservation 27 (M)

Reservation 28 (SD)

Reservation 29 (C)

Reservation 30 (KD)

29. Återgång till tidigare straff vid ny brottslighet

Riksdagen avslår motion

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 10.

Reservation 31 (SD)

30. Farmakologisk behandling och terapi

Riksdagen avslår motion

2019/20:290 av Tuve Skånberg (KD).

*Förenklad beredning***31. Motioner som bereds förenklad**

Riksdagen avslår de motionsyrkanden som finns upptagna under denna punkt i utskottets förteckning över avstyrkta motionsyrkanden.

Stockholm den 2 april 2020

På justitieutskottets vägnar

Andreas Carlson

Följande ledamöter har deltagit i beslutet: Andreas Carlson (KD), Maria Strömkvist (S), Katja Nyberg (SD), Karolina Skog (MP), Hanna Gunnarsson (V), Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M), Karin Enström (M), Christer Nylander (L), Martina Johansson (C), Anna-Caren Säterberg (S), Gunilla Svantorp (S), Hans Ekström (S), Leif Nysmed (S), Caroline Nordengrip (SD), Matheus Enholm (SD) och Larry Söder (KD).

Redogörelse för ärendet

I betänkandet behandlar utskottet ca 70 motionsyrkanden från den allmänna motionstiden 2019/20. De behandlade yrkandena rör kriminalvården och tar upp frågor om bl.a. Kriminalvårdens kapacitet och villkorlig frigivning. Yrkandena finns i bilaga 1. Av dessa yrkanden behandlas 17 förenklat eftersom riksdagen har behandlat samma eller i huvudsak samma frågor tidigare under valperioden. Dessa yrkanden finns i bilaga 2.

Utskottets överväganden

Häktade

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om åtgärder mot långa häktningstider respektive om åtgärder i linje med vad som föreslås i utredningsbetänkandet Färre i häkte och minskad isolering.

Jämför reservation 1 (V).

Motionerna

I motion 2019/20:143 av Kerstin Lundgren (C) yrkar motionären på att regeringen skyndsamt ska vidta nödvändiga åtgärder för att begränsa de långa häktningstiderna. Motionären anför att häktningstiderna återkommande och under lång tid har fått skarp internationell kritik men att utvecklingen trots det snarare har gått i fel riktning mot längre häktningstider och ökade restriktioner. En tidsgräns måste sättas och restriktionsprövningen behöver bli mycket mer omfattande.

I kommittémotion 2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 4 begär motionärerna att regeringen snarast återkommer med förslag som ligger i linje med vad som föreslås i utredningsbetänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Motionärerna anför bl.a. att de vill att det införs ett förbud både mot att isolera unga och mot att placera barn och unga i häkten. Vidare vill de att det skyndsamt genomförs förändringar som innebär att barn som misstänks för brott som kräver häktning placeras i en miljö som är särskilt anpassad för barn och unga. Motionärerna framhåller att det i SOU 2016:52 lämnas förslag som går i linje med vad de efterfrågar.

Bakgrund

Gällande rätt

Reglerna om häktning finns i 24 kap. rättegångsbalken (RB). Av 1 § framgår bl.a. följande. Den som på sannolika skäl är misstänkt för ett brott för vilket är föreskrivet fängelse i ett år eller mer får häktas om det med hänsyn till brottets beskaffenhet, den misstänktes förhållande eller någon annan omständighet finns risk för att han eller hon avviker eller på något annat sätt undandrar sig lagföring eller straff, genom att undanröja bevis eller på något annat sätt försvårar sakens utredning eller fortsätter sin brottsliga verksamhet. Om det för brottet inte är föreskrivet lindrigare straff än fängelse i två år ska häktning ske, om det inte är uppenbart att det saknas skäl till häktning. Häktning får ske

endast om skälen för åtgärden uppväger det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte eller för något annat motstående intresse.

Om det på grund av den misstänktes ålder, hälsotillstånd eller någon annan liknande omständighet kan befaras att häktning skulle komma att medföra allvarligt men för den misstänkte, får den misstänkte häktas endast om det är uppenbart att betryggande övervakning inte kan ordnas (24 kap. 4 § RB). Vill den misstänkte inte underkasta sig övervakning ska han eller hon häktas.

Enligt 23 § lagen (1964:167) med särskilda bestämmelser om unga lagöverträdare får den som inte fyllt 18 år häktas endast om det finns synnerliga skäl.

Av 24 kap. 5 a § RB framgår bl.a. följande. Om rätten beslutar att häkta någon, förordnar att någon ska bli kvar i häkte eller medger förlängning av tiden för att väcka åtal ska den samtidigt på begäran av åklagaren pröva om den häktades kontakter med omvärlden ska få inskränkas. Tillstånd till sådana restriktioner får ges endast om det finns risk för att den misstänkte undanröjer bevis eller på annat sätt försvårar sakens utredning. Om det är nödvändigt på grund av senare inträffade omständigheter får åklagaren fatta beslut som innebär inskränkningar i den häktades kontakter med omvärlden även om rätten inte har gett tillstånd till restriktioner. Har åklagaren fattat ett sådant beslut ska han eller hon samma dag eller senast dagen därefter begära rättens prövning enligt första stycket. När en sådan begäran kommit in till rätten ska rätten så snart det kan ske och senast inom en vecka hålla förhandling i frågan. För handläggningen vid rätten gäller vad som är föreskrivet om häktningsförhandling.

Av 6 kap. 3 § häkteslagen (2010:611) framgår att frågan om restriktioner prövas av undersökningsledaren eller åklagaren. Ett beslut i en sådan fråga ska omprövas så ofta det finns anledning till det.

Enligt 1998 års motiv (prop. 1997/98:104 s. 34) bör målet vara att restriktioner används i så liten utsträckning och under så kort tid som möjligt.

Budgetpropositionen

Regeringen anför följande om häktning i årets budgetproposition (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 s. 33).

Sverige har under lång tid fått återkommande nationell och internationell kritik för sin häktnings- och restriktionsanvändning. Regeringen har vidtagit flera åtgärder på området. Som ett resultat av dessa har bl.a. häktes- och restriktionsutredningen lämnat förslag som syftar till att minska användningen av häktning och restriktioner och föreslå särskilda regler för barn. Regeringen arbetar med förslagen.

Vidare anför regeringen att Kriminalvården vidtar åtgärder för att öka intagnas tid i gemensamhet. En stor del av arbetet utgörs av fortsatt utveckling av åtgärder, stöd och styrning i samarbete med Åklagarmyndigheten. Regeringen anför följande (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 s. 33):

Medelbeläggningen i häkte har ökat sedan 2013. Mellan 2017 och 2018 ökade beläggningen med 13 procent. Beläggningen 2018 var den högsta uppmätta under den senaste tioårsperioden.

Kriminalvården mäter deltagande i isoleringsbrytande åtgärder vid ett antal tillfällen varje år. 2018 års mätningar visade att ca 30 procent av de intagna med restriktioner och ca 70 procent av de intagna i häkte utan restriktioner fick del av isoleringsbrytande åtgärder i två timmar eller mer per dag. Unga och kvinnor fick del av åtgärder i något större utsträckning än övriga. Resultatet är i nivå med de närmast föregående åren men en viss nedgång i andelen som fått del av åtgärder kan konstateras.

När det gäller frågan om åtgärder för att minska isoleringen av häktade anför regeringen även följande (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 s. 47 f.):

Den på kort tid kraftigt ökade beläggningen i häkte innebär utmaningar för Kriminalvården. Regeringen förväntar sig dock att arbetet med att minska isoleringen av häktade fortsätter med full kraft. Detta av både humanitära och rättssäkerhetsmässiga skäl samt även ur ett barnrättsperspektiv.

Utredningar och uppdrag till myndigheter

Häktes- och restriktionsutredningen lämnade i augusti 2016 betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52). Utredningen föreslår nya alternativ till häktning, begränsning av häktningstiderna, lagstiftad rätt till mänsklig kontakt och särskilda regler för frihetsberövade barn. Häktade som vid tiden för verkställigheten av häktningsbeslutet inte har fyllt 18 år ska enligt utredningen placeras på särskilda ungdomshem. Om det finns mycket starka skäl mot en sådan placering får åklagaren besluta att barnet i stället ska placeras i häkte. Förslagen har remitterats.

Den 13 februari 2020 lämnade regeringen remissen Effektivare hantering av häktningar och minskad isolering till Lagrådet. Regeringen lämnar ett antal förslag som syftar till en effektivare hantering av häktningar. Det handlar om följande förslag:

- En misstänkt får som utgångspunkt vara häktad i längst sex månader fram till dess att åtal har väckts. Om den misstänkte inte har fyllt 18 år är motsvarande tid tre månader. Tiderna får överskridas om det finns synnerliga skäl, t.ex. när det misstänkta brottet är särskilt svårutrett för att det utgör en del av organiserad eller gängrelaterad brottslighet.
- En misstänkt som är under 18 år och intagen i häkte har rätt att vistas med personal eller någon annan i minst fyra timmar varje dag.
- Rätten beslutar vilka slags restriktioner åklagaren får ge en misstänkt.
- Möjligheterna att hålla en s.k. gemensam häktnings- och huvudförhandling utökas.
- Åklagaren ska redovisa en tidsplan för förundersökningen.
- Den som inte har fyllt 18 år och som är gripen eller anhållen får hållas i förvar i polisarrest endast om det är absolut nödvändigt och ska därför som utgångspunkt placeras på något annat ställe.
- Det tydliggörs att den som inte har fyllt 18 år får anhållas endast om det finns synnerliga skäl.

Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 juli 2020.

Enligt uppgifter från Justitiedepartementet avser regeringen att överlämna en proposition till riksdagen under våren 2020.

Regeringen gav i juli 2015 Brottsförebyggande rådet (Brå) i uppdrag att genomföra en kartläggning av situationen i häkte för att öka kunskapen om hur häkte och restriktioner används samt hur isoleringsbrytande åtgärder tillämpas (Ju2015/05662/KRIM). Brå redovisade den 25 januari 2017 uppdraget i rapporten Att minska isolering i häkte (rapport 2017:6). Studien nämner ett antal omständigheter som utgör hinder för att minska isoleringen, bl.a. otydlighet kring vem som har ansvaret för att ta initiativ till lättnader i restriktioner, höga krav från åklagarnas sida och brist på personalresurser på häktena. Studien lämnar även förslag på åtgärder utöver Häktes- och restriktionsutredningens förslag (SOU 2016:52).

Regeringen har även gett Statskontoret i uppdrag att utreda om och i så fall hur hanteringen av forensiska undersökningar kan förändras i syfte att bidra till kortare häktningstider (Ju2015/05664/Å). Statskontoret redovisade uppdraget den 25 januari 2016 i rapporten Häktningstider och forensiska undersökningar. Av rapporten framgår att forensiska undersökningar förekommer i 40 procent av de ärenden där det finns någon häktad. Vidare framgår att häktningstiden förlängs i 37 procent av fallen med hänvisning till de forensiska undersökningarna. Det exakta sambandet mellan häktningstidernas längd och handläggningstiderna för forensiska undersökningar går däremot inte att fastställa utifrån de data som finns tillgängliga. För att förkorta häktningstiderna är det i första hand relevant att effektivisera hanteringen av forensiska undersökningar i de ärendeslag där häktningstiderna är längst och andelen häktade är störst. Det gäller vålds- och sexualbrott, tillgrepsbrott, narkotikabrott och bedrägeribrott. Statskontoret konstaterar att det finns två kritiska moment i processen som har störst påverkan på häktningstidernas längd. Det ena är att många beställningar av en forensisk undersökning inte är kompletta eller relevanta. Det andra rör de interna processerna inom Nationellt forensiskt centrum (NFC) när analyserna ska utföras. I rapporten lämnar Statskontoret förslag på hur beställningarna kan förbättras och på hur de interna processerna inom NFC kan effektiviseras.

Regeringen gav den 21 december 2017 Kriminalvården i uppdrag att tillsammans med Åklagarmyndigheten och Statens institutionsstyrelse analysera hur situationen för barn som frihetsberövas kan förbättras inom ramen för Kriminalvårdens verksamhet samt att utifrån denna analys lämna förslag på åtgärder (Ju2017/10014/Å). Vid behov skulle även författningsförslag lämnas. Förslagen skulle ta sin utgångspunkt i vad som gäller enligt FN:s konvention om barnets rättigheter (barnkonventionen), och analysen skulle göras utifrån ett barnrättsperspektiv. Arbetet skulle utföras i nära dialog med Barnombudsmannen, Polismyndigheten och Socialstyrelsen samt andra relevanta aktörer inom området. Uppdraget skulle redovisas senast den 31 augusti 2018.

Samverkansmöten

Åklagarmyndigheten och Kriminalvården kom i mars 2016 med ett gemensamt förslag om att införa särskilda samverkansmöten om sådana intagna som beräknas sitta lång tid med restriktioner. Allra senast när en intagen haft restriktioner i tre månader ska Kriminalvården ta initiativ till ett samverkansmöte mellan ansvarig häktespersonal och förundersökningsledaren. Syftet med samverkansmötet ska vara att möjliggöra isoleringsbrytande åtgärder och att gemensamt hitta lösningar för att den intagnes tillvaro i häktet ska underlättas. Enligt rapporten från den myndighetsgemensamma arbetsgruppen ska den här typen av samverkansmöten komma till stånd mycket tidigt för häktade ungdomar.

Kriminalvårdens regleringsbrev

Regeringen har i regleringsbrevet för 2020 gett Kriminalvården i uppdrag att redovisa hur myndigheten, trots den ansträngda beläggningssituationen, har fortsatt arbetet med att utveckla de isoleringsbrytande åtgärderna för klienter i häkte.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2019

I årsredovisningen redovisar Kriminalvården resultat för bl.a. den bedrivna häktesverksamheten. Av de häktingar som avslutades 2018 varade 15 procent i fyra månader eller längre, vilket var en ökning jämfört med året före. Siffrorna för 2019 är inte klara. I fråga om isoleringsbrytande åtgärder anför Kriminalvården bl.a. följande (s. 24):

Arbetet försvåras i de fall domstol har fattat beslut om restriktioner efter begäran av åklagare. Restriktionerna begränsar möjligheten till gemensamhet med andra intagna eller kontakter med omvärlden. Att bryta isolering är en viktig del av Kriminalvårdens arbete med mänskliga rättigheter. Att öka tiden i gemensamhet och arbeta med isoleringsbrytande åtgärder är därför ett ständigt närvarande mål i häktesverksamheten.

De isoleringsbrytande åtgärderna består till exempel av vistelse med andra intagna, kontakter med anhöriga, personalledda aktiviteter eller besök av frivilligorganisationer.

Riktlinjer för åklagare

I april 2015 beslutade riksåklagaren om nya riktlinjer för åklagarna (RÅR 2015:1 Riktlinjer gällande restriktioner och långa häktingstider). Riktlinjerna tillämpas sedan den 5 maj 2015. Syftet med riktlinjerna är att minska användandet av restriktioner, att ge åklagarna stöd i de risk- och proportionalitetsbedömningar som ska göras samt att bidra till att restriktionsbestämmelserna tillämpas på ett rättsenligt och enhetligt sätt. Av sammanfattningen av riktlinjerna framgår följande:

- Det ska i varje enskilt fall göras en noggrann prövning av om det finns en beaktansvärd kollusionsrisk (risk för att en misstänkt undanröjer bevis eller på annat sätt hindrar en brottsutredning).
- Om det finns en beaktansvärd kollusionsrisk ska åklagaren pröva om denna risk, i förhållande till brottets allvar och det intrång eller men i övrigt som åtgärden innebär för den misstänkte, i sig motiverar ett frihetsberövande. I de fall kollusionsrisken inte självständigt kan motivera ett frihetsberövande ska inte kollusionsrisk åberopas som häktningsskäl.
- Vid beslut om restriktioner ska åklagaren ta ställning till behovet av varje enskild restriktion och göra separata proportionalitetsprövningar, dvs. i varje enskilt fall väga kollusionsrisken och brottets allvar mot det intrång eller men i övrigt som restriktionerna innebär för den misstänkte.
- I de fall restriktioner har beslutats ska skälen för de olika restriktionerna omprövas fortlöpande. Beroende på hur ärendet utvecklar sig kan restriktionsbehovet förändras, och det kan finnas skäl både att mildra och att skärpa restriktionerna.

I riktlinjerna anges följande om restriktioner för unga:

- Åklagare ska ex officio, dvs. på eget initiativ, överväga vilka lättnader i restriktioner som kan ges redan i samband med anhållningsbeslutet.
- För det fall åklagaren har för avsikt att begära en ungdom häktad bör kontakt tas med försvararen inför häktningsförhandlingen i syfte att ta reda på vem eller vilka den unge önskar ha kontakt med under frihetsberövandet.
- Åklagaren bör redan från början särskilt ta ställning till frågan om samsittning.
- Socialtjänsten bör alltid tillåtas att göra obevakade besök.
- Åklagaren bör i samband med häktningsförhandlingen på ett tydligt sätt redogöra för varför det är nödvändigt med restriktioner och vad restriktionerna kommer att innebära i det aktuella fallet.

Tidigare riksdagsbehandling

I betänkande 2016/17:JuU19 konstaterade utskottet att frågor om restriktioner och isolering av ungdomar i häkten var uppmärksammade och att det pågick ett omfattande arbete på området. Utskottet såg därför inga skäl att ställa sig bakom de tillkännagivanden som hade begärts och avstyrkte motionsyrkandena. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2017/18 (bet. 2017/18:JuU16 s. 10 f.) behandlade utskottet motionsyrkanden bl.a. om att införa en maximitid för häktning av minderåriga och förbud mot isolering av barn, om att förkorta tiden för häktning med restriktioner, om att en tuffare prövning av restriktioner ska göras vid häktning samt om att regeringen snarast bör återkomma med förslag om barn och häktning som ligger i linje med vad som föreslås i utredningsbetänkandet Färrer i häkte och minskad isolering

(SOU 2016:52). Utskottet uttalade bl.a. att åtgärder för att minska isoleringen av intagna i häkte bör vara en av de mest prioriterade frågorna när det gäller Kriminalvårdens verksamhet. Utskottet konstaterade vidare att regeringen vidtagit åtgärder för att färre personer ska sitta häktade, minska den häktades tid i isolering och motverka de skadliga effekterna av isolering. Utskottet konstaterade sammanfattningsvis att frågor om häktning, användande av restriktioner och isolering av ungdomar i häkten var uppmärksammade, att det pågick ett omfattande arbete på området och att regeringen hade för avsikt att överlämna en proposition under hösten. Enligt utskottet borde detta arbete inte föregripas. Utskottet avstyrkte därför motionerna. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:184).

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare konstaterat har regeringen vidtagit åtgärder för att färre personer ska sitta häktade, minska den häktades tid i isolering och motverka de skadliga effekterna av isolering. Frågor om häktning, användande av restriktioner och isolering av ungdomar i häkten är således uppmärksammade och regeringen avser också att överlämna en proposition under våren. Det saknas därför anledning för riksdagen att göra några sådana tillkännagivanden som motionärerna efterfrågar. Motionerna 2019/20:143 (C) och 2019/20:150 (V) yrkande 4 avstyrks.

Återfallsförebyggande arbete m.m.

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motioner om bl.a. avhopparverksamhet, civilsamhällets roll, sociala utfallskontrakt, kostnadskontroll inom Kriminalvården, ett nationellt exitprogram och arbete mot hedersrelaterade brott.

Jämför reservation 2 (C), 3 (V), 4 (KD), 5 (KD), 6 (KD), 7 (M), 8 (C) och 9 (M).

Motionerna

I partimotion 2019/20:2147 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 9 begärs att regeringen ska ta initiativ till en översyn av kommunernas avhopparverksamhet. För att stärka avhopparverksamheten till dess att regeringens exitprogram är på plats vill motionärerna se en översyn av hur kommunernas arbete med avhopparverksamhet har utvecklats efter avvecklingen av den nationella samordnaren och inrättandet av Center mot våldsbejakande extremism (CVE). I kommittémotion 2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 29 vill motionärerna att regeringen flyttar fram positionerna för att få väl fungerande avhopparverksamheter på plats i hela landet. Motionärerna

föreslår också att regeringen initierar en grundlig genomgång av metoder och resultat.

I kommittémotion 2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 10 begärs ett tillkännagivande om civilsamhällets roll i det återfallsförebyggande arbetet. Motionärerna framhåller att frivilligorganisationer ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Avhopparjourer, dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sitt kriminella liv, har sedan flera år drivits av olika organisationer. Det går dock inte att utgå från att civilsamhället kommer att ställa upp automatiskt om inte de ekonomiska förutsättningarna finns.

Motionärerna vill även ge frivilligorganisationer ersättning i förhållande till hur väl de lyckas återanpassa tidigare dömda, och i yrkande 11 begärs att man i Sverige ska pröva det system med sociala utfallskontrakt, s.k. social impact bonds, som finns i Storbritannien. Ett likalydande förslag framställs i kommittémotion 2019/20:3191 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11.

I kommittémotion 2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 12 begärs att regeringen snarast tillsätter en utredning med ett uppdrag som motsvarar det direktiv som den tidigare utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (dir. 2014:99) hade. Motionärerna anför att Kriminalvården i dag har delvis ändrade förutsättningar som hänger samman med förändringar i klientsammansättningen. Det är därför angeläget att göra en samlad analys av kostnadsutvecklingen i Kriminalvårdens olika verksamheter samt utreda hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas och förstärkas.

I kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 13 begärs att det ska vara obligatoriskt för dömda gängbrottslingar och yrkeskriminella att medverka i det nationella exitprogrammet. Det handlar bl.a. om att ge bättre förutsättningar för att bryta ett kriminellt mönster med ny identitet för hotade personer och att vid behov byta bostadsort. Under tiden straffet avtjänas ska fortsatt brottslighet vara uteslutet. Genom övervakning och ytterligare åtgärder och myndighetssamverkan ska det vara näst intill omöjligt att fortsätta en kriminell livsstil efter avtjänat straff.

I kommittémotion 2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 54 begärs ett tillkännagivande om arbete mot heder inom kriminalvården. Motionärerna framhåller att det är viktigt att brottsförebyggande arbete med fokus på att stoppa de hedersrelaterade brotten tar plats även inom kriminalvården och uppmanar regeringen att handla för att se till att sådant arbete blir verklighet.

I kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2 begärs ett tillkännagivande om en bred genomlysning och utvärdering av straffens innehåll för att stärka Kriminalvårdens arbete mot missbruk och för att hjälpa intagna att få ett jobb när de släpps från fängelset. Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana. Enligt motionärerna finns det därför skäl att utvärdera och vidareutveckla straffens innehåll.

Bakgrund

Avhopparverksamhet

Av Polismyndighetens regleringsbrev för budgetåret 2020 avseende framgår att högst 10 miljoner kronor av det tilldelade anslaget får användas för bidrag till organisationer som hjälper personer att lämna kriminella gäng (avhopparverksamhet). Enligt regleringsbrevet ska Polismyndigheten senast den 15 maj 2020 lämna en redovisning till regeringen av vilka organisationer som fått bidrag och vad bidragsmedlen har använts till.

Brå lämnade i maj 2016 rapporten Stöd till avhoppare från kriminella grupperingar (rapport 2016:6). Syftet med rapporten var att öka kunskapen om det stöd som erbjuds avhoppare runt om i landet samt att bidra till att utveckla insatserna så att fler kan lämna ett liv i kriminella grupperingar. Brå bedömer i rapporten att antalet myndighetsdrivna specialiserade avhopparverksamheter är tillräckligt men att man behöver förbättra förutsättningarna för avhoppare som vänder sig till polisen eller socialtjänsten i andra delar av landet än där de myndighetsdrivna avhopparverksamheterna finns. Vidare anser Brå i rapporten att det finns skäl för de myndighetsdrivna specialiserade verksamheterna att se över möjligheten att vidga sina upptagningsområden så att fler avhoppare kan tas emot. Brå anser också att utbytet av erfarenheter i landet behöver öka. I rapporten lämnas ett antal förslag på hur avhopparverksamheten kan förbättras.

Under hösten 2016, efter det att den ovannämnda rapporten lämnats till regeringen, beslutade Polismyndigheten om interna riktlinjer för avhopparverksamhet och tillsatte även en nationell samordnare för avhopparverksamhet.

Under hösten 2017 inledde Stadsledningskontoret i Göteborg en uppföljning av den avhopparverksamhet som sedan 2011 bedrivs inom stadens enhet Kunskapscentrum mot organiserad brottslighet. På uppdrag av socialförvaltningen i Stockholms stad gjorde kriminologiska institutionen vid Stockholms universitet under 2017 en utvärdering av SIG-projektet (sociala insatsgrupper).

Vid Polismyndighetens nationella operativa avdelning finns en nationell samordningsfunktion för avhopparverksamhet vid brottsoffer- och personsäkerhetsverksamheten, som har fått i uppdrag av myndigheten att fördela det tilldelade verksamhetsstödet. Fördelningen för 2019 beslutades enligt följande:

- 3 miljoner kronor fördelas till kommunala förvaltningar som via ansökan kan få ta del av det statliga stödet till avhoppare.
- 2 miljoner kronor i verksamhetsstöd fördelas till avhopparverksamheterna Passus och Exit vid Stiftelsen Fryshuset.

I regeringsförklaringen den 21 januari 2019 anförde statsministern att ett nationellt exitprogram ska införas för att få fler att lämna kriminaliteten bakom sig (prot. 2018/19:40 s. 7).

Som svar på en skriftlig fråga om antalet skjutningar i Sverige anförde inrikesministern den 13 februari 2019 bl.a. följande:

Det brottsförebyggande arbetet har också prioriterats och under 2017 presenterade regeringen ett nationellt brottsförebyggande program – Tillsammans mot brott. Programmet skapar en grund för ett mer strukturerat och långsiktigt brottsförebyggande arbete som behöver intensifieras i hela samhället. I programmet nämns såväl tidiga insatser för barn och unga som riskerar att hamna i kriminalitet som stöd till dem som vill lämna kriminella eller extremistiska grupperingar och en kriminell livsstil. Regeringen har som ambition att, under nuvarande mandatperiod, införa ett nationellt exitprogram för att fler ska ges möjlighet att lämna kriminaliteten och gången bakom sig.

Den 4 juni 2019 höll Justitiedepartementet en utfrågning med inbjudna myndigheter, kommuner och organisationer från civilsamhället med syftet att diskutera vad regeringen kan göra på nationell nivå för att bättre stödja de verksamheter som arbetar med personer som vill lämna kriminella grupperingar. Exempel på vad deltagarna nämnde som angeläget är förtydligandet av nationellt stöd i frågor om definition av målgrupp, ansvarsfördelning mellan olika aktörer, kunskaps- och metodutveckling samt vikten av uppföljning och långsiktighet.

Uppdrag att ta fram ett nationellt avhoppprogram

Den 19 december 2019 beslutade regeringen att Kriminalvården, Polismyndigheten, Statens institutionsstyrelse och Socialstyrelsen ska ta fram ett gemensamt nationellt avhoppprogram som ska bidra till att förstärka samhällets stöd till individer som vill lämna kriminella eller våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar. Uppdraget ska samordnas av Kriminalvården. En gemensam slutredovisning ska lämnas till regeringen senast den 1 december 2020. En delredovisning ska lämnas senast den 15 april 2020.

I fråga om skälen för beslutet anförde regeringen följande:

En viktig åtgärd för att förebygga och bekämpa brottslighet och våldsbejakande extremism är att fler individer kan ges nödvändigt stöd från samhället för att kunna lämna kriminella eller extremistiska miljöer. Av det brottsförebyggande programmet Tillsammans mot brott (skr. 2016/17:126) framgår att regeringen avser att verka för att den som vill lämna ett liv i kriminalitet ges nödvändigt stöd. Ofta är det en lång och svår process där de individuella behoven är många och skiftande, vilket kräver samordnade och skyndsamma insatser från flera samhällsaktörer. I betänkandet Kriminella grupperingar – motverka rekrytering och underlätta avhopp (SOU 2010:15) liksom i Brottsförebyggande rådets (Brå) rapport Stöd till avhoppare från kriminella grupperingar (2016:6) framgår att det finns flera brister i samhällets förmåga att stödja den som vill lämna en kriminell eller extremistisk miljö. Fler insatser behövs för att motivera människor att hoppa av, olika aktörer behöver större kunskap om denna målgrupp och möjligheterna att få stöd behöver bli mer likvärdiga över landet. På såväl nationell som regional och lokal nivå behöver insatserna från samhället samordnas bättre mellan berörda aktörer för att bli mer strukturerade och långsiktiga.

Regeringen anförde vidare att ett myndighetsgemensamt nationellt avhopparprogram ska bidra till att göra stödet till personer som vill eller kan motiveras att lämna kriminella eller extremistiska miljöer eller grupperingar mer kunskapsbaserat, effektivt och samordnat. Programmet ska vara ett ramverk för såväl långsiktig samordning på strategisk nivå, kunskapsutveckling och erfarenhetsutbyte som konkreta stödjande insatser till kommuner och organisationer i det civila samhället som kommer i direkt kontakt med personer som vill lämna kriminella eller extremistiska miljöer. I uppdraget ingår även att bedöma om grupper som agerar mot bakgrund av hedersrelaterade motiv ska inkluderas i programmet. Behovet av nationellt kunskapsstöd och vägledning till olika personalgrupper ska övervägas. Programmet ska omfatta en plan för hanteringen av personer som har ett sådant omfattande skyddsbehov att det kräver byte av bostadsort eller kommun. I uppdraget ska även ingå att identifiera målgrupper och beskriva respektive aktörs roll och ansvar gentemot dessa målgrupper, liksom möjligheterna till informationsutbyte mellan berörda aktörer. Myndigheterna ska vidare överväga om ansvarsfördelningen mellan de olika statliga aktörerna är ändamålsenlig för att åstadkomma effektiva stödinsatser till identifierade målgrupper.

Uppdrag att lämna förslag på en modell för samverkan om återfallsförebyggande insatser

Regeringen beslutade i juni 2016 att ge en utredare i uppdrag att lämna förslag på en modell för lokal samverkan på individnivå för att förebygga återfall i brott (Ju2016/08506/KRIM). Arbetet skulle enligt beslutet bedrivas i samråd med Kriminalvården, men även med Polismyndigheten, Brå, Socialstyrelsen och Arbetsförmedlingen samt med andra myndigheter och aktörer som berörs av uppdraget, bl.a. Sveriges Kommuner och Landsting (SKL, nuvarande Sveriges Kommuner och Regioner, SKR).

I promemorian om uppdraget anges att 66 procent av de som frigetts från fängelse återfaller inom tre år enligt Brås återfallsstatistik. Övergången från anstalt till frihet är en kritisk tidpunkt när det gäller risken för återfall. En av regeringens centrala kriminalpolitiska åtgärder är att utveckla det brottsförebyggande arbetet. Arbetet för att förebygga återfall i brott är en del i detta, och regeringen har för avsikt att höja ambitionsnivån på en rad områden inom det återfallsförebyggande arbetet. Flera åtgärder har redan vidtagits; Kriminalvården har bl.a. fått i uppdrag att utveckla och förstärka insatserna för utslussning.

Den 31 mars 2017 redovisade utredningen, som antagit namnet Inslussningsutredningen, sin rapport Inslussning – en idéskiss (Ju 2016:E). Sammanfattningsvis föreslår Inslussningsutredningen följande:

- Intagna i fängelse som vill sluta begå brott erbjuds att delta i ett inslussningsprogram under tiden som de står under övervakning efter villkorlig frigivning.

- Programmet innebär ett samordnat stöd från Kriminalvården och lokala samhällsaktörer på den intagnes hemort (inlussningsgrupp). Det innebär bl.a. att frigivningen är noga förberedd och att det finns en tydlig fortsättning på behandlings- och utbildningsinsatser från anstaltstiden. Någon form av sysselsättning den första tiden är garanterad. Skuldrådgivning och hjälp av en stödperson från någon av det civila samhällets organisationer erbjuds. Programmet hålls samman av en tjänsteman (inlussningssamordnare).
- Inlussningsarbetet prövas i en försöksverksamhet. Frivilliga kommuner deltar, varav ett antal med s.k. socialt utsatta områden. I försöksverksamheten prövas olika möjligheter: frivårdshandläggare eller socialsekreterare som inlussningssamordnare, socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens planeringsverktyg Samordnad individuell plan (SIP) för kriminalvårdsklienter och ett strukturerat samarbete mellan kommunerna kring de frigivna som behöver byta bostadsort.
- Kriminalvården får i uppdrag av regeringen att i nära samverkan med deltagande kommuner och Brå förbereda en försöksverksamhet som kan starta senast den 1 januari 2018. Brå får i uppdrag att utvärdera verksamheten.

Uppdrag till Kriminalvården om försöksverksamhet med inlussningsprogram

I april 2018 beslutade regeringen att ge Kriminalvården i uppdrag att förbereda och inrätta försöksverksamhet med inlussningsprogram med utgångspunkt i inlussningsutredningens förslag (Ju2018/02430/KRIM). Försöksverksamheten skulle vara möjlig att starta senast den 1 januari 2019 och pågå t.o.m. den 30 juni 2020.

Kriminalvården ska vid planeringen av försöksverksamheten, inklusive dess omfattning, samverka med Brå i syfte att möjliggöra en utvärdering av verksamheten. Minst ett av de områden som Polismyndigheten har definierat som särskilt utsatta ska ingå i urvalet. I uppdraget ingår att identifiera och involvera relevanta aktörer för uppdragets genomförande som kommuner, landsting, Arbetsförmedlingen, Kronofogdemyndigheten, organisationer i det civila samhället m.fl. I uppdraget ingår också att tillsammans med dessa aktörer sätta upp former och ramar för arbetet. Utgångspunkten ska vara att så långt som möjligt utgå från de inblandade aktörernas kärnverksamhet, befintliga arbetssätt och samverkansformer.

Kriminalvården anförde följande i årsredovisningen för 2018 (s. 38):

Vi är nöjda med förberedelserna kring regeringsuppdraget om inlussning. Kontakt är etablerad med representanter från Sveriges kommuner och landsting, Brottsförebyggande rådet samt andra myndigheter och organisationer. Tre försöksverksamheter med inlussningsgrupper kommer att starta 2019 i Göteborg, Norrköping och Umeå.

I årsredovisningen för 2019 anför Kriminalvården följande om förberedelser för inlussningsgrupper (s. 48):

Under 2019 startade tre försöksverksamheter med inslussningsgrupper enligt ett särskilt regeringsuppdrag. Tre frivårdskontor ledde försöksverksamheten lokalt, och ett område som Polismyndigheten har definierat som socialt utsatt ingick. Under året byggdes en förstärkt samverkan upp mellan Kriminalvården och de andra samhällsaktörerna. Vid utgången av 2019 ingick ett trettiotal klienter, varav de flesta ännu inte hade frigetts villkorligt. Inslussningsgrupperna innebar inte några nya processer utan befintliga rutiner och ordinarie processer följdes i verkställighetsplaneringen. Erfarenheterna hittills visar att det är framgångsrikt att påbörja samverkan tidigt under anstaltstiden, att klargöra uppdrag och ansvar mellan parterna och att bygga strukturer både runt klienten och på organisatorisk nivå.

Brottsförebyggande rådet utvärderar projektet och har påbörjat sin insamling av data via enkäter och intervjuer.

Uppdrag till Brottsförebyggande rådet att utvärdera försöksverksamheten

Genom en ändring i Brås regleringsbrev för 2019 beslutade regeringen den 14 mars 2019 att ge Brå i uppdrag att utvärdera försöksverksamheten med inslussningsprogram. I Brås uppdrag ingår att redovisa hur och i vilken omfattning försöksverksamheten har bedrivits. Brå ska även redovisa om och i sådana fall på vilka sätt förutsättningarna för samverkan på individnivå har förändrats samt vilka skillnader i förhållande till ordinarie strukturer som bedöms utgöra nyckelfaktorer i detta sammanhang. Av redovisningen ska berörda aktörers erfarenheter av verksamheten framgå och vilka förutsättningar det finns för att fortsätta bedriva verksamheten nationellt. I den utsträckning det är möjligt ska Brå även göra en bedömning av om verksamheten skapat bättre förutsättningar för att minska återfall i brott samt om den kan förväntas bidra till ett förbättrat utslussningsarbete, särskilt när det gäller de särskilda utslussningsåtgärderna. Uppdraget ska redovisas senast den 15 december 2020.

Extern samverkan

I årsredovisningen för 2018 anför Kriminalvården bl.a. följande om extern samverkan (s. 53):

Under 2018 har Kriminalvården tagit fram en strategi för extern samverkan och nya riktlinjer för samverkan med civilsamhället. Dokumenten tydliggör ansvarsområden, identifierar viktiga forum för samverkan och anger inriktning för att skapa större enhetlighet. Implementering och uppföljning av strategidokumentet återstår.

Vidare anføres följande (s. 54):

Frivården i Göteborg har under 2018 bjudits in som en part i två samarbeten om medborgarlöften. Det ena handlar om förstärkt stöd till personer som vill lämna kriminalitet. I fokus är ett område som Polismyndigheten definierar som särskilt utsatt och som har stora problem med kriminalitet och organiserad brottslighet. Arbetet innebär en förtätd samverkan mellan kriminalvård, socialtjänst och polis i området. Det är också ett sätt att kommunicera Kriminalvårdens verksamhet till

allmänheten och synliggöra Kriminalvården som aktör i arbetet för ökad trygghet. Det andra samarbetet riktar sig till personer med missbruksproblem som begår ett stort antal brott, men som inte är så grova.

Frivilligorganisationers samverkan med Kriminalvården

I Riksrevisionens rapport Återfall i brott – hur kan samhällets samlade resurser användas bättre? (RiR 2015:4) rekommenderar Riksrevisionen Kriminalvården att verka för att frivilligorganisationer kopplas in i högre grad än för närvarande.

Regeringen anför följande i skrivelsen om Riksrevisionens rapport om återfall i brott (skr. 2015/16:27 s. 12 f.):

Eftersom merparten av de klienter som tas in i anstalt avtjänar fängelsestraff som är kortare än ett år har Kriminalvården endast under en begränsad tid möjlighet att vidta åtgärder som är anpassade till klienternas behov. Samverkan med andra aktörer, t.ex. Arbetsförmedlingen, Försäkringskassan, kommuner och landsting är därför en avgörande framgångsfaktor för ett väl fungerande återfallsförebyggande arbete. Regeringen bedömer dock att det finns förutsättningar att i större utsträckning involvera även socialt ansvarstagande företag och civilsamhällets organisationer i arbetet. Regeringen avser därför att genomföra vissa ändringar i förordningen (2002:954) om statsbidrag till vissa organisationer inom kriminalvårdens område för att förtydliga utgångspunkterna för bidragsgivningen och därmed skapa bättre förutsättningar för samarbetet. Regeringen överväger vidare att ytterligare höja statsbidragets storlek.

För att involvera flera aktörer i det återfallsförebyggande arbetet har justitie- och migrationsministern under våren tagit initiativ till en utvecklad samverkan mellan Kriminalvården och näringslivet genom att bjuda in till ett rundabordssamtal om socialt ansvarstagande företag som del i arbetet. Syftet med samtalet var att utbyta erfarenheter samt identifiera möjligheter och utmaningar för ett samarbete mellan aktörerna.

Regeringen utesluter inte att det även på andra områden kan komma att krävas ytterligare åtgärder för att skapa tydligare incitament för samverkan. Vidare övervägs behovet av särskilda regeringsuppdrag, tydligare regleringar i myndighetsinstruktionerna eller uppdrag i myndigheternas regleringsbrev om samverkan med Kriminalvården. Frågorna bereds för närvarande i Regeringskansliet.

Kommunernas ansvar för brottsförebyggande arbete

Den 28 november 2019 beslutade regeringen att en särskild utredare ska utreda och lämna förslag om hur kommunerna kan få ett lagstadgat ansvar för brottsförebyggande arbete (dir. 2019:94). I direktiven anförts att brottsligheten behöver motverkas med effektiva brottsbekämpande metoder och ändamålsenlig lagstiftning. Samhället måste också bedriva ett brett och utvecklat förebyggande arbete mot brott och återfall i brottslighet och för att förhindra att unga involveras i kriminalitet. Kommunerna har en viktig roll i detta arbete och flera centrala brottsförebyggande verktyg finns inom den kommunala verksamheten. Utredaren ska bl.a.

- beskriva och analysera verksamheter inom kommunerna som kan bidra

- till det brottsförebyggande arbetet
- föreslå hur ett lagstadgat kommunalt ansvar för det brottsförebyggande arbetet bör utformas och vilka verksamheter som bör omfattas av ett sådant ansvar
 - lämna förslag som bidrar till att kommunerna på ett effektivt sätt kan fullgöra sitt ansvar för det brottsförebyggande arbetet.

Uppdraget ska redovisas senast den 15 juni 2021.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2019 anges följande (s. 5):

Kriminalvården har i uppdrag att utveckla myndighetens återfallsförebyggande arbete för personer dömda för våldsbrott mot närstående (S2018/04674/JÅM). I uppdraget ingår även att utreda förutsättningarna för att inom ramen för myndighetens verksamhet bedriva återfallsförebyggande arbete för personer dömda för hedersrelaterade brott. Uppdraget ska delredovisas senast den 31 mars 2020 och slutredovisas senast den 31 mars 2021.

Kriminalvårdens årsredovisning

Av Kriminalvårdens årsredovisning för 2019 (s. 4) framgår att ett av Kriminalvårdens mål är att minska risken för återfall i brott. Som återfall räknar Kriminalvården de klienter som avtjänat straff inom kriminalvården och sedan döms till en ny kriminalvårdspåföljd inom tre år. Andelen återfall i brott räknat på detta sätt är 29 procent, vilket är en betydligt lägre siffra än på 1990-talet då runt 40 procent återföll i brott.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2015/16 avstyrkte utskottet motionsyrkanden med begäran om en översyn av statliga myndigheters uppbackning av kommunernas avhopparverksamhet och förbättring av det återfallsförebyggande arbetet (bet. 2015/16:JuU21 s. 17 f.). Utskottet hänvisade då dels till att medel avsatts i budgeten för avhopparverksamhet, dels till det arbete som då pågick vid Brå och inom Polismyndigheten. Utskottet ansåg att resultatet av det pågående utredningsarbetet skulle avvaktas. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:174).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2016/17 avstyrkte utskottet motionsyrkanden med begäran om en översyn av statliga myndigheters uppbackning av kommunernas avhopparverksamhet och väl fungerande avhopparverksamhet (bet. 2016/17:JuU19 s. 15 f.). Utskottet hänvisade då dels till att medel avsatts i budgeten för avhopparverksamhet, dels till Brås rapport 2016:6 och det arbete som pågick inom Polismyndigheten. Utskottet ansåg att frågorna var uppmärksammade och såg därför inget skäl

att ställa sig bakom de begärda tillkännagivandena. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2017/18 föreslog utskottet två tillkännagivanden som avsåg återfallsförebyggande arbete (bet. 2017/18:JuU16 s. 28 f.). Det ena gällde bättre anpassade frivårdsinsatser för unga gängkriminella. Det andra avsåg tillsättning av en utredning med motsvarande uppdrag som den tidigare utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård hade för att utvärdera det återfallsförebyggande arbetet inom Kriminalvården. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:184).

När det gäller det senare tillkännagivandet anför regeringen följande i skrivelsen Riksdagens skrivelser till regeringen – åtgärder under 2019 (skr. 2019/20:75 s. 62):

Riksdagen har ställt sig bakom det som utskottet anför om att tillsätta en utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård hade för att utvärdera det återfallsförebyggande arbetet inom Kriminalvården. Frågan hanteras för närvarande inom ramen för den ordinarie myndighetsstyrningen. Kriminalvården har bl.a. i regleringsbrevet för budgetåret 2019 fått i uppdrag att vid varje prognostillfälle redovisa vidtagna och planerade åtgärder för en resurseffektiv verksamhet. Motsvarande uppdrag har lämnats till Kriminalvården i regleringsbrevet för budgetåret 2020. Regeringen har vidare fått biträde från Statskontoret i syfte att titta närmare på effektiviteten i Kriminalvårdens lokalförsörjning. Regeringen överväger löpande ytterligare åtgärder för att tillmötesgå tillkännagivandet. Punkten är inte slutbehandlad.

I samma betänkande avstyrkte utskottet motionsyrkanden om en väl fungerande avhopparverksamhet och en samlad översyn av all avhopparverksamhet (bet. 2017/18:JuU16 s. 29). Utskottet framhöll att det är viktigt att samhället hjälper och ger stöd till de personer som vill lämna kriminella grupperingar. En väl fungerande avhopparverksamhet över hela landet är en viktig del i det återfallsförebyggande arbetet. Vidare hänvisade utskottet dels till att medel avsatts i budgeten för avhopparverksamhet, dels till Brås rapport 2016:6 och det arbete som pågick inom Polismyndigheten. Utskottet ansåg att frågorna var uppmärksammade och såg därför inget skäl att ställa sig bakom de begärda tillkännagivandena.

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 föreslog utskottet två tillkännagivanden som avsåg återfallsförebyggande arbete (bet. 2018/19:JuU13 s. 11 f.). Det ena gällde att förstärka Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall. Utskottet anförde att det bl.a. handlar om att stärka avhopparverksamheten, att förhindra att skulder uppstår för den intagne under fängelsetiden och att stärka samverkan mellan berörda myndigheter och civilsamhället för att få till stånd en adekvat utslussning. Det andra tillkännagivandet avsåg att det bör införas ett nationellt exitprogram för personer som vill lämna det kriminella livet. Ett sådant program ska erbjuda de som väljer att hoppa av ett kriminellt gäng skydd och en möjlighet att påbörja ett laglydigt liv. Ett nationellt program innebär bl.a. förbättrade

förutsättningar att ha rutiner på plats för att hotade personer ska kunna få hjälp med nya identiteter och att vid behov byta bostadsort. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

I samma betänkande avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om ett ökat arbete med avhopparverksamhet. Utskottet framhöll att det är viktigt att samhället hjälper och ger stöd till de personer som vill lämna kriminella grupperingar. En väl fungerande avhopparverksamhet över hela landet är en viktig del i det återfallsförebyggande arbetet. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning att frågorna var uppmärksammade och såg därför inte något skäl att ställa sig bakom yrkandet. Utskottet såg, bl.a. mot bakgrund av det brottsförebyggande arbete som i dag bedrivs inom kriminalvården, inte heller något skäl att ställa sig bakom ett motionsyrkande om genomlysning och utvärdering av straffens innehåll. Riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottet har vid flera tillfällen avstyrkt motionsyrkanden om att i Sverige pröva ett system med sociala utfallskontrakt, senast i betänkande 2018/19:JuU13 (s. 11 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

I samma betänkande behandlade utskottet även ett motionsyrkande om en genomlysning och utvärdering av straffens innehåll liknande det nu aktuella (bet. 2018/19:JuU13 s. 11 f.). Mot bakgrund främst av det brottsförebyggande arbete som bedrivs inom kriminalvården ansåg utskottet att det inte fanns något skäl att ställa sig bakom ett sådant tillkännagivande om genomlysning och utvärdering av straffens innehåll som motionärerna begärde. Utskottet avstyrkte således motionen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottets ställningstagande

Som framgår ovan har riksdagen gjort två tillkännagivanden till regeringen om en förbättrad avhopparverksamhet. Regeringen har också vidtagit vissa åtgärder och bl.a. gett ett antal myndigheter i uppdrag att ta fram ett gemensamt nationellt avhopparprogram. Mot denna bakgrund saknas det enligt utskottet anledning för riksdagen att nu göra några sådana tillkännagivanden som motionärerna efterfrågar i motionerna 2019/20:2147 (V) yrkande 9 och 2019/20:3248 (C) yrkande 29. Motionerna avstyrks.

Utskottet delar den uppfattning som förs fram av motionärerna i motion 2019/20:2729 (KD) yrkande 10 om att civilsamhället spelar en viktig roll i det återfallsförebyggande arbetet. Som framgår ovan omfattas civilsamhället också av flera av de uppdrag som getts inom det återfallsförebyggande arbetet, t.ex. när det gäller försöksverksamheten med inlussningsprogram. Kriminalvården tog 2018 dessutom fram en strategi för extern samverkan och nya riktlinjer för samverkan med civilsamhället. Mot denna bakgrund saknas det enligt utskottet anledning för riksdagen att ta några sådana initiativ som motionärerna efterfrågar, och utskottet avstyrker därför motionen.

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning när det gäller sociala utfallskontrakt och ser därför inget skäl att ställa sig bakom motionerna 2019/20:2729 (KD) yrkande 11 och 2019/20:3191 (KD) yrkande 11. Motionerna avstyrks.

När det gäller tillsättning av en utredning med motsvarande uppdrag som den tidigare utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård hade att utvärdera det återfallsförebyggande arbetet inom Kriminalvården har riksdagen, som framgått ovan, tidigare tillkännagett för regeringen att en sådan utredning bör tillsättas. Regeringen har vidtagit vissa åtgärder och tillkännagivandet är inte slutbehandlat. Mot denna bakgrund ser utskottet inte behov av att riksdagen nu gör något ytterligare tillkännagivande i denna fråga. Motion 2019/20:2729 (KD) yrkande 12 avstyrks.

Riksdagen har tidigare också tillkännagett för regeringen att den ska införa ett nationellt exitprogram. Den 19 december 2019 beslutade regeringen att ge ett antal myndigheter i uppdrag att ta fram ett gemensamt nationellt avhopparsprogram som ska bidra till att förstärka samhällets stöd till individer som vill lämna kriminella och våldsbejakande extremistiska miljöer och grupperingar. Uppdraget ska delredovisas senast den 15 april 2020 och slutredovisas senast den 1 december 2020. Det saknas enligt utskottet därför anledning för riksdagen att nu göra ett nytt tillkännagivande i denna fråga. Motion 2019/20:3062 (M) yrkande 13 avstyrks.

När det gäller arbetet mot hedersrelaterade brott har det framgått att Kriminalvårdens uppdrag att utveckla myndighetens återfallsförebyggande arbete för personer som är dömda för våldsbrott mot närstående även omfattar förutsättningarna för att bedriva återfallsförebyggande arbete för personer som är dömda för hedersrelaterade brott. Det saknas därför anledning för riksdagen att ta ett sådant initiativ som efterfrågas i motion 2019/20:3248 (C) yrkande 54. Motionen avstyrks.

Utskottet vidhåller slutligen sin tidigare uppfattning när det gäller en bred genomlysning och utvärdering av straffens innehåll och ser därför inget skäl att ställa sig bakom motion 2019/20:3062 (M) yrkande 2. Motionen avstyrks därmed.

Verkställighet av fängelsestraff

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om bl.a. förkortad tid mellan dom och verkställighet, ökade möjligheter till omedelbar verkställighet och att göra det straffbart att inte inställa sig till verkställighet av fängelsestraff.

Jämför reservation 10 (M, KD), 11 (M), 12 (M) och 13 (M, KD).

Motionerna

I partimotion 2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 22 begärs ett tillkännagivande om att ändra lagen så att det framgår att verkställighet av fängelsestraff ska påbörjas så snart som möjligt. I den nya strafftidslagen ges den dömde rätt att påbörja verkställigheten av ett fängelsestraff på egen begäran om straffet är verkställbart. En sådan rättighet är enligt motionärerna bra men skyndsamt mellan dom och verkställighet bör vara utgångspunkten för alla som döms till fängelse. I yrkande 23 begär motionärerna att Kriminalvården ges i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet. Likalydande förslag framställs i kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

I partimotion 2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 24 begär motionärerna att det ska införas en regel som innebär att när en person som är häktad döms till fängelse ska domstolen samtidigt kunna förordna att domen omedelbart ska gå i verkställighet oavsett om den som döms kommer att överklaga. Enligt motionärerna skulle det innebära att den som dömts omedelbart kan flyttas till en anstalt och få vård och behandling i ett mycket tidigare skede. Eftersom grunden för frihetsberövandet fortfarande är häktning till dess att domen vunnit laga kraft bör den intagne dock ha möjlighet att vara kvar i häktet om den så önskar. Ett likalydande yrkande framställs i kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 5.

I kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 6 begär motionärerna ett tillkännagivande om att minska möjligheten till uppskov med verkställighet av fängelsestraff. Motionärerna anser att en mer restriktiv syn bör gälla i fråga om möjligheterna att beviljas uppskov. Det kan bl.a. handla om att hänsyn i mindre utsträckning bör kunna tas till den dömdes arbets- eller utbildningsförhållanden.

I samma motion yrkande 7 anser motionärerna att den som förelagts att inställa sig vid en kriminalvårdsanstalt och inte dyker upp ska kunna straffas för det. Straffet bör som utgångspunkt motsvara straffen för andra brott som rör grunderna för rättskipningen, såsom mened och övergrepp i rättsak.

I kommittémotion 2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13 begärs att personer som inte inställer sig frivilligt för att avtjäna ett utdömt fängelsestraff ska få svårare att få villkorlig frigivning.

I motion 2019/20:572 av Robert Halef (KD) begärs ett tillkännagivande om att regeln bör vara att brottslingar som blivit dömda ska bära fotboja i avvaktan på placering i anstalt. Motionären anför att alltför många dömda i dag lever i det fria i väntan på placering i anstalt. I väntan på att Kriminalvården får mer resurser för personalförstärkning, liksom fler platser, behövs andra förebyggande åtgärder så att de som redan är dömda inte begår fler brott. Därför bör fler personer bära fotboja i avvaktan på placering i anstalt.

Bakgrund

En ny strafftidslag

Regeringen beslutade den 4 september 2014 att ge en särskild utredare i uppdrag att göra en översyn av lagen (1974:202) om beräkning av strafftid m.m. I uppdraget ingick bl.a. att föreslå hur lagstiftningen kan ändras så att det tydligare framgår när och hur verkställighet får eller ska inledas, under vilka förutsättningar omedelbar verkställighet ska ske och vilka skäl som ska utgöra hinder mot verkställighet. Utredningen, som antog namnet Strafftid-utredningen, överlämnade i februari 2016 utredningsbetänkandet En ny strafftidslag (SOU 2016:18). Den 26 april 2018 överlämnade regeringen propositionen En ny strafftidslag (prop. 2017/18:250) till riksdagen. Utskottet behandlade propositionen i betänkandet En ny strafftidslag (bet. 2017/18:JuU30).

Under remissbehandlingen av utredningsbetänkandet framförde Riksdagens ombudsmän (JO), som i och för sig instämde i utredningens bedömning att kravet på laga kraft är det centrala för verkställighetens inledande, att det även borde anges i lagen att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt. Enligt JO skulle det öka bl.a. förståelsen för de skyndsamhetskrav som föreslogs i fråga om den praktiska hanteringen. I propositionen anförde regeringen följande (s. 51):

Till skillnad från JO gör regeringen dock bedömningen att det saknas anledning att i lagen utöver vad som nu föreslås särskilt ange att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt. Det är i och för sig riktigt som JO anför att den utgångspunkten är gemensam både för de situationer som nu behandlas och för de situationer som avser omedelbar verkställighet och att ett sådant tillägg på ett sätt kan sägas öka förståelsen för de skyndsamhetskrav som föreslås gällande den praktiska hanteringen. Både den nu föreslagna regleringen med laga kraft mot den dömda som grundförutsättning för verkställighetens inledande och förslaget nedan om möjlighet till omedelbar verkställighet i vissa fall ger dock redan i sig genom sin utformning uttryck för den utgångspunkten. Ett tillägg som det JO föreslår riskerar därför att leda till osäkerhet kring betydelsen av en sådan bestämmelse och hur den ska tolkas i förhållande till den reglering som nu diskuteras. Ett sådant tillägg bör därför inte införas.

När ett fängelsestraff får verkställas

Enligt strafftidslagen (2018:1251) får ett fängelsestraff verkställas när en dom eller ett beslut i den del som avser fängelsestraff har fått laga kraft mot den

dömde (2 §). Under vissa omständigheter får dock ett fängelsestraff verkställas trots att en dom eller ett beslut inte har vunnit laga kraft (3 §). Det kan gälla t.ex. när det finns behov av att utföra behandlingsinsatser utan avbrott eller vid förverkande av villkorligt medgiven frihet vid misskötsamhet.

Verkställighet vid skärpt straff i högre rätt

Om en dömd har påbörjat verkställigheten av ett fängelsestraff och hovrätten efter överklagande skärper straffet ska hovrättens dom eller beslut i ett sådant fall börja gälla omedelbart, om inte rätten beslutar något annat (26 kap. 5 § första stycket brottsbalken). Skälet till denna lagändring, som trädde i kraft den 1 april 2019, var enligt regeringen att det i praktiken hade visat sig att det med den tidigare gällande ordningen kunde uppkomma avbrott i verkställigheten om den dömda hann avtjäna tingsrättens dom eller beslut innan hovrättens skärpta dom eller beslut fått laga kraft mot honom eller henne (bet. 2017/18:JuU30 s. 7).

Hur verkställighet inleds

Regeringen anför i propositionen En ny strafftidslag (prop. 2017/18:250 s. 63) att det är en grundläggande utgångspunkt att verkställigheten av ett fängelsestraff ska påbörjas så snart som möjligt och utan onödigt dröjsmål efter det att straffet blivit verkställbart. I 5 § strafftidslagen anges det uttryckligen att en dömd har rätt att påbörja verkställigheten av ett fängelsestraff om han eller hon begär det och straffet är verkställbart.

Om en dömd inte är frihetsberövad när fängelsestraffet är verkställbart ska han eller hon utan dröjsmål föreläggas att senast en viss dag inställa sig vid den kriminalvårdsanstalt där fängelsestraffet ska verkställas (6 §). Om den dömda inte följer eller inte kan nås av ett föreläggande eller om det finns risk för det, ska Polismyndigheten på begäran av Kriminalvården förpassa honom eller henne till ett häkte eller en kriminalvårdsanstalt. Om det bedöms kunna ske utan risk för att den dömda undandrar sig verkställighet, får Polismyndigheten förelägga honom eller henne att inställa sig vid en kriminalvårdsanstalt i stället för att förpassa honom eller henne dit.

För domar eller beslut om fängelse i högst tre månader får Kriminalvården skjuta upp verkställigheten av ett fängelsestraff om syftet är att åstadkomma en jämnare beläggning i kriminalvårdsanstalterna, dock högst under sex månader från den dag fängelsestraffet är verkställbart (7 § första stycket 1 och andra stycket). Kriminalvården får även skjuta upp verkställigheten av ett fängelsestraff i avvaktan på ett ställningstagande om överförande av verkställighet av en svensk dom eller ett svenskt beslut på fängelse till en annan stat, eller i avvaktan på regeringens beslut i ett ärende om nåd (7 § första stycket 2 och 3).

Om en dömd är häktad, omhändertagen enligt 26 kap. 22 § första stycket eller 28 kap. 11 § första eller tredje stycket brottsbalken eller intagen i kriminalvårdsanstalt för verkställighet i ett annat mål när fängelsestraffet är

verkställbart, ska verkställigheten påbörjas omedelbart där han eller hon förvaras (8 § första stycket).

En dömd som ska överföras eller förpassas till en kriminalvårdsanstalt för verkställighet av fängelsestraff får i anslutning till det tas in i häkte i avvaktan på anstaltsplacering eller om det behövs med hänsyn till transportförhållandena (9 §). Den dömda får i sådana fall tillfälligt tas in i polisarrest. Tiden i häkte får inte vara längre än nödvändigt och inte längre än sju dagar, om det inte finns särskilda skäl för en längre tid (10 §). Tiden i häkte får dock aldrig vara längre än 30 dagar.

Uppskov med verkställighet

På ansökan av en dömd och i den utsträckning som intresset av samhällsskydd medger det, får uppskov med verkställigheten av ett fängelsestraff beviljas under högst sex månader från den dag fängelsestraffet är verkställbart, om det finns särskilda skäl med hänsyn till den dömdes hälsa, familje-, arbets- eller utbildningsförhållanden eller andra liknande omständigheter (14 §). Om det finns synnerliga skäl, får uppskov beviljas under ytterligare högst sex månader. En dömd som är gravid eller ammar barn får beviljas uppskov under så lång tid som anses skälig. En ansökan om uppskov får inte bifallas om den dömda är frihetsberövad som häktad eller intagen i kriminalvårdsanstalt för verkställighet i ett annat mål.

Ett beslut om uppskov får återkallas om det väsentligen brister i de förutsättningar som legat till grund för beslutet eller den dömda lagförs för nytt brott (15 §).

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med beredningen av rättsväsendets budget för 2019 föreslog utskottet ett ökat anslag till Kriminalvården (bet. 2018/19:JuU1 s. 45). Utskottet uttalade bl.a. att åtgärder behöver vidtas för att förkorta tiden mellan lagakraftvunnen dom och verkställighet. Enligt utskottet bör resultaten på området redovisas till regeringen. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2018/19:73).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 (bet. 2018/19:JuU13 s. 23 f.) behandlade utskottet flera motionsyrkanden med samma lydelse som de som behandlas i detta betänkande. Utskottet avstyrkte ett yrkande om att ändra lagen så att det framgår att verkställighet av fängelsestraff ska påbörjas så snart som möjligt. Utskottet framhöll att möjligheten till omedelbar verkställighet i vissa fall regleras i strafftidslagen. Vidare anges det uttryckligen att en dömd har rätt att påbörja verkställigheten av ett fängelsestraff om han eller hon begär det och straffet är verkställbart. Vidare togs frågan om att ange i lagen att verkställigheten av ett fängelsestraff ska påbörjas så snart som möjligt upp i samband med att lagen infördes. Utskottet gjorde i denna fråga ingen annan bedömning än den regeringen gjorde då. Utskottet var således inte berett att ställa sig bakom det begärda

tillkännagivandet. I fråga om ett motionsyrkande om att Kriminalvården skulle ges i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet konstaterade utskottet att frågan om tiden mellan dom och verkställighet var uppmärksammas. Utskottet såg därför inget skäl att ställa sig bakom yrkandet. Utskottet var inte heller berett att ställa sig bakom ett tillkännagivande om ökade möjligheter till omedelbar verkställighet för personer som är häktade. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottets ställningstagande

I fråga om de yrkanden om förkortad tid mellan dom och verkställighet och om ökade möjligheter till omedelbar verkställighet som framställs i motionerna 2019/20:2832 (M) yrkandena 22–24 och 2019/20:3062 (M) yrkandena 3–5 vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning att det inte behövs några tillkännagivanden från riksdagens sida. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

Vid bedömningen av en ansökan om uppskov med verkställigheten av ett fängelsestraff ska en avvägning bl.a. göras mot intresset av samhällsskydd. Enligt utskottets uppfattning är den gällande lagstiftningen väl avvägd och utskottet ser därför inget skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i motion 2019/20:3062 (M) yrkande 6. Motionsyrkandet avstyrks.

Att personer som dömts till fängelse avtjänar sitt fängelsestraff är mycket viktigt för allmänhetens tilltro till rättssystemet. Som framgår ovan finns det regler om förpassning till anstalt med hjälp av polisen. Det är även möjligt att ta in en dömd i häkte i avvaktan på anstaltsplacering. Den nämnda lagstiftningen syftar till att personer som dömts till fängelse ska avtjäna sitt fängelsestraff och är enligt utskottets uppfattning tillräcklig. Vidare pågår det arbete med förändringar av systemet med villkorlig frigivning, vilket redogörs för nedan i avsnittet om villkorlig frigivning. Mot bakgrund av det anförda är utskottet inte berett att ställa sig bakom de tillkännagivanden om åtgärder mot personer som inte inställer sig till verkställighet av fängelsestraff som begärs i motionerna 2019/20:2729 (KD) yrkande 13 och 2019/20:3062 (M) yrkande 7. Motionsyrkandena avstyrks.

Slutligen ser utskottet inte heller något skäl för det tillkännagivande om fotboja i avvaktan på placering i anstalt som efterfrågas i motion 2019/20:572 (KD) och avstyrker även detta motionsyrkande.

Tiden i anstalt

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om likvärdig kriminalvård för män och kvinnor, skulduppbyggnad i fängelset och översyn av riktlinjerna för elektronisk övervakning av permission och transport av intagna.

Jämför reservation 14 (L), 15 (M, KD, L) och 16 (M).

Motionerna

I partimotion 2019/20:2057 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om likvärdig kriminalvård för män och kvinnor. Motionärerna anför att JO i flera avgöranden har kritiserat att Kriminalvården inte lyckas erbjuda en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor. I stället missgynnas kvinnliga intagna i flera avseenden av den befintliga regleringen samt begränsningar i anstalternas fysiska miljö och verkställighetsinnehåll. Enligt motionärerna är det viktigt att regeringen noggrant följer de initiativ som Kriminalvården har tagit för att komma till rätta med bristerna.

I kommittémotion 2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7 begär motionärerna ett tillkännagivande om skulduppbyggnad i fängelset. Motionärerna vill att skuldsanering ska beaktas i den verkställighetsplan som upprättas i början av verkställigheten. Åtgärder för att minska den intagnes skuldbörda, som även syftar till att etablera kontakt med Kronofogdemyndigheten och andra relevanta aktörer, bör vidtas.

I kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9 menar motionärerna att möjligheten att förena permission eller transport av intagna med elektronisk övervakning genom fotboja används alltför sällan. Därför vill motionärerna att det ska göras en översyn av riktlinjerna så att elektronisk övervakning används i fler fall än i dag.

Bakgrund

Gällande rätt

Verkställigheten av ett fängelsestraff ska enligt 1 kap. 5 § första stycket fängelselagen utformas så att den intagnes anpassning till samhället underlättas och så att negativa följder av frihetsberövandet motverkas.

En permission ska enligt 10 kap. 5 § förenas med de villkor som behövs. Om det är nödvändigt av säkerhetsskäl ska den intagne stå under bevakning. Villkoren ska vara individuellt utformade utifrån omständigheterna i det enskilda fallet. Villkoren kan t.ex. avse vistelseort, anmälningsskyldighet, krav på nykterhet och förbud mot att kontakta ett brottsoffer. Ett villkor som har meddelats i samband med permission eller särskild permission får kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Under verkställigheten i anstalt kan elektronisk kontroll användas som en säkerhetshöjande åtgärd. En intagen får underkastas viss övervakning och kontroll för att ordningen eller säkerheten ska kunna upprätthållas, se 4 § fängelseförordningen (2010:2010) och 1 kap. 23 § Kriminalvårdens föreskrifter KVFS 2011:1 (FARK Fängelse).

Kvinnors situation i fängelse

Kriminalvården har skilda fängelser för kvinnor och män. Kvinnor som är dömda till fängelse avtjänar sitt straff på anstalterna Hinseberg, Färingsö, Sagsjön, Ljustadalen, Ringsjön eller Ystad. Av Kriminalvårdens webbplats framgår att den personal som arbetar på dessa anstalter är utbildad för att kunna möta särskilda behov hos dömda kvinnor. Vidare framgår att antalet kvinnor intagna i fängelse varierar mellan 200 och 300 dagligen. Det är drygt 5 procent av det totala antalet intagna i svenska fängelser.

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2019 och 2020 anges att myndigheten ska redovisa resultatet av de åtgärder i fråga om jämställdhetsintegrering som vidtagits för att myndighetens verksamhet ska bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken.

När det gäller arbetet med jämställdhetsintegrering anförde Kriminalvården bl.a. följande i årsredovisningen för 2018 (s. 8):

Åtgärder av arbetet med jämställdhetsintegrering under 2018 har bland annat varit flera olika utbildningsinsatser för medarbetare med syftet att öka kunskaperna om jämställdhet och normkritik. Ett annat exempel är att utredningen om att utveckla platser och verksamhetsinnehåll för kvinnor i anstalt har slutförts.

Ett resultat av arbetet med handlingsplanen är att medvetenheten om de utmaningar som finns med att bedriva en jämställd kriminalvård har ökat, särskilt eftersom verksamheten till stor del är utformad med mannen som norm. Arbetet har medverkat till att kartlägga och belysa oskäligena skillnader. Det har även bidragit till att identifiera åtgärder till den kommande handlingsplanen. Det kan ge effekter för jämställdheten i verksamheten på lång sikt.

I årsredovisningen för 2019 anför Kriminalvården bl.a. följande i fråga om jämställdhetsintegrering (s. 7 f.):

Åtgärder som vidtagits för att Kriminalvården ska bidra till att uppnå målen för jämställdhetspolitiken är bland annat att Relationsvåldsprogrammet testades med nyutbildade programledare. Medarbetare utbildades även i instrumentet Patriark som används för bedömningar när det gäller hedersrelaterat våld och i behandlingsprogrammet mot relationsvåld. Kriminalvårdens studie om skillnader mellan kvinnor och män när det gäller misskötsamhet i anstalt publicerades 2019. Den visade skillnader när det gäller hur stor andel av män respektive kvinnor som rapporteras för misskötsamhet och även när det gäller sättet kvinnor och män missköter sig på. Resultatet är ett stöd i arbetet med att minska skillnaderna i hantering av misskötsamhet som beror på kön.

Det framgår även av årsredovisningen för 2019 (s. 52) att det under året antogs en strategi för en jämställd kriminalvård. Strategin är långsiktig och är

kompletterad med en plan för 2019 och 2020. Tillsammans med strategin ska planen skapa bättre förutsättningar för att långsiktigt kunna bidra till de jämställdhetspolitiska målen.

Under 2019 publicerade Kriminalvården en rapport (Misskötsamhet i anstalt – skillnader mellan kvinnor och män) som beskriver skillnader mellan kvinnor och män när det gäller rapporteringen och hanteringen av misstänkt misskötsamhet i anstalt. Studien visar att andelen intagna kvinnor som rapporteras för misskötsamhet är mindre än andelen män som rapporteras, att det finns skillnader när det gäller sättet kvinnor och män missköter sig på och att kvinnor och män i vissa fall får olika beslut trots att händelserna som rapporterats varit likartade. Kriminalvården framhåller i förordet till rapporten att studien är ett bidrag till att utveckla kunskap om huruvida myndighetens klienter bemöts på ett jämställt sätt. Syftet med studien var att undersöka om det finns några systematiska skillnader utifrån kön vid rapporteringen och hanteringen av misstänkt misskötsamhet i anstalt. Med ökad kunskap om detta är förhoppningen att fördomar om kön inte reproduceras och befästs och att medarbetare får bättre förutsättningar att upptäcka och förhindra såväl medveten som omedveten diskriminering.

Intagnas skulder

Av Riksrevisionens rapport om återfall i brott (RiR 2015:4 s. 34) framgår att många av de som är intagna på anstalt har problem på flera områden och att skulder är ett av dessa problemområden. Riksrevisionens granskning av 200 slumpmässigt utvalda verkställighetsplaner visar att ungefär en tredjedel av klienterna har skulder som angetts i verkställighetsplanen. Det finns ingen obligatorisk fråga eller något utrymme i verkställighetsplanerna där samtliga skulder ska anges. Det finns andra undersökningar som tyder på att betydligt fler intagna på anstalt har skulder.

Av Riksrevisionens rapport framgår vidare (s. 46) att det i dag förekommer viss samverkan mellan Kriminalvården och Kronofogdemyndigheten i fråga om klienter som har skulder. Den vanligaste insatsen är enligt Riksrevisionens granskning att Kriminalvården uppmanar klienten att själv ta kontakt med Kronofogden och eventuella övriga fordringsägare. Det pågår också ett projekt i samarbete med Kronofogden i syfte att underlätta hanteringen av en häktad klients ekonomi.

Kriminalvården och Kronofogdemyndigheten har bedrivit regionala samverkansprojekt för att undvika onödig skuldsättning hos Kriminalvårdens klienter. Tillsammans med Kriminalvården har Kronofogdemyndigheten tagit fram rutiner och checklistor för att minska risken för att skulder byggs upp i onödan under anstaltsvistelser.

Av Kronofogdemyndighetens årsredovisning för 2019 (s. 14) framgår att myndigheten länge har samverkat med Kriminalvården för att ge stöd till intagna. Kronofogdemyndigheten anför att intagna ofta har svårt att sköta sin ekonomi då kontakten med omvärlden är begränsad. Under 2019 fortsatte

myndigheten att utbilda personal som arbetar på häkten och anstalter och inom frivården för att stärka dem i deras arbete med att stötta de intagna i ekonomiska frågor. Syftet är att öka de intagnas motivation och ge dem stöd att hantera sin privatekonomi så att de inte ökar sin skuldbörda under tiden de är intagna.

Elektronisk övervakning vid permission m.m.

I budgetunderlaget för 2019 anför Kriminalvården bl.a. följande (s. 25):

Under 2017 genomförde Kriminalvården en försöksverksamhet avseende positionsövervakning i kombination med GPS-teknik i samband med permission och under utökad frigång. Erfarenheter ur försöksverksamheten har bidragit till verksamhetskrav på kommande övervakningssystem. Den nya tekniska lösningen ska dels ersätta den befintliga tekniken inom anstalt och frivård, men också säkerställa möjligheten till utökad användning, exempelvis som kombination med särskilda utslussningsåtgärder. Vidare ska den kunna stödja den eventuellt kommande häkteslagstiftningen om hemarrest och områdesarrest. Upphandlingen av ny teknisk utrustning och tekniska system har försenats men införandet kommer att ske under 2018 och framåt.

När det gäller GPS-övervakning vid utökad frigång och permission anför Kriminalvården följande i årsredovisningen för 2018 (s. 50):

Det nya systemet med GPS-övervakning i kombination med fotboja kommer att understödja hela frigivningsprocessen. Det ger möjlighet till ökad kontroll vid utevistelser i samband med permission och utslussningsåtgärd. Kriminalvården har under 2018 upphandlat och tecknat avtal för ett system för GPS-övervakning.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från allmänna motionstiden 2016/17 behandlade utskottet ett yrkande om att göra en djupare översyn av situationen för kvinnor och hbtq-personer intagna i kriminalvårdsanstalt och inom frivården i syfte att förbättra och anpassa kriminalvårdens verksamhet och insatser för dessa klientgrupper (bet. 2016/17:JuU19 s. 29 f.). Utskottet hänvisade till att det i Kriminalvårdens regleringsbrev angavs att myndigheten skulle redovisa på vilket sätt man arbetar för att uppmärksamma frågor om mänskliga rättigheter samt förebygga och motverka diskriminering och att det inom Kriminalvården finns en plan för jämställdhetsintegrering. Utskottet ansåg därför att det efterfrågade tillkännagivandet inte var nödvändigt och avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Vid samma tillfälle behandlade utskottet ett yrkande om att ingen intagen i kriminalvårdsanstalt ska friges innan eventuella skulder är betalda och att regeringen bör återkomma med ett förslag som säkerställer att samtliga intagna betalar sina skulder vid sin frigivning (bet. 2016/17:JuU19 s. 41 f.). Utskottet anförde att det redan i början av verkställigheten av ett fängelsestraff är viktigt att uppmärksamma den intagnes privatekonomi och konstaterade att det förekommer viss samverkan mellan Kriminalvården och Kronofogden i fråga

om klienter som har skulder. Utskottet såg inget skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågades och avstyrkte därför yrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2016/17:203). Vid behandlingen av ett likalydande yrkande förra året vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning och avstyrkte motionsyrkandet (bet. 2018/19:JuU13 s. 52 f.). Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 (bet. 2018/19:JuU13 s. 27 f.) behandlade utskottet ett motionsyrkande om likvärdig kriminalvård för män och kvinnor. Utskottet framhöll att Kriminalvården har haft och har regeringens uppdrag att redovisa på vilket sätt man arbetar för att förebygga och motverka diskriminering och redovisa resultatet av de åtgärder i fråga om jämställdhetsintegrering som vidtagits. Vidare anförde utskottet att det framgår av årsredovisningen för 2018 att bl.a. en utredning om att utveckla platser och verksamhetsinnehåll för kvinnor i anstalt har slutförts och att medvetenheten om de utmaningar som finns med att bedriva en jämställd kriminalvård har ökat. Utskottet konstaterade att frågan om en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor var uppmärksammas och såg därför inget skäl att göra det tillkännagivande som efterfrågades. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Vid samma tillfälle behandlade utskottet ett motionsyrkande om att elektronisk övervakning ska användas i fler fall när intagna har permission eller transporteras (bet. 2018/19:JuU13 s. 49 f.). Utskottet, som inte såg något skäl för det begärda tillkännagivandet, avstyrkte yrkandet och riksdagen följde utskottets förslag.

Utskottets ställningstagande

Utskottet konstaterar att frågan om en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor fortfarande är uppmärksammas och ser därför inte heller nu något skäl att göra ett sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2019/20:2057 (L) yrkande 11. Motionsyrkandet avstyrks.

Som utskottet tidigare har anfört är det redan i början av verkställigheten av ett fängelsestraff viktigt att uppmärksamma den intagnes privatekonomi. Som framgår ovan har Kriminalvården och Kronofogdemyndigheten länge samverkat i fråga om klienter som har skulder. Frågan är således uppmärksammas, och utskottet ser därför inte något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande om skulduppbyggnad i fängelset som begärs i motion 2019/20:2729 (KD) yrkande 7. Motionsyrkandet avstyrks.

Slutligen vidhåller utskottet sin tidigare inställning till elektronisk övervakning vid permission och transport och är därför inte berett att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2019/20:3062 (M) yrkande 9. Även detta motionsyrkande avstyrks.

Kriminalvårdens behandlingsprogram

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om att utöka Kriminalvårdens programverksamhet till att även omfatta program för personer som begått hedersrelaterade brott respektive om adekvata behandlingsinsatser för personer som dömts för barnpornografibrott eller sexuella övergrepp mot barn.

Jämför reservation 17 (V).

Motionerna

I kommittémotion 2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 5 begär motionärerna att Kriminalvårdens programverksamhet utökas till att även omfatta program för personer som begått hedersrelaterade brott. Det får bli regeringens uppgift att ge Kriminalvården de förutsättningar som behövs för att ta fram ett sådant behandlingsprogram.

I motion 2019/20:2447 av Pernilla Stålhammar och Annika Hirvonen Falk (båda MP) yrkande 9 begärs ett tillkännagivande om att personer som dömts för barnpornografibrott eller sexuella övergrepp mot barn även bör få adekvata behandlingsinsatser för att undvika att de begår nya brott.

Bakgrund

Fängelselagen

Enligt 3 kap. 1 § fängelselagen ska en intagen ges möjlighet till sysselsättning i form av arbete, utbildning, brotts- och missbruksrelaterad programverksamhet eller annan strukturerad verksamhet. Av 3 kap. 2 § framgår att en intagen är skyldig att utföra eller delta i den sysselsättning som anvisas honom eller henne.

Uppdrag om insatser för att förebygga återfall i våldsbrott mot närstående och hedersrelaterade brott

Regeringen beslutade den 30 augusti 2018 att ge Kriminalvården i uppdrag att ytterligare utveckla myndighetens återfallsförebyggande arbete för personer som är dömda för våldsbrott mot närstående (S2018/04674/JÄM). Kriminalvården ska även utreda förutsättningarna för att inom ramen för myndighetens verksamhet bedriva återfallsförebyggande arbete för personer som är dömda för hedersrelaterade brott. För att förebygga återfall i våldsbrott mot närstående samt hedersrelaterade brott finns det enligt regeringen behov av att utveckla effektiva och målgruppsanpassade insatser inom Kriminalvårdens verksamhet. Uppdraget ska delredovisas senast den 31 mars 2020 och slutredovisas senast den 31 mars 2021.

Av bakgrundsbeskrivningen i regeringsbeslutet framgår att Kriminalvården har genomfört studier (projektnr 2013:268 och 2015:286) för att öka kunskapen om den målgrupp som utövar hedersrelaterat våld och förtryck. Vidare har Socialstyrelsen regeringens uppdrag att stödja genomförandet av den nationella strategin för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. I uppdraget ingår bl.a. att utveckla metoder för socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens behandlingsarbete med våldsutövare samt att genomföra en nationell kartläggning av hedersrelaterat våld och förtryck (S2017/01221/JÄM). Socialstyrelsen ska göra en delredovisning av uppdraget senast den 30 mars 2018 och en slutredovisning senast den 31 mars 2020.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2019

Av årsredovisningen (s. 46) framgår att deltagande i behandlingsprogram utgör ca 5 procent av sysselsättningstiden i anstalt för både män och kvinnor. Behandlingsprogram bedrivs även inom frivården. Syftet är att förebygga återfall i brott genom att förbättra klientens kunskaper, färdigheter och insikter. Målet är att så många klienter som möjligt som bedömts ha medelhög eller hög risk att återfalla i brott ska gå igenom något behandlingsprogram. Behandlingen ska rikta sig mot den enskilda individens kriminogena behov och ska erbjudas likvärdigt för män och kvinnor. Behandlingsprogrammen är huvudsakligen riktade mot allmän kriminalitet, våldsbrott, våld i nära relationer och sexualbrott samt missbruk av droger eller alkohol.

Behandlingsprogrammen ackrediteras, vilket betyder att de genomgår en vetenskaplig bedömning. Effekterna av programmen utvärderas. Om ett program inte har förväntade effekter tas det bort ur Kriminalvårdens behandlingsutbud.

Kriminalvården bedriver för närvarande 13 ackrediterade behandlingsprogram. Under 2019 infördes det nya behandlingsprogrammet Seif för behandling av sexualbrottsförövare. De ledare som arbetat med Kriminalvårdens tidigare sexualbrottsprogram utbildades på nytt för att omcertifieras, detta för att säkra kvaliteten på genomförandet.

Kriminalvården anför även följande (s. 46):

Utöver behandlingsprogrammen genomförs förberedande och förstärkande insatser. Eftersom behandlingsprogrammen är effektivast är Kriminalvårdens ambition att de ska utgöra merparten av det totala antalet fullföljda behandlingsinsatser. Andelen behandlingsprogram fortsatte att öka under 2019 och var 66 procent av det totala antalet fullföljda behandlingsinsatser i anstalt och frivård, jämfört med 58 procent 2018 och 50 procent 2017.

Under året samverkade Kriminalvården med ett antal svenska universitet och med några internationella aktörer för att bygga upp en kunskap kring hur digitalisering skulle kunna utveckla och effektivisera behandlingsinsatserna i Kriminalvården.

I fråga om våldsprevention anför Kriminalvården att samarbetet med Socialstyrelsen och Länsstyrelsen i Östergötland om att utveckla effektivare metoder för behandling av våldsutövare fortsatte under 2019. Socialstyrelsen

deltog aktivt i den intervjustudie om hedersvåldsförövare som Kriminalvården inledde under året. Det övergripande syftet med studien är att undersöka motiv och drivkrafter till våldsbrott i en hederskontext. Projektmålet är att bidra till ökad kunskap om förövare, vilket i sin tur kan bidra till utvecklingen av förebyggande åtgärder för både dömda och icke dömda. Arbetet har bedrivits som en följd av regeringsuppdraget om insatser för att förebygga återfall i våldsbrott mot närstående och hedersrelaterat våld.

Slutligen anför Kriminalvården följande (s. 47):

Under 2019 färdigutvecklades även programmet Predov (preventing domestic violence), som vänder sig till klienter med risk för återfall i relationsvåld. Programledare utbildades och en pilotstudie inleddes. För att programmet ska kunna bedrivas mer effektivt har det utvecklats som ett individuellt program. Det bedöms innebära fler klienter i behandling per satsade resurser. Programmet ska tas upp för ackreditering under 2020.

Kriminalvården testade även under året det våldpreventiva programmet Entré på målgruppen våldsbejakande extremister. Några slutsatser har ännu inte kunnat dras.

Behandlingsprogram för personer dömda för sexualbrott

Som framgår ovan har Kriminalvården ett behandlingsprogram speciellt utformat för att passa personer som är dömda för sexualbrott. Programmet heter Seif och står för sexualbrottsprogram med individuellt fokus. Det riktar sig till män och kvinnor dömda för alla typer av sexualbrott och deltagarna finns både i frivård och på anstalt. Seif ges både i grupp och individuellt. Deltagarna arbetar med frågor som intimitet, relationer, sexualitet, förändringsstrategier och hur man hanterar känslor. Deltagarna får mot slutet av programmet göra en plan för framtiden som bl.a. handlar om hur de ska hantera risksituationer. Omfattningen på programmet varierar utifrån klientens behov. Efter avslutat program finns en fortsättning i frivården för att behålla och stärka inläringen.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 (bet. 2018/19:JuU13 s. 35 f.) behandlade utskottet ett motionsyrkande om att Kriminalvårdens programverksamhet ska utökas till att även omfatta program för personer som begått hedersrelaterade brott. Utskottet anförde att det är viktigt att Kriminalvården arbetar för att alla intagna som behöver behandling genomgår lämpliga behandlingsinsatser. Vidare framhöll utskottet att Kriminalvården har regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för att inom ramen för myndighetens verksamhet bedriva återfallsförebyggande arbete för personer som är dömda för hedersrelaterade brott och att utveckla effektiva och målgruppsanpassade insatser. Utskottet såg därför inget skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärdes och avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare har konstaterat har Kriminalvården regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för att inom ramen för myndighetens verksamhet bedriva återfallsförebyggande arbete för personer som är dömda för hedersrelaterade brott och att utveckla effektiva och målgruppsanpassade insatser. Kriminalvården har i årsredovisningen för 2019 redogjort för det arbete som pågår på området. Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning och ser därför inte heller nu något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2019/20:150 (V) yrkande 5. Motionsyrkandet avstyrks.

I fråga om det tillkännagivande som begärs i motion 2019/20:2447 (MP) yrkande 9 konstaterar utskottet att frågan om behandling av sexualbrottsförövare är uppmärksammas och att arbete pågår på området. Mot den bakgrunden är utskottet inte berett att föreslå något initiativ med anledning av motionen och avstyrker därför yrkandet.

Utbildning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen.

Jämför reservation 18 (M).

Motionerna

I partimotion 2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 26 vill motionärerna att Kriminalvården ska få i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen. För att säkerställa möjligheten att nå fler intagna med utbildningsinsatser behöver utbudet på anstalterna utvecklas. I dag utgörs utbudet enligt Kriminalvården till övervägande del av teoretiska kurser som leder till högskoleförberedande gymnasieexamen. Ett likalydande förslag finns i kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 12.

Bakgrund

2020 års budgetproposition

Av årets budgetproposition (s. 40) framgår att en dryg femtedel av de intagna i anstalt påbörjade någon form av vuxenutbildning under 2019. Det är en liten minskning i förhållande till föregående år. Andelen intagna som fullföljt studier under tiden i anstalt är dock på samma nivå.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2019

Det framgår av Kriminalvårdens årsredovisning (s. 44) att vuxenutbildning utgör 12 procent av sysselsättningstiden i anstalt för män och 10 procent för kvinnor. Den omfattar grundläggande och gymnasial nivå. Det är en formell utbildning som ger betyg och kan leda till examen på samma sätt som den kommunala vuxenutbildningen. Betygsdokumenten är neutrala och visar inte att studierna har bedrivits inom Kriminalvården. För närvarande bedrivs huvudsakligen utbildning i teoretiska ämnen, men det finns också yrkesutbildning vid några anstalter.

Kriminalvården anför även följande (s. 44):

Under 2018 togs kontakt med ett yrkesgymnasium för att eventuellt kunna samverka inom yrkesområden där Kriminalvården saknar lärarkompetens. Samarbetet kunde tyvärr inte genomföras eftersom kommunen behövde längre framförhållning än vad som är möjligt med tanke på omsättningen av intagna. Däremot fortsatte samarbetet på lokal nivå med Statens institutionsstyrelse avseende klienter som är aktuella i båda myndigheterna. Under året bedrevs även ett informellt samarbete med Skolverket, som bland annat bidrog i utvecklingsarbetet kring betyg och betygssättning.

I samarbete med Arbetsförmedlingen bedrevs 30 arbetsmarknadsutbildningar på 23 anstalter under 2019, en ökning med tio utbildningar jämfört med 2018 och fem fler anstalter. På 15 anstalter bedrevs även den förberedande utbildningen Min väg till arbete. Utbildningarna upphandlas av Arbetsförmedlingen i samråd med Kriminalvården.

Om påbörjade kurser och utbildningar anför bl.a. följande (s. 45):

Antalet påbörjade kurser och utbildningar ökade under 2019. Även om fler av de ordinarie lärartjänsterna var tillsatta under 2019 jämfört med 2018, så var situationen fortfarande påfrestande. Rekryteringsarbetet tar mycket tid.

En intagen kan ha påbörjat kurser under olika verkställigheter som avtjänats under året. Antal unika klienter som påbörjade någon form av utbildning under 2019 var 2 823. Ställt i relation till antalet unika klienter i anstalt hade 23 procent av de intagna påbörjat någon form av utbildning under året.

Att fler kurser påbörjades bedöms ha flera orsaker. Olika steg har tagits för att öka genomströmning och tillgänglighet till vuxenutbildning. Den pedagogiska utvecklingen av studieguider som vägledning genom en kurs har fortsatt. Kraven har också skärpts på att varje deltagare ska ha ett tydligt slutdatum för sin kurs. Dessa åtgärder bidrog till en ökad genomströmning under året, som i sin tur öppnade för fler deltagare. Tillgängligheten till de gymnasiala yrkeskurserna ökade genom tillämpning av distansarbete i samarbete med arbetsdriften lokalt. Skolverkets nya nationella delkurser på grundläggande nivå ökade också utbudet. Fler legitimerade lärare var anställda, vilket ökade tillgängligheten.

Av årsredovisningen (s. 45) framgår även att antalet fullföljda kurser och utbildningar fortsatte att öka markant under 2019. I fråga om ökningen av fullföljda kurser framhåller Kriminalvården bl.a. att det fanns fler möjligheter

att läsa gymnasiala yrkeskurser tack vare distansundervisning och samarbete med arbetsdriften.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner i samband med behandlingen av regeringens skrivelse om Riksrevisionens granskningsrapport om återfall i brott avstyrkte utskottet ett yrkande om att intagna ska ges rätt att fullgöra grundskoleutbildning och om att det ska bli obligatoriskt för Kriminalvården att erbjuda kompletterande utbildning för de som inte har någon fullständig gymnasieutbildning (bet. 2015/16:JuU8 s. 19). Utskottet instämde, i likhet med regeringen, i Riksrevisionens bedömning att utbildning är en viktig återfallsförebyggande insats och att en god utbildningsnivå ger bättre förutsättningar för tidigare dömda som ska etablera sig på arbetsmarknaden. Utskottet välkomnade därför regeringens avsikt att ge Kriminalvården i uppdrag att utreda förutsättningarna för myndigheten att kunna erbjuda kompletterande utbildning i enlighet med Riksrevisionens rekommendationer. Utskottet ansåg inte att det fanns något behov av det tillkännagivande som motionärerna efterfrågade. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:34).

Även vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2016/17 avstyrkte utskottet ett yrkande om att alla intagna ska ges rätt att fullgöra grundskoleutbildning och om att det ska bli obligatoriskt för Kriminalvården att erbjuda kompletterande utbildning för de som inte har någon fullständig gymnasieutbildning (bet. 2016/17:JuU19 s. 27 f.). Utskottet konstaterade att Kriminalvården haft regeringens uppdrag att utreda förutsättningarna för myndigheten att kunna erbjuda kompletterande utbildning på gymnasial nivå för intagna i anstalt som saknar fullständig gymnasieutbildning. Vidare anförde utskottet att det i Kriminalvårdens regleringsbrev för 2017 angavs att myndigheten ska vidta åtgärder för att öka tillgängligheten och genomströmningen i klientutbildningen. Utskottet såg inte heller något skäl att ställa sig bakom ett motionsyrkande om att en person som avtjänar frivårdspåföljd ska ges rätt till och stöd av Kriminalvården att komplettera och fullgöra grundskole- och gymnasieutbildning. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Utskottets ställningstagande

Utskottet delar motionärernas uppfattning att programverksamheten inom Kriminalvården är av stor betydelse för att få intagna att bryta med en tidigare kriminell livsstil. Kriminalvårdens vuxenutbildning omfattar både grundläggande och gymnasial nivå. Som framgår ovan har Kriminalvården fortsatt arbetet med att öka tillgängligheten och genomströmningen i vuxenutbildningen, och under förra året ökade tillgängligheten till de gymnasiala yrkeskurserna. Utbildningsfrågan är således uppmärksamrad. Mot den bakgrunden ser utskottet inte något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet

yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen som begärs i motionerna 2019/20:2832 (M) yrkande 26 och 2019/20:3062 (M) yrkande 12. Utskottet avstyrker yrkandena.

Arbete mot radikalisering

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår två motionsyrkanden om att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism respektive om att motverka radikalisering i fängelser.

Jämför reservation 19 (KD).

Motionerna

I kommittémotion 2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 2 begärs att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism. I yrkande 3 vill motionärerna att arbetet med att motverka radikalisering och rekrytering i svenska fängelser ska intensifieras. Det är också angeläget att regeringen kontinuerligt följer upp Kriminalvårdens uppdrag att motverka radikalisering.

Bakgrund

Uppdrag till Kriminalvården att kartlägga metoder och arbetssätt för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism

Regeringen beslutade den 25 juni 2015 att ge Kriminalvården i uppdrag att göra en kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism bland kriminalvårdens klienter (Ju2015/05232/KRIM). Kartläggningen skulle även omfatta metoder och arbetssätt som kan användas i arbetet med de klienter som redan är anslutna eller på annat sätt har koppling till våldsbejakande extremistiska grupper. Kriminalvården skulle när den genomförde uppdraget samråda med den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism (Ju 2014:18), Brå, Polismyndigheten, Säkerhetspolisen, Socialstyrelsen och Statens institutionsstyrelse samt med relevanta organisationer i det civila samhället.

Kriminalvården lämnade i maj 2016 en redovisning av uppdraget i rapporten Våldsbejakande extremism i Kriminalvården. Redovisningen innehåller en kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga radikalisering mot våldsbejakande extremism bland klienter i kriminalvården. Av redovisningen framgår hur Kriminalvården kommer att sprida relevanta arbetssätt och metoder inom myndigheten. Av redovisningen framgår också att Kriminalvården i dagsläget bedömer att klienter som redan

är anslutna till, eller på annat sätt har kopplingar till, våldsbejakande extremistiska grupper förekommer i relativt begränsad omfattning. En mindre ökning av redan radikaliserade individer som kommit in i kriminalvården hade noterats under året. Myndigheten bedömde emellertid att risken för religiös och politisk radikalisering som leder till våldsbejakande extremism under tiden för straffverkställigheten fortfarande var låg.

I den ovannämnda redovisningen anges bl.a. följande:

Kriminalvården speglar dock samhället i stort, händelser i omvärlden och samhället påverkar även kriminalvårdens miljö. Omfattningen av antalet resande från Sverige som väljer att ansluta sig till väpnade extremist- och terroristgrupper i utlandet, den lag om förbud mot terrorresor som trädde i kraft 1 april 2016 i kombination med den ökande aktiviteten inom de höger- och vänsterextrema miljöerna kan sannolikt leda till en ökning av klienter som är anslutna eller på annat sätt har koppling till extremistiska grupper. Kriminalvården kommer i så fall att i större utsträckning både hantera dessa individer/nätverk och begränsa dem. Därmed finns även en risk att medarbetare utsätts för hot, våld och otillåten påverkan i större utsträckning. Utvecklingen har inneburit att Kriminalvården tagit frågan på stort allvar och området är prioriterat. Målet är att bidra till samhällets arbete att värna demokratin mot våldsbejakande extremism samt att utveckla och anpassa myndighetens metoder och arbetssätt så att de bättre möter de krav som ställs för att hantera dessa individer.

Av Kriminalvårdens redovisning framgår att möjligheten att integrera ett förebyggande arbete mot våldsbejakande extremism i myndighetens existerande strukturer är god. För att detta ska kunna uppnås framhåller Kriminalvården att det är nödvändigt att myndighetens personal blir mer medveten om och får en större förståelse för våldsbejakande extremism. Kriminalvården lyfter därför fram behovet av att utveckla och genomföra utbildningsinsatser för personalen som en angelägen åtgärd. Därutöver framhåller myndigheten ytterligare ett antal förslag för att stärka sitt förebyggande arbete, bl.a. att kvalitetssäkra processen när man anlitar trosföreträdare, att utreda behovet av utökad kunskap och expertis inom områden som religionsvetenskap och sociologi och att fortsätta utveckla arbetet med extern samverkan. När det gäller myndighetssamverkan framhålls bl.a. att svensk kriminalvård har en fördel i att frivård är en väl integrerad del av verksamheten och att det finns strukturer för samverkan som Kriminalvården kan utgå från i arbetet mot våldsbejakande extremism.

Den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism

I juni 2016 beslutade regeringen om att utvidga och förlänga uppdraget till den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism (dir. 2016:43). Enligt tilläggsdirektivet skulle samordnaren fortsätta stärka och stödja samverkan mellan myndigheter, kommuner och organisationer på nationell, regional och lokal nivå i arbetet med att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Samordnaren skulle dessutom bl.a. vidareutveckla och fördjupa det kunskapsbaserade förebyggande arbetet, fortsätta pilotverksamheten med en nationell stödtelefon för information, råd och stöd om våldsbejakande extremism, utföra

analyser och föreslå hur det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism skulle samordnas och organiseras nationellt fr.o.m. januari 2018. Vidare förlängdes utredningstiden till januari 2018.

I december 2016 lämnade den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism delbetänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism (SOU 2016:92). Utredningen föreslog bl.a. att Myndigheten för samhällsskydd och beredskap ska ta över samordningsuppdraget att värna demokratin mot våldsbejakande extremism och att länsstyrelserna får en roll som länsvisa samordnare gentemot kommunerna.

I december 2017 lämnade den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism slutbetänkandet Värna demokratin mot våldsbejakande extremism – Hinder och möjligheter (SOU 2017:110). Samordnaren konstaterade att det fortfarande finns ett mycket stort behov av att stödja det lokala arbetet mot våldsbejakande extremism. Ett omfattande och närmast outtömligt framtida behov är att från centralt håll bistå med att utveckla, beskriva och utvärdera metoder för det lokala förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Samordnaren anförde bl.a. följande (s. 20 f.):

Kommunerna behöver också handfast stöd i enskilda ärenden. Det gäller de nyss nämnda individärendena. De flesta kommuner kommer aldrig att kunna bygga upp tillräcklig egen kompetens och erfarenhet för att hantera sådana ”sällanärenden”. Stödet gäller även ärenden av strukturell karaktär. Att få stöd med att hantera problem i ett område eller på en skola. Det behovet kan också vara att ta fram lägesbild och handlingsplan. I olika sammanhang har det talats om ett nationellt ”insatsteam”.

Det finns ett fortsatt behov av att även utveckla den Nationella samordningen. Ett sätt kan vara att ta intryck av de strukturer som byggts upp lokalt; med samordnare, lägesbild och handlingsplan. På nationell nivå kan någon form av samverkansråd inrättas. Vidare kan en nationell lägesbild tas fram och på grundval av den en nationell handlingsplan.

Mycket görs för att stärka demokratin, men för lite för att motverka inträde till extremism. Det finns ett fortsatt behov av att i högre grad än hittills prioritera det förebyggande arbetet mot radikaliserings, och alltså ligga närmare riskpersoner och riskgrupper. Till det kommer nödvändigheten av en fungerande avhoppbarverksamhet för dem som väljer att lämna extremism och behöver stöd för att ta det steget.

Övriga uppdrag till myndigheter för arbete mot våldsbejakande extremism

Regeringen beslutade den 13 oktober 2016 om fyra nya uppdrag till olika myndigheter för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism. Berörda myndigheter är Statens institutionsstyrelse, Barnombudsmannen, Socialstyrelsen och Kriminalvården.

Regeringens uppdrag till Kriminalvården innebär att myndigheten ska utveckla och långsiktigt förankra arbetet inom myndigheten mot våldsbejakande extremism (Ju2016/06988/KRIM). Arbetet ska bygga vidare på de behov som myndigheten identifierade i sin kartläggning av metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism bland Kriminalvårdens klienter. I uppdraget ska Kriminalvården samråda med

bl.a. den nationella samordnaren för att värna demokratin mot våldsbejakande extremism. Eftersom det kan kräva internationell expertis samt kunskap om specifika frågor från olika forskningsfält för att genomföra uppdraget ska Kriminalvården vid behov även samverka med andra relevanta aktörer och forskare i Sverige och utomlands. Uppdraget skulle redovisas till Regeringskansliet senast den 18 maj 2018. Den 9 november 2017 beslutade regeringen att ge Kriminalvården i uppdrag att fortsätta utveckla arbetet med att förebygga radikaliserings och arbetet mot våldsbejakande extremism och förlängde uppdragstiden t.o.m. den 31 december 2019 (Ju2017/08663/KRIM). Kriminalvården ska lämna en slutredovisning till Regeringskansliet senast den 3 april 2020. Delredovisningar skulle lämnas senast den 3 april 2018 och den 3 april 2019.

Inom ramen för det breddade regeringsuppdraget ska Kriminalvården utveckla beredskap för att kunna arbeta med s.k. återvändare, dvs. individer som har kommit hem från konfliktzoner och som kan komma att bli aktuella inom kriminalvården. Kriminalvården ska också utveckla sin kunskap om vilka olika kopplingar som eventuellt finns mellan våldsbejakande extremism och t.ex. organiserad brottslighet. En annan nyhet är att regeringen vill att Kriminalvården tar initiativ till ett utökat kunskaps- och erfarenhetsutbyte med de nordiska länderna. När uppdragen genomförs ska Kriminalvården samråda med det nationella centrum mot våldsbejakande extremism som regeringen har inrättat vid Brå.

Center mot våldsbejakande extremism

Center mot våldsbejakande extremism (CVE) inrättades den 1 januari 2018 och är placerat inom Brå. CVE ska från i huvudsak kriminalpolitiska utgångspunkter stärka och utveckla det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism. Verksamheten syftar ytterst till att förebygga ideologiskt motiverad brottslighet och terrorism. CVE ska utveckla det kunskapsbaserade och sektorsövergripande arbetet med att förebygga våldsbejakande extremism på nationell, regional och lokal nivå. Bland annat ska CVE ge behovsanpassat stöd till lokala aktörer, vara ett kunskapsnav och bidra till att skapa en högre grad av effektivitet och samordning i de förebyggande insatserna. CVE har följande fyra huvuduppgifter:

- främja utvecklingen av förebyggande arbete på nationell, regional och lokal nivå
- verka för en högre grad av samordning och effektivitet i det förebyggande arbetet
- ge behovsanpassat stöd till kommuner, myndigheter och andra aktörer som i sin verksamhet hanterar frågor om att förebygga våldsbejakande extremism
- samla och sprida kunskap baserad på forskning och beprövad erfarenhet om att förebygga våldsbejakande extremism samt verka för en kunskapsbaserad praktik.

Centret ska samverka med relevanta nationella, regionala och lokala aktörer som arbetar med att förebygga våldsbejakande extremism.

Nationella insatsteam mot extremism

Den 7 juni 2017 ingick Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna en överenskommelse om åtgärder mot terrorism. Det beslutades att nationella insatsteam mot extremism skulle införas, att en permanent funktion för nationell samordning skulle inrättas och att ett starkt stöd till avhoppare skulle byggas upp. I det ingår ett kunskapsuppdrag och rollen att utveckla insatser tillsammans med myndigheter, kommuner och det civila samhället. Arbetet stärks operativt genom konkret stöd från insatsteam till kommuner som har problem i individrelaterade ärenden.

Kommunerna ska få stöd i att ta fram lokala lägesbilder och handlingsplaner. Dessa ska kontinuerligt följas upp på nationell nivå. I detta ingår att ta fram en nationell vägledning för att tydliggöra aktörernas ansvar för olika insatser när det gäller återvändare. För att stärka samhällets förmåga att kartlägga och förstå extremistisk propaganda, framför allt spridning och organisation på nätet, ska Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) uppdrag inom området förstärkas. Lärare ska genom Skolverket få kompetensutveckling i att hantera rasism och extremism i klassrummet och bland elever i riskzonen.

Kriminalvårdens årsredovisningar

I årsredovisningen för 2018 (s. 66) anføres att medvetenheten om fenomenet våldsbejakande extremism överlag har förbättrats inom Kriminalvården sedan våren 2017, då ämnet infördes i bl.a. grundutbildningen, och genom de särskilda utbildningsinsatser som genomfördes samma år. Vidare anför Kriminalvården följande:

Kriminalvården medverkar även till att ta fram ny kunskap inom området. Vi har under 2018 inlett en förstudie om kopplingen mellan våldsbejakande extremism, organiserad brottslighet och annan kriminalitet. Kriminalvården deltar även i DARE-projektet, som innefattar datainsamling till en internationell forskningsdatabas och utbildning i ett riskbedömningsverktyg. Verktyget används för närvarande på prov.

I årsredovisningen för 2019 (s. 65) anför Kriminalvården att motverkande av våldsbejakande extremism fortfarande är ett prioriterat område. Målet är att bidra till samhällets arbete med att värna demokratin genom att motverka våldsbejakande extremism. En särskild delredovisning av regeringsuppdraget om utvecklat arbete mot våldbejakande extremism lämnades den 2 april 2019, och det kommer att slutredovisas under 2020.

Förmågan att uppmärksamma och ingripa mot radikalisering i anstalt bedöms ha fortsatt att stärkas under 2019. Däremot fanns det en relativt stor skillnad i hur olika häkten och anstalter hanterade denna typ av händelser. Det

gjorde att effektiviteten varierade när det gällde att förhindra radikaliseringsprocesser eller händelser förknippade med våldsbejakande ideologi.

Antalet individer inom Kriminalvården med kopplingar till våldsbejakande extremistiska miljöer ökade något under året. Ett fåtal radikaliseringsförsök förekom och dessa hanterades genom att berörda intagna förflyttades. Att genomföra detta snabbt och effektivt försvårades dock av den höga beläggningen.

Av årsredovisningen för 2019 (s. 47) framgår även att Kriminalvården under året testade det våldspreventiva programmet Entré på målgruppen våldsbejakande extremister. Några slutsatser har ännu inte kunnat dras. Vidare genomfördes tio öppna videoföreläsningar så att medarbetare kunde delta i utbildning inom våldsbejakande extremism från den lokala arbetsplatsen (s. 64). Uppskattningsvis närmare 1 000 medarbetare deltog. Syftet var att sprida kunskap inom Kriminalvården för att öka medvetenhet och uppmärksamhet kring våldsbejakande extremism.

Kriminalvården anför även följande (s. 65):

Enligt Säkerhetspolisen bedöms den största risken för attentat för närvarande komma från gärningspersoner som agerar ensamma och som sympatiserar med våldsbejakande extremistisk ideologi. Under 2019 har Kriminalvården särskilt uppmärksammat denna kategori i samband med interna utbildningsinsatser.

Under 2019 tog Kriminalvården fram en strategi för arbetet mot organiserad brottslighet, våldsbejakande extremism och hedersrelaterat våld. Strategin belyser de särskilda risker och behov som Kriminalvården behöver ta i beaktande i arbetet med klienter som begått den här typen av brottslighet.

Den förstudie som Kriminalvården inledde 2018 om kopplingen mellan våldsbejakande extremism, organiserad brottslighet och annan kriminalitet har däremot tillfälligt prioriterats ned.

Kriminalvården ökade under året sitt fokus på att dela kunskaper utanför myndigheten. Till exempel drev myndigheten ett projekt om rehabilitering och återintegrering av radikaliserade intagna, tillsammans med Justitiedepartementet och motsvarande myndigheter i Frankrike. Projektet sker i Europakommissionens regi och omfattar nio europeiska länder. Kriminalvården ökade även engagemanget i olika europeiska projekt som utbildar kriminalvårdsmedarbetare i ämnet. Därutöver fortsatte deltagandet i DARE-projektet, som samlar in data till en internationell forskningsdatabas.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2015/16 behandlat ett motionsyrkande om att Kriminalvården ska utöka och stärka sitt arbete mot radikalisering i fängelser (bet. 2015/16:JuU21 s. 28). Utskottet avstyrkte yrkandet och hänvisade till det uppdrag som regeringen gett till Kriminalvården att kartlägga metoder och arbetssätt som kan användas för att förebygga våldsbejakande extremism. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:174).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2016/17 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen om att säkerställa Kriminalvårdens arbete mot våldsbejakande extremism (bet. 2016/17:JuU19 s. 35 f.). Utskottet anförde att det såg positivt på de nya uppdrag som regeringen under hösten 2016 gett myndigheter för att stärka arbetet mot våldsbejakande extremism. Enligt utskottets uppfattning är det angeläget att regeringen ser till att Kriminalvården skyndsamt följer upp och genomför den ovan nämnda kartläggningen av metoder och arbetsätt. Det är också angeläget att regeringen är pådrivande och vidtar åtgärder för att säkerställa att Kriminalvården genomför och prioriterar ett arbete med denna inriktning. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

I skrivelse 2019/20:75 (s. 35 f.) anför regeringen följande om det ovan nämnda tillkännagivandet:

Regeringen gav den 13 oktober 2016 Kriminalvården i uppdrag att utveckla arbetet mot våldsbejakande extremism. Regeringen har därefter den 9 november 2017 fattat beslut om ett utökat uppdrag till Kriminalvården att utveckla arbetet mot våldsbejakande extremism. Kriminalvården har tillförts ytterligare resurser för uppdraget som bland annat omfattar intensifierade utbildningsinsatser och utökat kunskapsutbyte såväl nationellt som internationellt. Uppdraget ska slutredovisas senast den 3 april 2020. Regeringen avvaktar Kriminalvårdens slutredovisning. Punkten är inte slutbehandlad.

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2017/18 avstyrkte utskottet två motionsyrkanden med begäran om att arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings på kriminalvårdsanstalterna utvecklas och även utökas till frivården (bet. 2017/18:JuU16 s. 34 f.). Utskottet avstyrkte även ett yrkande med begäran om att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism. Utskottet uttalade att arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings är en viktig uppgift för Kriminalvården, och utskottet såg positivt på det breddade och förlängda uppdrag som regeringen under hösten 2017 gett till Kriminalvården att fortsätta utveckla arbetet med att förebygga radikaliserings och arbetet mot våldsbejakande extremism. Utskottet såg även positivt på inrättandet av CVE. Utskottet anförde att motionärernas önskemål till viss del fick anses vara tillgodosedda genom det arbete som pågick. Mot den bakgrunden och med hänsyn till det tillkännagivande som riksdagen gjorde 2017 fanns det enligt utskottet ingen anledning att ställa sig bakom motionärernas önskemål om ytterligare tillkännagivanden. Utskottet avstyrkte därför motionerna om att utveckla arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings på kriminalvårdsanstalterna. Utskottet såg inte heller något skäl för det tillkännagivande som efterfrågades om att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism och avstyrkte även detta motionsyrkande. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2017/18:184).

Vid förra årets beredning av motionsyrkanden om kriminalvårdsfrågor behandlade utskottet återigen ett yrkande om att Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism (bet. 2018/19:JuU13

s. 40 f.). Utskottet uttalade att arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings är en viktig uppgift för Kriminalvården, och utskottet såg positivt på CVE. Utskottet såg även positivt på det breddade och förlängda uppdrag som regeringen gett till Kriminalvården att fortsätta utveckla arbetet med att förebygga radikaliserings och arbetet mot våldsbejakande extremism. När det gällde frågan om huruvida Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism vidhöll utskottet sin tidigare uppfattning och såg inte något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärdes i motionen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottets ställningstagande

Som utskottet tidigare konstaterat är arbetet med att upptäcka och motverka radikaliserings en viktig uppgift för Kriminalvården. Utskottet är fortsatt positivt till det breddade och förlängda uppdrag som regeringen har gett till Kriminalvården att fortsätta utveckla arbetet med att förebygga radikaliserings och arbetet mot våldsbejakande extremism.

När det gäller huruvida Kriminalvården ska medverka i de nationella insatsteamens arbete mot extremism vidhåller utskottet sin tidigare uppfattning och ser inte heller nu något skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som begärs i motion 2019/20:2729 (KD) yrkande 2. Utskottet avstyrker därför yrkandet.

I fråga om det förslag om att motverka radikaliserings i fängelset som framställs i motion 2019/20:2729 (KD) yrkande 3 konstaterar utskottet att motionärernas önskemål till viss del får anses vara tillgodosedda genom det arbete som pågår. Mot denna bakgrund och med hänsyn till det tillkännagivande som riksdagen har beslutat om och som ännu inte är slutbehandlat finns det enligt utskottet inte anledning att ställa sig bakom motionärernas önskemål om ytterligare ett tillkännagivande. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandet.

Kriminalisering av rymningar

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen ställer sig bakom det som utskottet anför om att kriminalisera rymningar och avvikelser, och tillkännager detta för regeringen.

Jämför reservation 20 (S, C, V, MP).

Motionerna

I kommittémotion 2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 30 begär motionärerna att regeringen återkommer med ett lagförslag där rymning

och försök till rymning från kriminalvårdsanstalt och avvikelser från permission kriminaliseras. Likalydande förslag finns i motionerna 2019/20:207 av Hans Eklind (KD) och 2019/20:722 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1 samt i kommittémotionerna 2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 och 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 8.

Bakgrund

Kriminalvårdens årsredovisning för 2019

En avvikelse innebär att den intagne inte återkommer till anstalten efter en obebakad utevistelse, t.ex. efter permission. Kategorin övriga rymningar innebär att en intagen avviker från anstalt i samband med en transport eller annan bevakad utevistelse.

Av Kriminalvårdens årsredovisning (s. 125) framgår att 74 avvikelser och övriga rymningar från anstalt skedde under året. Motsvarande siffra för 2018 och 2017 var 95 och 109. Kriminalvården uppger att antalet avvikelser och övriga rymningar från anstalt fortsatte att sjunka under 2019. Kategorin avser främst avvikelser. Under 2019 genomfördes en övrig rymning under en bevakad permission från en anstalt i säkerhetsklass 2. I övrigt inkluderade denna kategori 18 avvikelser från vårdvистер och 47 avvikelser från permissioner. Avvikelser från permission var fortfarande en mycket liten andel av det totala antalet påbörjade permissioner, som var nästan 17 000 under 2019. Avvikelser från permissioner och vårdvистер bedöms vara ofrånkomliga eftersom utslussningsarbetet alltid innebär ett visst mått av risktagande.

Direktavvikelse innebär att en intagen lämnar ett anstaltsområde i den lägsta säkerhetsklassen (säkerhetsklass 3) utan tillstånd, medan direktrymning är samma sak men gäller anstalter i säkerhetsklass 1 och 2. Direktrymning kan även avse att en intagen lämnar häktesområdet utan tillstånd.

Av årsredovisningen framgår att antalet direktavvikelser från klass 3-anstalter under 2019 var 28. Motsvarande siffror för 2018 och 2017 var 31 och 24. I årsredovisningen anger Kriminalvården (s. 64) att antalet direktavvikelser var något lägre än 2018 trots en ökad beläggning. I ett längre tidsperspektiv var antalet direktavvikelser fortfarande relativt lågt.

Av årsredovisningen (s. 63) framgår vidare att det inte inträffade någon direktrymning från klass 1- och klass 2-anstalter under 2019. Motsvarande siffror för 2018 och 2017 var 1 och 1. Däremot skedde tre övriga rymningar från häkte under 2019 men inte någon direktrymning. Kriminalvården har en nollvision när det gäller rymningar och ser därför allvarligt på häktesrymningarna. En rymning genomfördes efter att den intagne hade medgetts säkerhetslättnad för att göra ett toalettbesök under en bevakad sjukhustransport. De övriga två utreds fortfarande.

Villkorlig frigivning

En rymning kan bl.a. få konsekvenser för en intagens möjlighet till villkorlig frigivning. Den centrala bestämmelsen om villkorlig frigivning finns i 26 kap. 6 § brottsbalken. Enligt den gäller som huvudregel att villkorlig frigivning ska ske när den dömden har avtjänat två tredjedelar av ett tidsbestämt fängelsestraff, dock minst en månad.

Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning kan den skjutas upp med högst 180 dagar åt gången (26 kap. 6 a § och 26 kap. 7 § andra stycket brottsbalken). Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska det särskilt beaktas om den dömden på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten.

Vid bedömningen av om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning ska en helhetsbedömning av allt som har inträffat under verkställigheten göras. Enstaka överträdelse är normalt inte tillräckligt för att den villkorliga frigivningen ska skjutas upp, utan som regel krävs att den dömden på ett allvarligt sätt har brutit mot reglerna vid ett flertal tillfällen. Som exempel på att en enstaka mycket allvarlig överträdelse kan vara tillräcklig för att den villkorliga frigivningen ska skjutas upp nämns i förarbetena en rymning (se prop. 2005/06:123 s. 56).

Justitiedepartementet har arbetat fram ett utkast till lagrådsremiss: En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder. I lagrådsremissen föreslås att möjligheten att skjuta upp villkorlig frigivning, även med anledning av annan misskötsamhet än underlåtenhet att delta i återfallsförebyggande åtgärder, ska ändras på så sätt att det ska vara tillräckligt att det finns särskilda skäl. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021. Utkastet till lagrådsremiss har skickats på remiss och svarstiden gick ut den 22 januari 2020 (Ju2019/03455/L5).

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid flera tillfällen behandlat motionsyrkanden om att kriminalisera rymning, senast i betänkande 2018/19:JuU13 (s. 47 f.). Utskottet hänvisade då till vad utskottet tidigare anfört vid behandlingen av liknande motionsyrkanden och framhöll att konsekvenserna för den som rymmer ska vara tillräckligt ingripande. Utskottet vidhöll även att kravet på tillräckligt ingripande konsekvenser kan tillgodoses utan att rymning kriminaliseras. Således kan såväl möjligheten till framtida permissioner som möjligheten att beviljas tillstånd till vistelse utanför anstalten genom utslussningsåtgärder komma att påverkas. Vidare framgår det av 26 kap. 6 a § brottsbalken att den villkorliga frigivningen kan skjutas upp om det finns synnerliga skäl. Utskottet var mot nämnda bakgrund inte berett att föreslå något tillkännagivande och avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottets ställningstagande

I Sverige avviker varje år ett antal dömda personer som avtjänar ett fängelsestraff från anstalt. I dag är det inget brott att rymma från en kriminalvårdsanstalt, vid transport eller under en permission. De sanktioner som i dag står till buds när någon rymmer är begränsade, och konsekvenserna för den enskilde blir därför små. Rymningar innebär att stora resurser tas i anspråk från rättsväsendet, som redan är hårt ansträngt. Dessutom handlar det inte sällan om personer som dömts till långa fängelsestraff för allvarliga brott och som kan vara farliga ute i samhället. Om man rymmer signalerar man att man inte ställer upp på rättssamhällets grundvalar och inte söker botgöring för de oförrätter som man åsamkat ett brottsoffer. Enligt utskottet är detta ett klandervärd beteende, och liksom andra klandervärda beteenden borde detta markeras mot genom en kriminalisering i lag.

I andra situationer där enskilda angriper själva kärnan i rättskipningen eller trotsar ordningsmakten är principen att det bör betraktas som särskilt allvarligt. Bland annat därför är mened och övergrepp i rättsak s.k. artbrott. Samma principiella synsätt bör gälla om någon väljer att rymma från anstalt eller avvika från en permission. Regeringen bör därför återkomma med ett förslag där rymning och försök till rymning från kriminalvårdsanstalt och avvikelser från permission beläggs med ett fängelsestraff.

Vad utskottet nu anfört bör riksdagen ge regeringen till känna. Därmed bifaller utskottet samtliga motionsyrkanden i detta avsnitt.

Säkerheten för Kriminalvårdens personal

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett yrkande om att se över säkerheten för alla anställda inom Kriminalvården inklusive frivården.

Jämför särskilt yttrande 1 (L).

Motionen

I partimotion 2019/20:2016 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 20 anför motionärerna att det finns anledning att se över säkerheten för alla anställda inom Kriminalvården inklusive frivården. Det är rimligt att även klienterna inom frivården alltid underkastas en inpasseringskontroll.

Bakgrund

Gällande rätt

Enligt 8 kap. 11 § fängelselagen får Kriminalvården, om det är nödvändigt för att säkerheten ska kunna upprätthållas vid en anstalt, besluta att alla personer som passerar in i anstalten ska kroppsvisiteras (allmän inpasseringskontroll).

Syftet med allmän inpasseringskontroll ska vara att söka efter otillåtna föremål. Skriftliga meddelanden får inte granskas. Ett beslut om allmän inpasseringskontroll får gälla i högst tre månader. Kriminalvården får i enskilda fall medge undantag från allmän inpasseringskontroll, om det finns särskilda skäl.

En motsvarande bestämmelse som gäller häkten finns i 4 kap. 11 § häkteslagen (2010:611). Bestämmelser om allmän inpasseringskontroll finns även i lagen (1991:1128) om psykiatrisk tvångsvård och lagen (1991:1129) om rättspsykiatrisk vård.

2020 års budgetproposition

Av årets budgetproposition (prop. 2019/20:1 utg.omr. 4 s. 39) framgår att antalet rapporterade allvarliga händelser, dvs. hot och våld mot personal eller mellan intagna, var 280 i anstalt, vilket är i nivå med föregående år. Rapporterna avsåg främst våld mellan intagna följt av hot mot personal. I frivården ökade antalet rapporterade allvarliga händelser och uppgick till 38. Det är fortfarande få i förhållande till det stora antalet frivårdsklienter. Majoriteten av händelserna i frivården avser hot mot personal. Antalet rapporterade allvarliga händelser under transport var 26, vilket är i nivå med de föregående åren. Under 2018 utbildade Kriminalvården personal som ska arbeta för att säkerställa att incidenter rapporteras på ett likvärdigt och rättvisande sätt. Myndigheten har också bedrivit ett utvecklingsarbete för att bättre följa upp, analysera och omhänderta incidenter i verksamheten i syfte att kunna vidta åtgärder för att motverka upprepningar.

Kriminalvårdens regleringsbrev

I Kriminalvårdens regleringsbrev för 2020 anges följande (s. 2):

Säkerheten i Kriminalvården ska vara god och väl anpassad till verksamhetens behov.

Kriminalvården ska redovisa

- hur myndigheten har arbetat för att upprätthålla en god säkerhetsnivå i verksamheten, särskilt med beaktande av den ansträngda beläggningssituationen i anstalt och häkte, och
- hur myndigheten har arbetat för att hitta en god balans i sina säkerhetsbedömningar med syfte att bidra till ett framgångsrikt återfallsförebyggande arbete samtidigt som antalet rymningar hålls på en fortsatt låg nivå.

Kriminalvårdens årsredovisning för 2019

Kriminalvården har en nollvision inom säkerhetsområdet: inga rymningar, ingen narkotika eller otillåtna preparat, inga kriminella aktiviteter och inget våld, inga hot eller trakasserier accepteras, vare sig mot medarbetare, mellan intagna på anstalter och häkten eller klienter i frivården. Kriminalvården arbetar med dynamisk säkerhet som står för en helhetssyn på säkerhet där olika delar samverkar och anpassas efter säkerhetsnivån och behoven i

verksamheten. De olika delarna består av tillgängliga och utbildade medarbetare, förhållningssätt och bemötande, fysisk och teknisk säkerhet samt styrande dokument. Kriminalvården anför vidare följande (s. 62):

Kriminalvården bedömer att säkerhetsläget var stabilt under 2019 trots det ansträngda beläggningsläget. Bedömningen grundar sig på underlag i incidentrapporteringsystemet, nationella lägesbilder, underrättelsebilder, omvärldsbevakning och övriga riskanalyser. I en tid när vi har en hög beläggning och genomför åtgärder för kapacitetsökning är det särskilt viktigt att säkerheten bibehålles. Nollvisionerna och konceptet dynamisk säkerhet är grunden för säkerhetsarbetet och säkerhetsstrategin. Utifrån dessa bedrevs ett bra säkerhetsarbete i verksamheten 2019; normerat, övat och känt. Det fungerade väl även när förutsättningarna förändrades genom den ansträngda platssituationen med dubbelbeläggning och i förhållande till exempelvis klienter med koppling till våldsbejakande extremistiska grupper.

De incidenter som sker rapporteras i incidenthanteringssystemet ISAP. I ISAP rapporteras incidenter i olika kategorier. Det som redovisas i årsredovisningen är en samlad kategori som i verktyget benämns hot och våld. Det är incidenter som är rapporterade som allvarliga respektive mycket allvarliga som presenteras i årsredovisningen. De inrapporterade incidenterna är av varierande allvarlighetsgrad även inom respektive kategori.

Antalet rapporterade allvarliga händelser under 2019 som innebär hot eller våld mot personal minskade i anstalt och frivård. I häkte var antalet i nivå med 2018. Av årsredovisningen framgår (s. 124) att antalet rapporterade hot mot medarbetare i häkte 2019 uppgick till 99 stycken. Motsvarande siffror för 2018 och 2017 var 102 och 85. Antalet rapporterade hot mot medarbetare i anstalt var 79 stycken. Motsvarande siffror för 2018 och 2017 var 98 och 101. Antalet rapporterade hot mot medarbetare i frivård uppgick till 24 stycken. Motsvarande siffror för 2018 och 2017 var 43 och 10. Kriminalvården anför följande. I kategorin ”medarbetare” ingår även personer som inte är anställda av Kriminalvården, t.ex. advokater, anhöriga och poliser.

Vidare framhåller Kriminalvården att den fysiska och tekniska säkerheten – främst teknik, utrustning, perimeterskydd och skalskydd – är basen för en god säkerhetsmiljö (s. 66). Den fysiska säkerheten ska anpassas för varje anstalt, häkte och frivårds- och transportkontor. Tekniska lösningar ska bidra till en säkrare och tryggare miljö för medarbetare, klienter och besökare. Kriminalvården anför även följande (s. 66):

Det systematiska brandskyddsarbetet var fortsatt högt prioriterat under 2019. Under året färdigställdes brandskyddsåtgärder i sex häkten och tre anstalter. Åtgärder pågick på 13 anstalter vid årets slut.

Upphandlingen av larmsystem avslutades, och Kriminalvården påbörjade utbytet av det överordnade larmsystemet i tre av våra största anstalter med säkerhetsklass 1. Utbytet innebär att anstalterna får ett modernt och uppdaterat system med hög driftsäkerhet och användarvänlighet.

Pågående arbete

Enligt uppgift från Justitiedepartementet pågår arbete med ett lagförslag som ska ge frivården möjligheter till säkerhetskontroller anpassade efter verksamhetens behov. Målsättningen är att remittera förslaget under våren 2020.

Tidigare riksdagsbehandling

Utskottet har vid beredning av motioner från den allmänna motionstiden 2015/16 behandlat ett motionsyrkande om att hot och våld mot Kriminalvårdens personal alltid ska leda till konsekvenser för den intagne (bet. 2015/16:JuU21 s. 27 f.). Utskottet instämde i det motionärerna anförde om att det är angeläget att Kriminalvården fortsätter sitt arbete med att minska riskerna för hot och våld riktat mot Kriminalvårdens personal. Vidare konstaterade utskottet att det finns ett allmänt skötsamhetskrav för den som är intagen på kriminalvårdsanstalt. Om den intagne gör sig skyldig till hot eller våld kan den villkorliga frigivningen påverkas. Vidare kan förutsättningarna för permission och utslussning påverkas. Utskottet ansåg därför att det inte fanns någon anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som efterfrågades och avstyrkte yrkandet. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2015/16:174).

Vid förra årets beredning av motionsyrkanden om kriminalvårdsfrågor behandlade utskottet ett yrkande om att öka tryggheten för Kriminalvårdens personal genom att se över frågan om att personalen endast behöver ha sitt förnamn på brickan (bet. 2018/19:JuU13 s. 54 f.). Utskottet framhöll att det är angeläget att Kriminalvården fortsätter sitt arbete med att förebygga hot och våld riktat mot personalen. Utskottet konstaterade att detta är en prioriterad fråga för myndigheten, och den senaste nationella lägesbilden fokuserade på hot och våld mot anställda. När det gäller om anställda endast ska ha sitt förnamn på namnbrickan ansåg utskottet att det är en fråga som Kriminalvården är bäst lämpad att avgöra. Mot den bakgrunden fanns det enligt utskottet inte någon anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som efterfrågades i motionen. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottets ställningstagande

Frivården har en central roll i att minska brottsligheten och öka tryggheten. Den största andelen klienter i Kriminalvården finns inom frivården. Kriminalvården arbetar med dynamisk säkerhet som står för en helhetssyn på säkerhet där olika delar samverkar och anpassas efter säkerhetsnivån och behoven i verksamheten. De olika delarna består av tillgängliga och utbildade medarbetare, förhållningssätt och bemötande, fysisk och teknisk säkerhet samt styrande dokument.

Med en stor andel klienter i frivården är säkerheten för medarbetarna av avgörande betydelse. Utskottet är därför av uppfattningen att frivården alltid själv behöver kunna besluta om möjligheter till inpasseringskontroll av klienter. Regeringskansliet bereder för närvarande förändrad lagstiftning som ska ge frivården möjligheter till säkerhetskontroller anpassade efter verksamhetens behov. Det saknas därför behov enligt utskottet att göra ett tillkännagivande i enlighet med vad som yrkas i motion 2019/20:2016 (L) yrkande 20. Motionsyrkandet avstyrks därmed.

Kriminalvårdens organisation och kapacitet

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden om att ta fram en strategi för Kriminalvården som hanterar bl.a. överbeläggningen, om att ta fram en handlingsplan för hur Kriminalvårdens kapacitet ska öka på sikt och om att utreda möjligheten att hyra fängelseplatser i andra länder.

Jämför reservation 21 (M, KD, L), 22 (SD), 23 (V), 24 (SD, KD) och 25 (M).

Motionerna

I kommittémotion 2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2 begär motionärerna att regeringen omgående tar initiativ till att ta fram en strategi för Kriminalvården som hanterar bl.a. överbeläggningen, det slitna fastighetsbeståndet och den bristande inslussningen.

I kommittémotion 2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 begärs ett tillkännagivande om fler anstalts- och häktesplatser. Motionärerna anför att bl.a. beslutade och kommande straffskärpningar kommer att påverka klientflödet för Kriminalvården. De föreslår därför att regeringen ska upprätta en handlingsplan för hur kapaciteten ska utökas på sikt utan att underlåta att genomföra nödvändiga straffrättsliga reformer.

I kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1 begär motionärerna att det ska göras en kapacitetsgenomlysning av kriminalvården för att ta fram en konkret och långsiktig plan för kriminalvårdens expansion och framtida fängelseetableringar.

I kommittémotion 2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 vill motionärerna utreda möjligheterna att hyra fängelseplatser i andra länder. Likalydande förslag finns i kommittémotion 2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 9 och i motion 2019/20:32 av Robert Halef (KD) yrkande 2.

I motion 2019/20:907 av Beatrice Ask (M) begär motionären att formerna för införande av medborgarvittnen i kriminalvården ska utredas. Enligt motionären bör det övervägas ytterligare möjligheter till insyn i verksamheten och kontakt med intagna och personal. En möjlighet vore att införa någon form

av medborgarvittnen kopplade till enskilda häkten och anstalter. Dels skulle det ge insyn i en känslig verksamhet, dels skulle det göra det lite enklare för intagna att under ordnade former framföra synpunkter på hur verksamheten fungerar.

I kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 11 begärs ett tillkännagivande om att stärka kriminalvårdens och frivårdens arbete i förhållande till dömda från utsatta områden och gängmiljöer. Enligt motionärerna bör kriminalvården genom frivården vara mer närvarande i de utsatta områdena genom att förlägga mer av sin verksamhet dit. Ett likalydande förslag finns i partimotion 2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 25.

Bakgrund

Kriminalvårdens årsredovisning för 2019

Av Kriminalvårdens årsredovisning framgår att det den 31 december 2019 fanns 32 häkten, 45 anstalter och 33 frivårdskontor och att beläggningen i anstalter och häkten var mycket hög under 2019. Kriminalvården anför bl.a. följande (s. 6):

De ordinarie platserna i anstalt har inte räckt till och häktenas kapacitet har utnyttjats maximalt. För att hantera situationen har personalförstärkningar genomförts och tillfälliga anstaltsplatser inrättats. Den nationella transportenheten har prioriterat transporter av kriminalvårdsklienter i inrikesverksamheten för att avlasta framförallt häktena. Detta ledde till att verksamhetens resultat inte påverkades i någon större utsträckning av beläggningssituationen.

Inom frivården ökade både antal klienter och personutredningar, samtidigt som antalet årsarbetskrafter minskade. Det ledde till en ökad press även inom frivårdsverksamheten. Kriminalvårdens bedömning är att frivårdsverksamheten givet omständigheterna ändå fungerade väl under året.

Om renovering och underhåll av Kriminalvårdens lokaler anför Kriminalvården bl.a. följande (s. 18):

Liksom tidigare år tvingades Kriminalvården även under 2019 att stänga platser för underhåll, trots platsbristen. De mer omfattande underhållsarbetena rörde sammanlagt ett femtiotal häktesplatser, som var stängda under delar av året, främst under sommaren då beläggningen var lägre. Ett sextiotal anstaltsplatser var stängda för omfattande renoveringar under delar av året.

Samtidigt fick en del nödvändiga renoveringar skjutas upp eftersom beläggningssläget gjorde det svårt att stänga platser. Det innebär att det samlade renoveringsbehovet fortsatte att öka.

Trots de vidtagna åtgärderna fanns det periodvis mycket få lediga platser, och den höga beläggningen minskade möjligheten till differentiering, vilket enligt myndigheten hade viss påverkan på säkerhetsläget. Myndigheten bedömer dock att läget var under kontroll under 2019, men att det krävs ytterligare

åtgärder för att klara en långvarig och eventuell förvärrad situation framöver. Kriminalvården anför följande (s. 18):

För att skapa platser på kort sikt ser Kriminalvården tillsammans med Polismyndigheten även över möjligheten att kunna utnyttja polisarresterna i storstadsregionerna vid tillfälliga beläggningstoppar. Även placeringspraxisen ses kontinuerligt över, för att ytterligare kunna effektivisera nyttjandet av anstaltsplatser. Därutöver har Kriminalvården ökat inställelsetiden för den som är dömd till fängelse och inte är frihetsberövad. Detta innebär att antalet dagar den dömda har på sig att inställa sig i anstalt har ökat från 50 till 100 dagar, efter att beslut om placering fattats.

Budgetunderlag för 2020

I budgetunderlaget anför Kriminalvården bl.a. följande (s. 1):

Antalet intagna i häkten och anstalter ökar. Det trendbrott vi tidigare förutspått ligger nu två år bakom oss. Vändningen började märkas 2016, ökningen var ett faktum under slutet av 2017 och accelererade under hela 2018. Det råder nu akut platsbrist i landets häkten och anstalter. Även i frivården ser vi en ökning av antalet nya klienter.

Vår samlade bedömning är att inflödet tilltar de närmaste åren. Mycket talar också för att den blir bestående under lång tid framöver. De viktigaste drivkrafterna utgörs av förändringar i kriminalpolitiken, främst genom ett stort antal höjda minimistraff för grova brott. Till det ska läggas en redan nu mer effektiv polisverksamhet och den mycket kraftiga expansion av Polismyndigheten som ska ske för att nå målet om 10 000 fler anställda år 2024. Vi noterar också kraftigt ökande ärendeflöden i hela brottmålskedjan. Den sedan många år stadigt ökande befolkningstillväxten driver också upp Kriminalvårdens kapacitetsbehov.

På kort sikt vidtar Kriminalvården en rad åtgärder för att öka sin platskapacitet. Dubbelbeläggning av befintliga bostadsrum och omvandling av gemensamhets- och andra ytor till bostadsrum sker fortlöpande. Förberedelser pågår också för en permanent utökning av antalet tillgängliga platser på medellång och lång sikt. Under 2018 har vi fattat beslut om att bygga ut anstalter och häkten på ytterligare tretton orter i landet.

Eftersom en stor del av Kriminalvårdens fastighetsbestånd har ett kritiskt underhållsbehov, kommer ett stort antal platser att gå förlorade under samma tid. En betydande del av den planerade utökningen kommer enbart att ersätta platser som under samma tid måste avvecklas eller stängas för renovering. Vi har hittills beslutat om en ökad kapacitet med 900 anstaltsplatser och 200 häktesplatser fram till år 2029. Det kommer inte att räcka. Vår samlade bedömning på tio års sikt är att Kriminalvården behöver kunna ta emot minst 8 000 frihetsberövade. Det motsvarar ett platsbehov år 2029 på 9 500 anstalts- och häktesplatser. En försiktig uppskattning är att det medför ett behov av ytterligare cirka 3 000 anställda.

Inslussningsprogram

I april 2018 fick Kriminalvården i uppdrag från regeringen att förbereda och inrätta försöksverksamhet med inslussningsprogram. Enligt uppdraget skulle

försöksverksamheten starta senast den 1 januari 2019 och pågå t.o.m. 30 juni 2020.

Av uppdragsbeskrivningen framgår att Kriminalvården vid planeringen av försöksverksamheten, inklusive dess omfattning, ska samverka med Brå för att möjliggöra en utvärdering av verksamheten. Minst ett av de områden som Polismyndigheten definierat som särskilt utsatta ska ingå i urvalet.

I uppdraget ingår att identifiera och involvera relevanta aktörer för uppdragets genomförande som kommuner, landsting, Arbetsförmedlingen, Kronofogdemyndigheten, organisationer i det civila samhället m.fl. I uppdraget ingår också att tillsammans med dessa aktörer sätta upp former och ramar för arbetet. Utgångspunkten ska vara att så långt som möjligt utgå från de inblandade aktörernas kärnverksamhet, befintliga arbetssätt och samverkansformer.

Regeringen har gett Brå i uppdrag att följa och utvärdera försöksverksamheten.

I Kriminalvårdens årsredovisning för 2019 beskriver myndigheten regeringsuppdraget enligt följande (s. 48):

Under 2019 startade tre försöksverksamheter med inlussningsgrupper enligt ett särskilt regeringsuppdrag. Tre frivårdskontor ledde försöksverksamheten lokalt, och ett område som Polismyndigheten har definierat som socialt utsatt ingick. Under året byggdes en förstärkt samverkan upp mellan Kriminalvården och de andra samhällsaktörerna. Vid utgången av 2019 ingick ett trettiotal klienter, varav de flesta ännu inte hade frigettets villkorligt. Inlussningsgrupperna innebar inte några nya processer utan befintliga rutiner och ordinarie processer följdes i verkställighetsplaneringen. Erfarenheterna hittills visar att det är framgångsrikt att påbörja samverkan tidigt under anstaltstiden, att klargöra uppdrag och ansvar mellan parterna och att bygga strukturer både runt klienten och på organisatorisk nivå.

Brottsförebyggande rådet utvärderar projektet och har påbörjat sin insamling av data via enkäter och intervjuer.

Anstaltsplatser utomlands

I en interpellationsdebatt den 29 augusti 2019 anförde justitie- och migrationsminister Morgan Johansson bl.a. följande i svaret på en fråga om huruvida ministern och regeringen är villiga att överväga möjligheten att hyra anstaltsplatser utomlands (ip. 2018/19:267):

En effektiv och säker kriminalvård, anpassad till individuella förutsättningar och behov, har tagit lång tid att bygga upp, och den har bidragit till att återfallen i kriminalitet har minskat över tid. Denna utveckling ska fortsätta, och den ska fortsätta på svensk mark. Att hyra anstaltsplatser utomlands kan inte ersätta behovet av fler platser i Sverige, och det är inte resurseffektivt. Det är inte heller en lösning som Kriminalvården själv efterfrågar.

Medborgarvittnen

Sedan 1980-talet finns lagen (1981:324) om medborgarvittnen för att tillgodose allmänhetens intresse av insyn i polisverksamheten. Enligt 1 § får en kommun utse trovärdiga personer att som medborgarvittnen följa Polismyndighetens arbete inom det län till vilket kommunen hör.

Om medborgarvittnen har utsetts ska Polismyndigheten i enlighet med vad kommunen har bestämt ge dem tillfälle att närvara när polisverksamhet utövas (5 § första stycket). Detta gäller dock inte om av särskilda skäl hinder möter med hänsyn till rikets säkerhet, allmän ordning och säkerhet, vittnets eller annan enskilds säkerhet till liv eller hälsa, eller Polismyndighetens uppgift att förebygga, förhindra eller upptäcka brottslig verksamhet eller utreda eller beivra brott.

Tidigare riksdagsbehandling

I samband med beredningen av rättsväsendets budget för 2019 föreslog utskottet ett ökat anslag till Kriminalvården (bet. 2018/19:JuU1 s. 45). Utskottet uttalade bl.a. att kriminalvårdens nuvarande kapacitet behöver genomlysas och åtgärder vidtas för att effektivisera utnyttjandet av befintliga häktes- och anstaltsplatser. Därutöver kommer myndigheten långsiktigt att behöva tillföras resurser för att säkerställa en säker och effektiv verkställighet av utdömda påföljder med såväl fler häktes- och anstaltsplatser som bättre innehåll i verkställigheten. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2018/19:73).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 avstyrkte utskottet motionsyrkanden om fler anstalts- och häktesplatser, åtgärder för att Kriminalvården ska kunna genomföra sitt samhällsuppdrag och en kapacitetsgenomlysning av kriminalvården för att ta fram en konkret och långsiktig plan för kriminalvårdens expansion och framtida fängelse-etableringar (bet. 2018/19:JuU13 s. 60 f.). Utskottet uttalade att bristen på platser i landets häkten och anstalter är en uppmärksammas fråga och att utskottet i budgetbetänkandet hade uppmärksammat behovet av en genomlysning av kriminalvårdens kapacitet. Mot den bakgrunden såg utskottet då inte något behov av de tillkännagivanden som efterfrågades i motionerna. Utskottet var inte heller berett att ställa sig bakom ett motionsyrkande om att hyra fängelseplatser utomlands. Vidare behandlade utskottet ett motionsyrkande om att ge Kriminalvården i uppdrag att genom frivården vara mer närvarande i de utsatta områdena genom att förlägga mer av sin verksamhet dit. Utskottet avstyrkte yrkandet och anförde att det inte hade framkommit något som gav anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som efterfrågades. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottets ställningstagande

Bristen på platser i landets häkten och anstalter är en uppmärksammas fråga, vilket inte minst framgår av Kriminalvårdens årsredovisning som behandlas ovan. Utskottet har i budgetbetänkandet för riksmötet 2018/19 uppmärksammat behovet av en genomlysning av kriminalvårdens kapacitet i samband med att utskottet föreslog en höjning av Kriminalvårdens anslag jämfört med regeringens budgetproposition. För närvarande ser utskottet dock inte något behov av de tillkännagivanden som efterfrågas i motionerna 2019/20:150 (V) yrkande 2, 2019/20:585 (SD) yrkande 1 och 2019/20:3062 (M) yrkande 1.

Utskottet har tidigare avstyrkt yrkanden om att hyra fängelseplatser utomlands. Utskottet ser ingen anledning att nu göra en annan bedömning och avstyrker därmed motionerna 2019/20:32 (KD) yrkande 2, 2019/20:585 (SD) yrkande 2 och 2019/20:2729 (KD) yrkande 9.

Utskottet är inte heller berett att ställa sig bakom vad som anförs i motionerna 2019/20:2832 (M) yrkande 25 och 2019/20:3062 (M) yrkande 11 om frivårdens närvaro i utsatta områden. Utskottet avstyrker därför motionsyrkandena.

När det gäller införandet av medborgarvittnen i kriminalvården har det enligt utskottets mening inte framkommit något som ger anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som efterfrågas i motion 2019/20:907 (M). Motionsyrkandet avstyrks därför.

Intensivövervakning med elektronisk kontroll

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår ett motionsyrkande om att utöka användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll.

Jämför reservation 26 (V).

Motionen

I kommittémotion 2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1 begärs att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll utökas och kan tillämpas för nyintagna med en strafftid på mellan sex månader och ett år.

Bakgrund

Gällande rätt

Av lagen (1994:451) om intensivövervakning med elektronisk kontroll framgår att den som ska avtjäna fängelse i högst sex månader under vissa omständigheter kan beviljas att verkställa fängelsestraffet utanför anstalt.

Verkställigheten utanför anstalt sker i form av intensivövervakning (IÖV) i förening med ett förbud för den dömda att vistas utanför bostaden annat än på särskilt angivna tider och för bestämda ändamål såsom förvärvsarbete, utbildning, vård, nödvändiga inköp och liknande. Att förbudet följs ska kontrolleras med elektroniska hjälpmedel.

Enligt 1 § andra stycket får en ansökan från någon som tidigare verkställt med IÖV endast beviljas om det därefter förflutit en period av minst tre år under vilken den dömda inte begått något brott som har föranlett strängare påföljd än böter (den s.k. treårsregeln).

Kriminalvårdens årsredovisning för 2019

Av årsredovisningen för 2019 (s. 33) framgår att under 2019 erbjöds 4 144 klienter IÖV. Av dem var det 2 630 som ansökte och 1 440 som fullföljde IÖV. Kriminalvården utreder de som ansöker om IÖV för att ta reda på förutsättningarna. Den sökande måste ha en bostad och sysselsättning. Om sysselsättning saknas kan Kriminalvården i de fall det är möjligt hjälpa till med att ordna en särskilt anordnad sysselsättning i en förening som tar emot samhällstjänstplaceringar på en samhällstjänstplats. Hinder för att få verkställa med IÖV är att den sökande har ett pågående och omfattande missbruk. Vidare anför Kriminalvården följande (s. 32 f.):

Som ett led i att minska platsbristen förlängde Kriminalvården ansöknings-tiden för IÖV för att få fler att söka. Frivårdsinspektörerna var också mer aktiva med påminnelser och att ge information.

Jämfört med föregående år skedde en ökning av antalet som erbjudits IÖV. Antalet som sökte IÖV ökade däremot endast marginellt, trots förlängd ansöknings-tid. Systemstödet för ansökningsförfarandet förbättrades under hösten, och förhoppningsvis kan en större effekt märkas efter lite längre tid. De som fullföljt IÖV ökade något.

Den senaste tioårsperioden har antalet som erbjudits och som sökt IÖV minskat.

En analys av IÖV-processen genomfördes under 2019 och fokuserade på att hitta åtgärder för att öka antalet fängelsedömda som verkställer med IÖV. Av analysen framkom att klienter som fått avslag på sin ansökan om IÖV hade en mer komplex levnadssituation än de som fått sin ansökan beviljad. Det styrks av att de klienter som verkställer en fängelsedom på upp till sex månader i anstalt har fler identifierade behovsområden än de som verkställer med IÖV, gällande prokriminella attityder och värderingar, antisocialt personlighetsmönster, prokriminellt umgänge, narkotikamisbruk samt sysselsättning och boende.

Kriminalvården framhåller i årsredovisningen (s. 33) att genom ett ökat antal som verkställer med IÖV motverkas frihetsberövandets negativa effekter och därmed ges bättre förutsättningar att få effekt i det återfallsförebyggande arbetet. Ett ökat antal klienter som verkställer med IÖV skulle även underlätta den ansträngda beläggningssituationen på anstalt. Kriminalvården lämnade därför under 2019 en framställan till regeringen om att utöka målgruppen för IÖV till att omfatta fängelsedomar på upp till ett år. Kriminalvården föreslog även att en ändring av treårsregeln bör övervägas, eller att den tas bort, samt

att ansökningskravet tas bort och att gps-övervakning ska kunna användas även i samband med IÖV.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2017/18 (bet. 2017/18:JuU16 s. 45 f.) behandlade utskottet ett yrkande om att regeringen ska återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll utökas och kan tillämpas när en dom på fängelse i upp till ett år ska verkställas. Utskottet hänvisade till vad utskottet hade anfört i samband med att möjligheterna att verkställa ett fängelsestraff utanför anstalt i form av intensivövervakning med elektronisk kontroll utökades 2005. I det betänkandet (bet. 2004/05:JuU14 s. 7) konstaterade utskottet att flera skäl kunde anföras för att begränsa användningen av fängelse i anstalt. Den negativa inverkan ett institutionaliserande kan ha för möjligheterna till återanpassning till samhället och risken för att i fängelsemiljön utveckla en kriminell identitet var enligt utskottet väl kända. Mot detta måste dock enligt utskottet ställas risken för att en utökad användning av intensivövervakning minskar förtroendet för påföljdssystemet. Även om intensivövervakning är en mycket ingripande åtgärd för den enskilde kan den enligt utskottets mening i just ingripandehänseende inte helt jämföras med verkställighet i anstalt. Utskottet ansåg mot den bakgrunden att den gällande lagstiftningen var väl avvägd och såg därför inget skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågades. Utskottet avstyrkte motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:184).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2018/19 (bet. 2018/19:JuU13 s. 64 f.) behandlade utskottet ett likalydande yrkande. Utskottet vidhöll sin tidigare uppfattning att den gällande lagstiftningen var väl avvägd och avstyrkte därför motionsyrkandet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:192).

Utskottets ställningstagande

Utskottet vidhåller sin tidigare uppfattning att den gällande lagstiftningen är väl avvägd och ser därför inget skäl att ställa sig bakom det tillkännagivande som efterfrågas i motion 2019/20:150 (V) yrkande 1. Utskottet avstyrker yrkandet.

Villkorlig frigivning

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår motionsyrkanden bl.a. om att systemet med villkorlig frigivning ska avskaffas, att återfallsförbrytare inte ska frigis villkorligt och att kemisk kastrering ska användas för att dömda pedofiler ska kunna få villkorlig frigivning.

Jämför reservation 27 (M), 28 (SD), 29 (C), 30 (KD) och 31 (SD).

Motionerna

I kommittémotion 2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 9 begärs att systemet med villkorlig frigivning efter att två tredjedelar av en fängelsepåföljd har avtjänats ska avskaffas och att villkorlig frigivning aldrig ska tillämpas på återfallsförbrytare.

I kommittémotion 2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16 begärs att systemet med villkorlig frigivning ska ändras så att återfallsförbrytare ska avtjäna tre fjärdedelar av sitt utdömda fängelsestraff och att villkorlig frigivning alltid ska föregås av en farlighetsbedömning.

I kommittémotion 2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15 begärs att villkorlig frigivning endast ska ske undantagsvis och tidigast efter att tre fjärdedelar av fängelsestraffet har avtjänats. Motionärerna begär vidare att återfallsförbrytare inte ska omfattas av möjlighet till villkorlig frigivning.

I motion 2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31 begärs ett tillkännagivande om att flytta fram positionerna kring frågan om att i högre grad koppla den villkorliga frigivningen till exempelvis skötsamhet och medverkan i behandlingsprogram.

I kommittémotion 2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 10 begärs att den som är villkorligt frigiven och begär brott alltid ska återgå till sitt tidigare straff, utan undantag.

I motion 2019/20:290 av Tuve Skånberg (KD) begärs att farmakologisk behandling i kombination med psykologisk och social terapi ska användas för att en dömd pedofil ska kunna få villkorlig frigivning.

Bakgrund

Gällande rätt

Villkorlig frigivning

I 26 kap. brottsbalken finns bestämmelser om villkorlig frigivning för den som avtjänar ett fängelsestraff. Huvudregeln är att villkorlig frigivning ska ske när den dömda har avtjänat två tredjedelar av sitt fängelsestraff, dock minst 30 dagar (6 §).

Om det finns synnerliga skäl mot villkorlig frigivning kan den skjutas upp med högst 180 dagar åt gången. Vid bedömningen av om det finns synnerliga

skäl mot frigivning ska det särskilt beaktas om den dömde på ett allvarligt sätt har brutit mot de föreskrifter och villkor som gäller för verkställigheten. Vid avgörandet av hur lång tid frigivningen ska skjutas upp ska arten och omfattningen av överträdelserna särskilt beaktas (6 a § och 7 § andra stycket).

Beslut om uppskjuten villkorlig frigivning fattas av Kriminalvården och kan överklagas hos allmän förvaltningsdomstol (26 kap. 9 § och 38 kap. 14 § brottsbalken).

Prövotid

Efter den villkorliga frigivningen gäller en prövotid som motsvarar den strafftid som återstår vid frigivningen, dock minst 365 dagar (26 kap. 10 § brottsbalken). Under prövotiden gäller ett allmänt skötsamhetskrav (26 kap. 14 § första stycket brottsbalken). Den frigivne ska under prövotiden vara skötsam, efter förmåga försöka försörja sig samt i övrigt rätta sig efter vad som åligger honom eller henne enligt brottsbalken eller enligt föreskrifter eller anvisningar som meddelats med stöd av den. Den frigivne är också skyldig att på kallelse inställa sig hos Kriminalvården. Den som förpliktats att betala skadestånd med anledning av brott ska försöka fullgöra denna skyldighet.

Övervakning

I anslutning till att villkorlig frigivning äger rum eller senare kan det beslutas att den villkorligt frigivne ska stå under övervakning. Övervakning ska det beslutas om ifall det bedöms påkallat (26 kap. 11 § brottsbalken). Det är normalt Kriminalvården som beslutar om övervakning. Även övervakningsnämnden kan fatta ett sådant beslut (37 kap. 7 § brottsbalken). Om det har fattats beslut om övervakning, men därefter bedöms att övervakningen inte längre är påkallad, får övervakningsnämnden besluta att övervakningen ska upphöra. Om inte något annat beslutas upphör övervakningen när 365 dagar av prövotiden har gått. Övervakningsnämnden kan dock besluta om övervakning under viss tid efter att 365 dagar av prövotiden har förflutit, dock längst till prövotidens utgång (26 kap. 18 § brottsbalken). Övervakningen och kriminalvården i frihet i övrigt bedrivs under ledning av Kriminalvården (26 kap. 12 § brottsbalken). Det är Kriminalvården som förordnar övervakare för villkorligt frigivna. Som övervakare kan antingen en tjänsteman vid Kriminalvården utses eller lekmän. Regler om planering av övervakningen finns i 5 kap. 3 § förordningen (1998:642) om verkställighet av frivårdspåföljder (frivårdsförordningen).

Särskilda föreskrifter

I 26 kap. 15 § brottsbalken finns regler om föreskriftsrätt under prövotiden. När det finns skäl att anta att den frigivne för sin anpassning i samhället behöver stöd av en särskild föreskrift om vad han eller hon ska iaktta under prövotiden, får en sådan föreskrift utfärdas för en viss tid eller tills vidare. Särskilda föreskrifter får avse

- vistelseort eller bostad under viss tid, högst ett år åt gången

- arbetsanställning, annan förvärvsverksamhet eller utbildning
- läkarvård, nykterhetsvård eller annan vård eller behandling i eller utanför sjukhus eller annan dylik inrättning.

En föreskrift som avser läkarvård och liknande får kombineras med en skyldighet för den frigivne att lämna blod-, urin-, utandnings-, saliv-, svett- eller hårprov för kontroll av att han eller hon inte är påverkad av alkohol eller andra beroendeframkallande medel, dopningsmedel eller förbjudna hälsofarliga varor. Genom en föreskrift får också den frigivne förpliktas att ersätta skada som uppkommit genom brottet. Den som står under övervakning får genom en särskild föreskrift meddelas vad som ska gälla under övervakningen. En sådan föreskrift får gälla på vilket sätt och i vilken omfattning den frigivne ska hålla kontakten med övervakaren eller Kriminalvården. Föreskriften kan också avse en skyldighet att underrätta övervakaren eller Kriminalvården om att han eller hon uteblivit från en arbetsplats, skola eller annan föreskriven verksamhet eller inrättning. Med undantag för föreskrifter om kontaktskyldighet krävs inte att den frigivne står under övervakning för att han eller hon ska kunna meddelas en särskild föreskrift. Föreskrifter meddelas, ändras och upphävs av övervakningsnämnden (26 kap. 16 § brottsbalken). Det kan vara angeläget att föreskriften börjar gälla omedelbart efter villkorlig frigivning och därför får Kriminalvården meddela en föreskrift som gäller tills nämnden har prövat frågan. Övervakningsnämndens beslut om föreskrifter kan överklagas till tingsrätten (37 kap. 11 § brottsbalken). En domstol får meddela föreskrifter om domstolen dömer någon som villkorligt frigetts för brott som begåtts före prövotidens utgång och inte förklarar den villkorligt medgivna friheten förverkad (34 kap. 5 § tredje stycket brottsbalken). Övervakaren får meddela anvisningar om verkställandet av föreskrifterna samt även medge tillfällig lättnad och jämkning av föreskrifterna om det behövs (26 kap. 17 § brottsbalken).

Åtgärder vid misskötsamhet

Misskötsamhet under prövotiden kan leda till varning, nya eller ändrade föreskrifter, övervakning eller förverkande av den villkorligt medgivna friheten med högst 15 dagar åt gången (26 kap. 18 och 19 §§ brottsbalken). Med misskötsamhet avses att den frigivne inte iakttar vad som åligger honom eller henne enligt brottsbalken, t.ex. att den frigivne inte följer det allmänna skötsamhetskravet, eller att den frigivne bryter mot föreskrifter eller anvisningar som meddelats med stöd av brottsbalken. Det är övervakningsnämnden som prövar frågor om misskötsamhet. Det ligger på Kriminalvården att skyndsamt anmäla till övervakningsnämnden om Kriminalvården på grund av en rapport från övervakaren eller av någon annan anledning finner att nämnden bör fatta beslut enligt brottsbalken i en fråga som rör den dömde (5 kap. 7 § frivårdsförordningen). Om den frigivne begår brott under prövotiden ska den villkorligt medgivna friheten eller en del av denna

förklaras förverkad av domstol, om inte särskilda skäl talar emot det (34 kap. 5 § brottsbalken).

Beslutade lagändringar

I proposition 2018/19:77 Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning föreslås bl.a. att övervakningstiden efter villkorlig frigivning förlängs, att möjligheten att föreskriva villkor om vad som ska gälla efter den villkorliga frigivningen utökas och att möjligheten att förverka villkorligt medgiven frihet på grund av misskötsamhet under den villkorliga frigivningen utvidgas. Vidare föreslås att Kriminalvården ska kunna fatta beslut om elektronisk övervakning av den frigivne för att kontrollera att en föreskrift följs. För att främja snabbheten och flexibiliteten i beslut om särskilda föreskrifter och om varningar vid misskötsamhet föreslås att Kriminalvården i stället för övervakningsnämnden ges rätt att fatta sådana beslut. För att främja en enhetlig tillämpning av reglerna om återfallsförebyggande åtgärder efter villkorlig frigivning föreslås vidare att Kriminalvården ska få överklaga övervakningsnämndens beslut till domstol. En bestämmelse som uttryckligen klargör att kontroll- och tvångsåtgärder under villkorlig frigivning ska prövas mot proportionalitetsprincipen föreslås också. Riksdagen har ställt sig bakom regeringens förslag och lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2020 (bet. 2018/19:JuU25, rskr. 2018/19:228).

Pågående beredning

I proposition 2018/19:77 behandlar regeringen de förslag och bedömningar som Frigivningsutredningen lämnat i betänkandet Villkorlig frigivning – förstärkta åtgärder mot återfall i brott (SOU 2017:61). I avsnitt 4.3 i propositionen uttalar regeringen att det finns skäl att överväga en tydligare koppling mellan den villkorliga frigivningen och bristande deltagande i återfallsförebyggande åtgärder respektive annan misskötsamhet, men att det inte finns underlag för att göra sådana förändringar inom ramen för det aktuella lagstiftningsärendet.

Promemorian En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder (Ju2019/03455/L5) har utarbetats mot bakgrund av tre tillkännagivanden från riksdagen. Riksdagen har tillkännagett att regeringen ska överväga om personer som är dömda för våldsbrott ska ha en skyldighet att genomgå behandlingsprogram. En vägran att delta i ett sådant behandlingsprogram ska få konsekvenser för den intagnes möjligheter att få permission och villkorlig frigivning. Den intagnes medverkan i behandlingsprogram ska vara ett krav för villkorlig frigivning för personer som dömts för grova sexualbrott eller grova brott mot närstående (bet. 2015/16:JuU21 punkt 12, rskr. 2015/16:174). Riksdagen har vidare tillkännagett att regeringen snarast ska utreda och presentera förslag som innebär att en vägran att delta i ett behandlingsprogram eller andra återfallsförebyggande åtgärder bör få konsekvenser för den intagnes

möjligheter att få villkorlig frigivning (bet. 2018/19:JuU25 punkt 2, rskr. 2018/19:228). Riksdagen har också tillkännagett att regeringen ska överväga en reformering av systemet med villkorlig frigivning som innebär att det system som gäller i dag, med en i princip automatisk villkorlig frigivning efter två tredjedelar av avtjänat straff, ska avskaffas och ersättas av ett mer restriktivt system där villkorlig frigivning ska vara en möjlighet för den som skött sig bra under anstaltstiden. I ett sådant system ska större hänsyn tas till hur den enskilde skött sig under verkställigheten och till hans eller hennes motivation, exempelvis i form av medverkande i behandlingsprogram och utbildningar (bet. 2018/19:JuU25 punkt 6, rskr. 2018/19:228).

I promemorian En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder föreslås bl.a. att den villkorliga frigivningen ska kunna skjutas upp i större utsträckning än i dag för den som under anstaltstiden inte deltar i återfallsförebyggande åtgärder eller andra åtgärder som kan hjälpa den dömda att anpassa sig i samhället. Vidare föreslås utökade möjligheter att skjuta upp den villkorliga frigivningen även vid annan misskötsamhet under verkställighetstiden. Lagändringarna föreslås träda i kraft den 1 januari 2021. Ärendet bereds i Regeringskansliet och ett utkast till lagrådsremiss har skickats på remiss. Svarstiden gick ut den 22 januari 2020.

Tidigare riksdagsbehandling

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2014/15 föreslog utskottet ett tillkännagivande med anledning av ett motionsyrkande om skärpta regler för villkorlig frigivning för de som återfallit i likartad brottslighet (bet. 2014/15:JuU17 s. 28 f.). Utskottet uttalade att personer som har återfallit i likartad brottslighet bör vara frihetsberövade längre tid än vad som är fallet i dag. Förändringar bör därför övervägas när det gäller möjligheten till villkorlig medgiven frigivning. Vidare anförde utskottet att de som återfaller i likartad brottslighet och på nytt döms till fängelse som huvudregel inte bör friges villkorligt efter det att två tredjedelar av det utdömda straffet har verkställts. De bör i stället avtjäna en tid i fängelse som bättre motsvarar straffvärdet för det eller de nya brott som de dömts för. Tiden i anstalt bör dock följas av en period då den intagne ges möjlighet att återanpassa sig till ett liv i frihet. Den som återfaller i likartad brottslighet och döms till ett nytt fängelsestraff bör därför avtjäna minst tre fjärdedelar av det nya straffet. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2014/15:153). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2018/19:75 s. 16).

Vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2015/16 föreslog utskottet ett tillkännagivande till regeringen med anledning av två motionsyrkanden om att personer som dömts för våldsbrott bör ha en skyldighet att genomgå behandlingsprogram (bet. 2015/16:JuU21 s. 24 f.). Utskottet anförde att en vägran att delta i ett sådant program ska få konsekvenser för möjligheterna till permission och villkorlig frigivning. Den som dömts för grova brott mot närstående eller grova sexualbrott och vägrar

delta i behandlingsprogram ska inte vara aktuell för villkorlig frigivning. Riksdagen biföll utskottets förslag (rskr. 2015/16:174). Tillkännagivandet är inte slutbehandlat (skr. 2018/19:75 s. 24 och prop. 2018/19:77 s. 19).

Vid beredningen av motioner om straffrättsliga frågor från den allmänna motionstiden 2015/16 (bet. 2015/16:JuU18 s. 65 f.) avstyrkte utskottet ett motionsyrkande om att den som begår ett nytt brott bör återgå till tidigare straff. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2015/16:196). Likalydande yrkanden har varit föremål för förenklad behandling och avstyrkts av utskottet även i betänkandena 2016/17:JuU16 och 2017/18:JuU14.

I betänkande 2016/17:JuU19 avstyrkte utskottet yrkanden som motsvarar några av de nu aktuella, bl.a. om att avskaffa villkorlig frigivning för återfallskriminella, om en möjlighet att senarelägga villkorlig frigivning och om att avskaffa villkorlig frigivning. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2016/17:203).

Även vid beredningen av motioner från den allmänna motionstiden 2017/18 (bet. 2017/18:JuU16 s. 47 f.) avstyrkte utskottet yrkanden som motsvarar några av de nu aktuella, bl.a. om att villkorlig frigivning ska ske efter tre fjärdedelar av strafftiden, om att avskaffa villkorlig frigivning för återfallskriminella, om en möjlighet att senarelägga villkorlig frigivning och om att avskaffa villkorlig frigivning. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2017/18:184).

I betänkande 2018/19:JuU25 där proposition 2018/19:77 Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning behandlades föreslog utskottet ett tillkännagivanden om en tydligare koppling mellan deltagande i återfallsförebyggande åtgärder och frågan om villkorlig frigivning och ett tillkännagivande om en reformering av systemet med villkorlig frigivning där större hänsyn ska tas till bl.a. hur den intagne skött sig under verkställigheten. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:228). I betänkandet avstyrkte utskottet yrkanden som motsvarar några av de som nu är aktuella, bl.a. om återgång till tidigare straff vid ny brottslighet. Riksdagen följde utskottets förslag (rskr. 2018/19:228).

Utskottets ställningstagande

Som redogörs för ovan finns fyra tillkännagivanden från riksdagen om villkorlig frigivning som regeringen ännu inte har slutbehandlat. Genom tillkännagivandena har riksdagen tydligt uttryckt sin uppfattning att det nuvarande systemet med villkorlig frigivning måste skärpas.

Regeringen lämnade i mars 2019 propositionen Förstärkta återfallsförebyggande åtgärder vid villkorlig frigivning (prop. 2018/19:77) till riksdagen. Propositionens syfte är att stärka möjligheterna för Kriminalvården att vidta kontroll- och stödåtgärder i fråga om dem som frigives frivilligt från ett fängelsestraff. Utskottet såg positivt på förslagen och föreslog att de skulle bifallas. Utskottet vidhöll samtidigt sin tidigare uppmaning till regeringen om

att en vägran att delta i ett behandlingsprogram eller andra återfallsförebyggande åtgärder bör få konsekvenser för den intagnes möjligheter att få villkorlig frigivning. Utskottet föreslog i samma betänkande att riksdagen skulle ge regeringen tillkänna att det bör införas ett system för villkorlig frigivning som är utformat på ett mer restriktivt sätt, där större hänsyn tas till hur den enskilde skött sig under verkställigheten och till hans eller hennes motivation, exempelvis i form av medverkan i behandlingsprogram och utbildningar. Riksdagen följde utskottets förslag (bet. 2018/19:JuU25, rskr. 2018/19:228). Lagändringarna träder i kraft den 1 juli 2020.

I Regeringskansliet pågår för närvarande beredning av promemorian En tydligare koppling mellan villkorlig frigivning och deltagande i återfallsförebyggande åtgärder i vilken det föreslås att den villkorliga frigivningen ska kunna skjutas upp i större utsträckning än i dag för den som under anstaltstiden inte deltar i återfallsförebyggande åtgärder eller andra åtgärder som kan hjälpa den dömda att anpassa sig i samhället.

Mot bakgrund av de arbeten som pågår och de tillkännagivanden som riksdagen har beslutat om och som ännu inte är slutbehandlade ser utskottet inte skäl att bifalla de motionsyrkanden som efterfrågar olika förändringar av systemet med villkorlig frigivning. Motionerna 2019/20:541 (SD) yrkandena 9 och 10, 2019/20:2728 (KD) yrkande 16, 2019/20:3062 (M) yrkande 15 och 2019/20:3248 (C) yrkande 31 avstyrks därmed.

Utskottet är inte berett att ställa sig bakom kravet i motion 2019/20:290 (KD) om kemisk kastning. Yrkandet avstyrks.

Motioner som bereds förenklat

Utskottets förslag i korthet

Riksdagen avslår 17 motionsyrkanden med förslag som har behandlats och avslagits tidigare under valperioden.

Jämför särskilt yttrande 2 (SD) och 3 (KD).

Utskottets ställningstagande

I betänkandet behandlas motionsförslag som rör samma eller i huvudsak samma frågor som utskottet har behandlat tidigare under valperioden, se bilaga 2. Motionsyrkandena har behandlats i betänkandena 2018/19:JuU13 och 2018/19:JuU25. Riksdagen avtog motionsyrkandena i enlighet med utskottets förslag. Utskottet avstyrker de nu aktuella motionsyrkandena med hänvisning till detta.

Reservationer

1. Begränsning av långa häktningstider m.m., punkt 1 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 1 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 4 och
bifaller delvis motion
2019/20:143 av Kerstin Lundgren (C).

Ställningstagande

Jag vill att det skyndsamt genomförs förändringar som innebär att barn som misstänks för brott som kräver häktning placeras i en miljö som är särskilt anpassad för barn och unga.

I utredningsbetänkandet SOU 2016:52 lämnas förslag som går i linje med vad jag efterfrågar. Häktade som vid tiden för verkställigheten av häktningsbeslutet inte har fyllt 18 år föreslås förvaras på ett särskilt ungdomshem. I de fall det finns mycket starka skäl mot förvaring på ett särskilt ungdomshem får dock åklagaren besluta att barnet i stället ska förvaras i häkte. Utredningen vill också att isolering av unga förbjuds. Dock föreslår utredningen att den som inte har fyllt 18 år och är häktad, alternativt anhållen men placerad på häkte, ska ha rätt till minst fyra timmars vistelse tillsammans med någon annan varje dag, men understryker att det är en absolut miniminivå. Mot bakgrund av att utredningen föreslår att häktning av barn som huvudregel ska verkställas på särskilda ungdomshem får förslaget framför allt konsekvenser för de häktade barn som på grund av mycket starka skäl har placerats i häkte. Utredningen framhåller även att det är viktigt att fyratimmarsregeln inte blir normerande i begränsande riktning för de barn som placeras på särskilda ungdomshem. På de särskilda ungdomshemmen förutsätts det att barnen får betydligt mer mänsklig kontakt än så.

Regeringen bör snarast återkomma med förslag som ligger i linje med vad som föreslås i utredningsbetänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52) när det gäller barn och häktning.

2. Avhopparverksamhet, punkt 2 (C)

av Martina Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 29 och
bifaller delvis motion

2019/20:2147 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 9.

Ställningstagande

Kriminalvården har en viktig roll i att stärka arbetet med att förebygga återfall. Det är viktigt att det finns ett starkt stöd från samhällets sida för den som vill lämna det kriminella livet. Den som under lång tid har varit aktiv i grov brottslighet löper ofta en betydande risk som avhoppare. Av stor betydelse är Kriminalvårdens s.k. avhopparverksamhet som vänder sig till den som vill lämna den kriminella livsstilen. Flera städer runt om i Sverige med utsatta områden och kriminella miljöer saknar dock avhopparprogram.

Jag vill att regeringen flyttar fram positionerna för att få väl fungerande avhopparverksamheter på plats i hela landet. Jag föreslår också att regeringen initierar en grundlig genomgång av metoder och resultat.

3. Avhopparverksamhet, punkt 2 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 2 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:2147 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V) yrkande 9 och
bifaller delvis motion

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 29.

Ställningstagande

Den som väljer att lämna en kriminell miljö löper stor risk att bli hotad och utsatt för våld av andra från samma miljö. Det är därför centralt att det finns

en fungerande avhopparverksamhet den dagen då någon bestämmer sig för att ta steget och lämna ett kriminellt gäng eller en våldsbejakande miljö. När någon hoppar av från ett kriminellt gäng krävs inte bara en skyddad identitet. Både försörjning, arbete och bostad måste finnas för att avhoppet ska bli långvarigt och personen inte ska återfalla i kriminalitet.

Av regeringens brottsförebyggande program Tillsammans mot brott, som presenterades 2017, framgår att regeringen ska verka för att det utvecklas insatser för att individer ska kunna lämna kriminella eller extremistiska grupperingar. Enligt regeringsförklaringen den 21 januari 2019 avser regeringen att införa ett nationellt exitprogram. Jag välkomnar detta arbete. Den nationella samordnaren mot våldsbejakande extremism avslutade sitt uppdrag i januari 2018 när Center mot våldsbejakande extremism (CVE) inrättades inom Brottsförebyggande rådet (Brå).

För att stärka avhopparverksamheten till dess att regeringens exitprogram är på plats vill jag se en översyn av hur kommunernas arbete med avhopparverksamhet har utvecklats efter avvecklingen av den nationella samordnaren och inrättandet av CVE.

Regeringen bör ta initiativ till en översyn av kommunernas avhopparverksamhet.

4. Civilsamhällets roll, punkt 3 (KD)

av Andreas Carlson (KD) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 3 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 10.

Ställningstagande

Vi anser att frivilligorganisationer ska ha en naturlig plats i återanpassningen av den dömda, både före och efter frigivningen. Det civila samhället har redan i dag stor betydelse för att stötta tidigare dömda personers återanpassning. Föreningar bör uppmantras att finnas med som en del i livet före och efter frigivningen. Avhopparjourer dit kriminella kan vända sig när de vill lämna sitt kriminella liv har sedan flera år drivits av bl.a. Exit Fryshuset (främst avhoppare från nazistisk miljö), Kriminellas revansch i samhället (Kris) och X-Cons. Vi kan inte utgå från att civilsamhället kommer att ställa upp automatiskt om inte de ekonomiska förutsättningarna finns. Avdragsrätt för gåvor återinfördes i Kristdemokraternas och Moderaternas budget och är ett viktigt steg för att stödja civilsamhället ekonomiskt.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det vi nu har anfört.

5. Sociala utfallskontrakt, punkt 4 (KD)

av Andreas Carlson (KD) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 4 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11 och
2019/20:3191 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 11.

Ställningstagande

Vi vill ge frivilligorganisationer ersättning i förhållande till hur väl de lyckas återanpassa tidigare dömda. På senare år har begreppet ”social impact bonds”, sociala utfallskontrakt, etablerats i Storbritannien och USA. Detta innebär att civilsamhället får ekonomisk ersättning från staten i förhållande till hur väl man lyckas återanpassa tidigare brottslingar.

Ett socialt utfallskontrakt börjar med att en offentlig part (kommun och region) identifierar ett problem i samhället som de vill lösa genom att investera i det identifierade området. Förhoppningen är att detta ska leda till framtida kostnadsbesparingar för den offentliga parten. Steg två är att hitta extern finansiering för projektet, vilket görs genom att locka kapital från privata aktörer. Således står inte skattebetalarna för investeringen. Steg tre är sedan att formulera målen och vilka utfall som förväntas för att projektet ska anses som lyckat. Utifrån forskning och beprövad metodik tas ett åtgärdsprogram fram för att möta det identifierade problemet. I det sista steget görs en utvärdering för att klargöra om projektet skapat sociala förbättringar och, i så fall, ekonomiska besparingar för den offentliga parten. Om utvärderingen kan påvisa att kostnaderna inom området minskat, återbetalas delar av eller hela beloppet till finansören. Uppstår långsiktiga vinster kommer också finansören att få avkastning i likhet med de besparingar projektet inbringat till den offentliga parten. Tidigare utfallskontrakt har exempelvis syftat till att minska risken för att barn och ungdomar ska hamna hos socialtjänsten eller i fängelse.

Utmaningarna och orsaken till den dåliga framväxten av sociala utfallskontrakt ligger dels i bristen på kunskap bland de offentliga aktörerna om hur man använder sociala investeringsfonder, dels i att relationen mellan risk och avkastning för den externa finansören ofta är blygsam i den här typen av sociala investeringar.

För att öka förekomsten av sociala utfallskontrakt behövs satsningar för att lösa både kunskapsbrist och den bristfälliga viljan att investera. Vi anser därför att det borde inrättas en nationell strategi för att möta behoven och underlätta framväxten av sociala utfallskontrakt. Det borde även införas en nationell fond för att göra det attraktivare att investera.

6. En utredning med motsvarande uppdrag som den nedlagda utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård, punkt 5 (KD)

av Andreas Carlson (KD) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 5 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 12.

Ställningstagande

I juni 2014 tillsattes utredningen En flexibel och effektiv kriminalvård (dir. 2014:99) med uppdraget att analysera kostnadseffektiviteten i Kriminalvården samt föreslå hur det återfallsförebyggande arbetet kan utvecklas och förstärkas, bl.a. genom nya former för samverkan med andra myndigheter och aktörer. Utredaren fick i uppdrag att redovisa hur Kriminalvårdens kostnader för anstalter, häkten, frivård respektive transporttjänst hade utvecklats sedan 2004. Vidare skulle utredaren analysera om fördelningen av kostnaderna var ändamålsenlig och avspeglade regeringens prioriteringar. En internationell jämförelse skulle göras och framgångsrika internationella exempel på återfallsförebyggande åtgärder skulle studeras. Uppdraget skulle redovisas senast vid årsskiftet 2015/16, men i januari 2015 lades utredningen ned.

Mot bakgrund av de stora tillskott som har tillförts Kriminalvårdens anslag samt de delvis ändrade förutsättningar som hänger samman med förändringar i klientsammansättningen anser vi att det finns skäl att göra en samlad analys av kostnadsutvecklingen inom Kriminalvårdens olika verksamheter. En sådan utredning som den nedlagda är av stor betydelse och skulle behöva tillsättas snarast möjligt. Detta tillkännagavs för regeringen förra riksdagsåret. Vi förväntar oss att regeringen snarast genomför detta.

7. Nationellt exitprogram, punkt 6 (M)

av Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M) och Karin Enström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 6 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 13.

Ställningstagande

Vi vill införa ett nationellt exitprogram för gängmedlemmar som väljer att lämna det kriminella livet. Ett sådant program ska bl.a. ge bättre förutsättningar att bryta ett kriminellt mönster genom ny identitet för hotade personer och vid behov möjlighet att byta bostadsort. Under tiden som straffet avtjänas ska fortsatt brottslighet vara uteslutet. Genom övervakning, ytterligare åtgärder och myndighetssamverkan ska det vara näst intill omöjligt att fortsätta en kriminell livsstil efter avtjänat straff.

Det bör övervägas att förlägga det nationella exitprogrammet under Kriminalvårdens ansvar. Myndigheten finns representerad i hela landet och har erfarenheter av att arbeta med återanpassning av kriminella individer. Medverkan i det nationella exitprogrammet bör vara obligatorisk för dömda gängbrottslingar och yrkeskriminella.

Införande av ett nationellt exitprogram tillkännagavs för regeringen förra riksdagsåret. Det är således positivt att regeringen gett ett antal myndigheter i uppdrag att ta fram ett gemensamt nationellt avhopparprogram. Det är emellertid viktigt att detta också leder fram till ett sådant program. För att säkerställa detta bör riksdagen göra ett nytt tillkännagivande om ett nationellt exitprogram.

8. Arbete mot hedersrelaterade brott, punkt 7 (C)

av Martina Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 7 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 54.

Ställningstagande

Flickor glöms ofta bort när man pratar om våld i utsatta områden. Det händer att flickorna i familjer där sönerna är inblandade i gängrelaterat våld är mycket kontrollerade av hedersrelaterade skäl. Jag tror att det är viktigt att brottsförebyggande arbete med fokus på att stoppa de hedersrelaterade brotten bedrivs även inom Kriminalvården och uppmanar regeringen att handla för att se till att sådant arbete blir verklighet.

9. Genomlysning och utvärdering av straffens innehåll, punkt 8 (M)

av Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M) och Karin Enström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 8 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 2.

Ställningstagande

Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana. Det finns därför enligt vår mening skäl att utvärdera och vidareutveckla straffens innehåll. Det gäller inte minst med hänsyn till den växande gruppen av unga vuxna med stort våldskapital som har ett lågt förtroende för samhället och dess myndigheter och som inte har något egentligt intresse av att lämna kriminaliteten bakom sig. Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

10. Tiden mellan dom och verkställighet, punkt 9 (M, KD)

av Andreas Carlson (KD), Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M), Karin Enström (M) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 9 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkandena 22 och 23 samt
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkandena 3 och 4.

Ställningstagande

För att straff ska vara effektiva och verkningsfulla är det viktigt att de verkställs så snart som möjligt efter det att domen vunnit laga kraft. Om lång tid hinner gå mellan domen och verkställigheten blir kopplingen till straffet som konsekvens för en viss gärning försvagad. Varje dag som går mellan dom och verkställighet är ur det avseendet ett misslyckande. Trots det verkställs ett fängelsestraff normalt först tre månader efter att domen har vunnit laga kraft. I den nya strafftidslagen ges den dömda rätt att påbörja verkställigheten av ett fängelsestraff på egen begäran om straffet är verkställbart. En sådan rättighet är bra, men skyndsamhet mellan dom och verkställighet bör vara utgångspunkten för alla som döms till fängelse. För att förtydliga detta vill vi att lagen ändras så att det framgår att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt. Kriminalvården bör även ges i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

11. Omedelbar verkställighet av fängelsestraff, punkt 10 (M)

av Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M) och Karin Enström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 10 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 24 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 5.

Ställningstagande

I dag påbörjas inte någon vård eller behandling för en person som sitter häktad förrän en dom på fängelse har vunnit laga kraft. Det kan medföra att en person sitter häktad under lång tid utan att några återfallsförebyggande åtgärder eller andra behandlingsinsatser vidtas. En normal brottmålsprocess, från det att den misstänkte häktas till dess att åtalet har prövats av både tingsrätt, hovrätt och ibland också Högsta domstolen, kan ta upp emot ett halvår. För personer som döms till fängelse i ett år och mindre blir anstaltsplaceringen ofta så kort att det över huvud taget inte sätts igång någon behandling.

Vi vill därför att det införs en regel som innebär att när en person som är häktad döms till fängelse ska domstolen samtidigt kunna förordna att domen omedelbart ska verkställas oavsett om den som döms kommer att överklaga. Det innebär att den som dömts omedelbart kan flyttas till en anstalt och komma igång med vård och behandling i ett mycket tidigare skede. Eftersom grunden för frihetsberövandet fortfarande är häktning till dess att domen vunnit laga

kraft bör den intagne dock ha möjlighet att vara kvar i häktet om han eller hon så önskar.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

12. Uppskov med verkställighet, punkt 11 (M)

av Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M) och Karin Enström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 11 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 6.

Ställningstagande

Vi anser att en mer restriktiv syn bör gälla när det kommer till möjligheterna att beviljas uppskov med verkställighet av fängelsestraff. Det kan bl.a. handla om att hänsyn i mindre utsträckning bör kunna tas till den dömdes arbets- eller utbildningsförhållanden. Att en arbetstagare har ett arbete av säsongskaraktär eller kan få eller behålla en anställning borde typiskt sätt inte kunna utgöra skäl för att beviljas uppskov.

13. Personer som inte inställer sig för verkställighet av påföljd, punkt 12 (M, KD)

av Andreas Carlson (KD), Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M), Karin Enström (M) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 12 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 13 och
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 7.

Ställningstagande

Allt för ofta förekommer det att personer inte finner sig när det är dags att avtjäna straffet. Samtliga som döms till fängelse ska avtjäna sitt straff. Det handlar om respekten för och tilltron till rättssystemet men också om rättvisa.

Vi menar att det måste genomföras en rad åtgärder för att komma till rätta med detta problem. En åtgärd bör vara att den som inte inställer sig frivilligt ska få betydligt svårare att bli beviljad villkorlig frigivning, vars automatik vi vill avskaffa. Sköter man sig inte i fängelset ska man inte bli villkorligt frigiven. Detsamma bör gälla om man inte inställer sig.

Det är i dag inte förenat med något straffansvar att inte inställa sig till verkställighet av ett fängelsestraff. Vi anser att den som har förelagts att inställa sig vid en kriminalvårdsanstalt och inte dyker upp ska kunna straffas för det. Straffet bör som utgångspunkt motsvara straffen för andra brott som rör grunderna för rättsskipningen, såsom mened och övergrepp i rättssak.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

14. Likvärdig kriminalvård för män och kvinnor, punkt 14 (L)

av Christer Nylander (L).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 14 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:2057 av Johan Pehrson m.fl. (L) yrkande 11.

Ställningstagande

Riksdagens ombudsmän (JO) har i flera avgöranden kritiserat att Kriminalvården inte lyckas erbjuda en likvärdig kriminalvård för män och kvinnor. I stället missgynnas kvinnliga intagna i flera avseenden av den befintliga regleringen samt av begränsningar i anstalternas fysiska miljö och verkställighetsinnehåll. Kvinnors individuella behov och förutsättningar har inte bedömts och beaktats på samma sätt som mäns. JO har även kritiserat Kriminalvården för att myndigheten inte redan vid ställningstagandet till lämplig anstaltsplacering har beaktat om en kvinna har ett spädbarn eller är gravid.

JO konstaterar att det inte är godtagbart att intagna kvinnor får en sämre verkställighet än män. Jag instämmer i denna bedömning. Kriminalvården har ett av de svåraste och viktigaste samhällsuppdragen, och eftersom hela verksamheten bygger på myndighetsutövning som innebär tvång och omfattande frihetsinskränkningar är det av största vikt att myndigheten kan erbjuda en likvärdig kriminalvård för kvinnor och män. Då kan Kriminalvården också lyckas i sitt uppdrag att tillgodose även kvinnors individuella behov och underlätta deras anpassning i samhället. Det är viktigt att regeringen noggrant följer de initiativ som Kriminalvården har tagit för att komma till rätta med de brister som beskrivs ovan.

15. Åtgärder för att minska intagnas skulder, punkt 15 (M, KD, L)

av Andreas Carlson (KD), Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M), Karin Enström (M), Christer Nylander (L) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 15 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 7.

Ställningstagande

Att vara intagen på anstalt kan innebära att det blir svårare för den intagne att sköta sin privatekonomi. Detta riskerar att leda till att räkningar och hyror ligger obetalda och att ett skuldberg därmed byggs upp. Det är mycket viktigt att motverka att detta sker så att återgången till ett normalt laglydigt liv ska bli smidigare och enklare när den intagne återfår sin frihet. Vi vill att skuldsanering också ska beaktas i den verkställighetsplan som upprättas i början av verkställigheten. Åtgärder för att minska den intagnes skuldbörda, men som även syftar till att etablera kontakt med Kronofogdemyndigheten och andra relevanta aktörer, bör vidtas.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

16. Elektronisk övervakning vid permission och transport, punkt 16 (M)

av Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M) och Karin Enström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 16 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 9.

Ställningstagande

Det behöver vidtas åtgärder för att säkerställa att permissioner kan genomföras utan avvikelser. Ett sätt att öka säkerheten vid permissioner är genom en ökad användning av elektronisk övervakning. Den möjlighet som sedan några år

tillbaka finns att förena permission eller transport av intagna med elektronisk övervakning används alltför sällan. Vi vill därför att det görs en översyn av riktlinjerna för detta så att elektronisk övervakning används i fler fall än i dag.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

17. Program för personer som begått hedersrelaterade brott, punkt 17 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 17 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 5.

Ställningstagande

Kriminalvården har i dag behandlingsprogram med fokus på missbruk, våld, partnervåld, kriminalitet och sexualbrott. Behandlingsprogrammen är ackrediterade, vilket innebär att de har klarat en vetenskaplig prövning.

Det finns inget behandlingsprogram som är särskilt riktat till de klienter som har begått hedersrelaterade brott. Gruppen förövare av hedersvåld är väldigt blandad. Här återfinns personer i olika åldrar, från olika samhällsklasser och med olika religioner och etniciteter. Den övervägande majoriteten är män. Att gruppen är heterogen komplicerar frågan om eventuella insatser. Enligt min mening bör Kriminalvårdens programverksamhet därför utökas med program för personer som begått hedersrelaterade brott. Det får vara regeringens uppgift att ge Kriminalvården de förutsättningar som behövs för att ta fram ett sådant behandlingsprogram.

18. Ökning av antalet yrkeskurser, punkt 19 (M)

av Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M) och Karin Enström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 19 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna

2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 26 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 12.

Ställningstagande

För att säkerställa möjligheten att nå fler intagna med utbildningsinsatser behöver utbudet på anstalterna utvecklas. I dag utgörs utbudet enligt Kriminalvården till övervägande del av teoretiska kurser som leder till högskoleförberedande gymnasieexamen. Vi vill ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen. Programverksamheten inom Kriminalvården är av stor betydelse för att få intagna att bryta med en tidigare kriminell livsstil. För att programmen ska kunna genomföras med hög kvalitet är personalens kompetens och möjligheter till fortbildning viktiga.

Det får bli regeringens uppgift att återkomma till riksdagen med ett lagförslag som tillgodoser det vi nu har anfört.

19. Motverka radikaliserings, punkt 20 (KD)

av Andreas Carlson (KD) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 20 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkandena 2 och 3.

Ställningstagande

Den 7 juni 2017 presenterade Socialdemokraterna, Moderaterna, Miljöpartiet, Centerpartiet, Liberalerna och Kristdemokraterna en överenskommelse om åtgärder mot terrorism. I överenskommelsen beslutades att nationella insatsteam mot extremism ska införas, att en permanent funktion för nationell samordning ska inrättas och att ett stärkt stöd till avhoppare ska byggas upp. I detta ingår att ta fram en nationell vägledning och uppföljning, en förstärkning av Totalförsvarets forskningsinstitut (FOI) uppdrag på området och att Skolverket ska genomföra en kompetensutveckling så att lärare bättre ska kunna hantera rasism och extremism i klassrummet bland elever i riskzonen.

Enligt vår uppfattning måste Kriminalvården medverka i detta arbete. I flera fall av terrorism runt om i Europa är det personer som sedan tidigare är kända av polisen som kriminella, men inte som jihadister, som ligger bakom. Det finns en risk att dessa personer radikaliseras. Eftersom de redan bevisat att de besitter ett våldskapital är det rimligt att anta att det ligger närmare till hands för dessa personer att genomföra våldsdåd än för andra. Kriminalvården har här en mycket viktig roll i att upptäcka, larma om och bekämpa extremism.

Kriminalvården har fått i uppdrag av regeringen att kartlägga metoder och arbetssätt för det förebyggande arbetet mot våldsbejakande extremism bland

intagna på svenska fängelser. Kriminalvården ska studera hur andra länders arbete ser ut för att motverka radikaliserings i fängelsemiljö och kriminalvården i stort. Vi anser att arbetet är angeläget och vill intensifiera arbetet med att motverka radikaliserings och rekrytering i svenska fängelser. Det är också angeläget att regeringen kontinuerligt följer upp Kriminalvårdens uppdrag att motverka radikaliserings.

20. Kriminalisering av rymningar, punkt 21 (S, C, V, MP)

av Maria Strömkvist (S), Karolina Skog (MP), Hanna Gunnarsson (V), Martina Johansson (C), Anna-Caren Säterberg (S), Gunilla Svantorp (S), Hans Ekström (S) och Leif Nysmed (S).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 21 borde ha följande lydelse:

Riksdagen avslår motionerna

2019/20:207 av Hans Eklind (KD),

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 30,

2019/20:722 av Markus Wiechel (SD) yrkande 1,

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 15 och

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 8.

Ställningstagande

Konsekvenserna för den som rymmer ska vara tillräckligt ingripande. Enligt vår uppfattning kan dock kravet på tillräckligt ingripande konsekvenser tillgodoses utan att rymningar och avvikelser kriminaliseras. Förutom att möjligheten till permissioner och vistelser utanför anstalt genom utslussningsåtgärder kan komma att påverkas kan även den villkorliga frigivningen skjutas upp om det finns synnerliga skäl. I fråga om det sistnämnda har regeringen dessutom i en lagrådsremiss föreslagit att det ska vara tillräckligt att det finns särskilda skäl för att skjuta upp den villkorliga frigivningen.

Mot den bakgrunden saknas det enligt vår mening anledning för riksdagen att göra något sådant tillkännagivande som motionärerna efterfrågar.

21. Kriminalvårdens kapacitet, punkt 23 (M, KD, L)

Förslag till riksdagsbeslut

Jag/vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1 och
bifaller delvis motionerna
2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2 och
2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1.

Ställningstagande

Det är uppenbart att det behövs fler platser i häkten och anstalter. Den situation som just nu råder inom Kriminalvården med platsbrist i framför allt häkten är ytterst en effekt av regeringens bristande agerande. Bland annat mot den bakgrunden ökade Moderaterna resurserna till Kriminalvården i budgeten för 2019.

Därutöver behövs en kapacitetsgenomlysning av Kriminalvården för att ta fram en konkret och långsiktig plan för Kriminalvårdens expansion och framtida fängelseetableringar. Myndigheten kommer långsiktigt att behöva tillföras betydande resurser för att säkerställa en säker och effektiv verkställighet av utdömda påföljder med såväl fler häktes- och anstaltsplatser som bättre innehåll i verkställigheten. Vare sig det handlar om korta eller långa fängelsestraff ska målet vara att straffet markerar slutet på den dömdes kriminella bana. Det finns därför skäl att utvärdera och vidareutveckla straffens innehåll. Det gäller inte minst med hänsyn till den växande gruppen unga vuxna med stort våldskapital som har ett lågt förtroende för samhället och dess myndigheter och som inte har något egentligt intresse av att lämna kriminaliteten bakom sig.

Redan här och nu kan dock mycket göras för att förbättra situationen. Som vi anfört på annat håll i detta betänkande bör man förkorta tiden mellan dom och verkställighet och se till att häktade ska kunna påbörja verkställigheten tidigare i domstolsprocessen vilket skulle frigöra häktesplatser och ge möjlighet till tidigare behandling och återfallsförebyggande åtgärder. Det innebär att den som dömts omedelbart kan flyttas till en anstalt och få vård och behandling i ett mycket tidigare skede. Det handlar även om att bättre utnyttja den befintliga kapaciteten med exempelvis användning av dubbelbeläggning på fängelserna.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det vi nu har anfört.

22. Kriminalvårdens kapacitet, punkt 23 (SD)

av Katja Nyberg (SD), Caroline Nordengrip (SD) och Matheus Enholm (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 och
bifaller delvis motionerna
2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2 och
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Straffrätten har under senare år genomgått ett flertal straffskärpningar, och fler är under beredning. Det finns samtidigt en politisk vilja att vidta ännu fler nödvändiga åtgärder för att råda bot på kriminaliteten. Dessa straffskärpningar och andra åtgärder kommer att påverka klientflödet för Kriminalvården, vilket myndigheten återkommande har noterat och påvisat. Kriminalvården behöver således genomgående stöd och reformer för att kunna utföra sitt uppdrag, till följd av den politik som förts och som kan förutses. Det kommer därför att behövas en markant utbyggnad av myndighetens kapacitet på både befintliga och nya anstalter.

Regeringen bör därför upprätta en handlingsplan för hur Kriminalvårdens kapacitet ska utökas på sikt, utan att underlåta att genomföra nödvändiga straffrättsliga reformer.

23. Kriminalvårdens kapacitet, punkt 23 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 23 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 2 och
bifaller delvis motionerna
2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 1 och
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 1.

Ställningstagande

Antalet intagna i häkten och anstalter har ökat sedan 2016. Det råder nu akut platsbrist i landets häkten och anstalter. Även i frivården syns en ökning av antalet nya klienter. En stor anledning till ökningen av antalet intagna är genomförda förändringar i kriminalpolitiken, främst genom ett stort antal höjda minimistraff för grova brott. Vidare påverkas situationen av en mer effektiv polisverksamhet och den expansion av Polismyndigheten som ska ske för att nå målet 10 000 fler anställda 2024. Enligt Riksrevisionens granskningsrapport Styrningen av rättskedjan (RiR 2019:15) saknas det ett

strategiskt arbete och övergripande analys av styrningen i rättskedjan. Detta märks tydligt i budgetarbete och satsningar på Polismyndigheten, samtidigt som satsningar på Åklagarmyndigheten, Domstolsverket och Kriminalvården uteblir. På kort sikt vidtar Kriminalvården en rad åtgärder för att öka sin platskapacitet, vilket framgår av betänkandets bakgrundsavsnitt.

Återanpassningen av intagna i samhället, s.k. inslussning, har dessvärre länge varit bristfällig. Det beror till stor del på att relevanta myndigheter, t.ex. socialtjänst och kriminalvård, har svårt att samarbeta. Det beror även på den generella bristen på hyresrätter i vissa kommuner. Inte sällan börjar en frigiven klient sitt liv i frihet med enbart en plastpåse med sina tillhörigheter i handen och ingenstans att ta vägen. Det är en situation som inte på något sätt underlättar återgången till ett liv utan kriminalitet och eventuellt missbruk. En rapport från Brottsförebyggande rådet (Brå) visar att en stor del av de som inte får någon särskild utslussning från anstalt har bedömts löpa för hög risk att missköta sig och återfalla i brott. Det är kontraproduktivt att de klienter som kanske har störst behov av stöd och hjälp för att återanpassas och slussas in i samhället blir utan den hjälpen. Som Brå konstaterar bör insatser vidtas för att reducera risken för att dessa klienter återfaller i brott i samband med inslussning och efter frigivning. En möjlighet för klienter som bedöms ha en högre risk för återfall i brottslighet att få tillgång till inslussningsåtgärder är gps-övervakning i kombination med fotboja. Tekniken har testats av Kriminalvården inom ramen för en försöksverksamhet och innebär en möjlighet till ökad kontroll. Regeringen har tillsammans med Vänsterpartiet under tidigare mandatperiod avsatt medel i budgetpropositionerna till Kriminalvården för att bl.a. stärka det återfallsförebyggande arbetet. Som framgår av bakgrundsavsnittet har regeringen gett Kriminalvården i uppdrag att starta en försöksverksamhet med inslussningsprogram. Vidare har riksdagen riktat ett tillkännagivande till regeringen om att Kriminalvårdens arbete med att förebygga återfall bör förstärkas (bet. 2018/19:JuU13). Jag anser att inslussningsprogrammet är en bra början men att det finns behov av att ytterligare utveckla det återfallsförebyggande arbetet.

Problemen i Kriminalvården behöver åtgärdas för både de intagnas och de anställdas skull. Det är inte rimligt att den nuvarande situationen eskalerar ytterligare. Regeringen behöver därför omgående tillsätta en expertgrupp, bestående av bl.a. Kriminalvården, som får i uppdrag att ta fram en strategi för Kriminalvården både på kort och på lång sikt. Strategin bör innehålla såväl mål som konkreta åtgärder för att uppnå dessa. Följande är exempel på punkter som jag anser att en dylik strategi bör omfatta:

- Inventering och eventuell renovering av befintliga fastigheter.
- Inrättande av en klass 1-anstalt i varje storstadsregion.
- Anpassning av avdelningarna efter klienterna.
- En fungerande inslussningsverksamhet i hela landet som är permanent och har ett långsiktigt fokus på återanpassning och ett liv utan kriminalitet och missbruk.

Regeringen bör vidta åtgärder som tillgodoser det jag nu har anfört.

24. Hyra fängelseplatser utomlands, punkt 24 (SD, KD)

av Andreas Carlson (KD), Katja Nyberg (SD), Caroline Nordengrip (SD), Matheus Enholm (SD) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 24 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:32 av Robert Halef (KD) yrkande 2,
2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 2 och
2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 9.

Ställningstagande

För att avlasta Kriminalvården när det gäller beläggningen bör möjligheten att i högre utsträckning hyra platser utomlands undersökas. Förutom möjligheten att parera tillfälliga toppar med överbeläggningar uppnås genom åtgärden även en hälsosammare arbetsmiljö för personalen och en bättre rehabiliteringsmiljö för de intagna.

Detta bör ges regeringen till känna.

25. Frivårdens närvaro i utsatta områden, punkt 25 (M)

av Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M) och Karin Enström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 25 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motionerna
2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M) yrkande 25 och
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 11.

Ställningstagande

På senare tid har det förekommit en ny grupp av unga vuxna i Sveriges fängelser som innebär nya utmaningar för Kriminalvården. Det rör sig om män från socialt utsatta områden som har lågt förtroende för myndigheter och som ofta redan i unga år är tungt kriminellt belastade och har missbruksproblem. Intresset för att lämna kriminaliteten är inte sällan obefintligt. Situationen

ställer nya krav på innehållet i verkställigheten. Det handlar om att anpassa insatserna så att åtgärderna i största möjliga mån ser till att dömda från utsatta områden får stöd att återgå till ett laglydigt och ordnat liv. Kriminalvården bör bl.a. hitta samarbetsformer som kan bidra till en bättre utslussning för dessa individer. Som en lämplig åtgärd föreslår vi att Kriminalvården genom frivården ska vara mer närvarande i de utsatta områdena genom att förlägga mer av sin verksamhet dit.

26. Utökad användning av intensivövervakning med elektronisk kontroll, punkt 27 (V)

av Hanna Gunnarsson (V).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 27 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion
2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V) yrkande 1.

Ställningstagande

Det finns mycket goda vetenskapliga belägg för att insatser i frihet gör större skillnad, och det svenska frivårdssystemet räknas som ett av världens mest utvecklade. Straff som verkställs i frivård kan göras längre, vara mer ingripande och utformas mer innehållsrikt och individanpassat. I en anstalt begränsas möjligheterna till eget ansvar; ute i samhället måste klienten själv klara av sin tillvaro och hantera de risksituationer som tidigare har lett till kriminalitet. Den dömda får genom verkställighet inom frivården ta ett större ansvar för att följa de regler som följer av påföljden, som bl.a. innebär att den dömda ska vara drogfri i den miljö där han eller hon också ska leva. I många fall innebär detta att drogfriheten håller i sig även sedan intensivövervakningen har upphört. Därmed undviks även de skadliga effekter som ett fängelsestraff ofta kan innebära för den enskilde. Det finns även goda argument för att bygga ut frivården för att hålla kostnaderna för kriminalvården nere på sikt.

Jag anser att antalet korta straff som verkställs i fängelse bör minska och att användningen av intensivövervakning med elektronisk kontroll (IÖV) bör utvidgas. Fängelsestraff på mindre än ett år anser jag i regel bör verkställas genom IÖV. Regeringen bör därför återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att IÖV byggs ut för gruppen nyintagna med en strafftid på mellan sex månader och ett år.

27. Tid för villkorlig frigivning, punkt 28 (M)

av Alexandra Anstrell (M), Ida Drougge (M) och Karin Enström (M).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15 och
bifaller delvis motionerna

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 9,

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16 och

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31.

Ställningstagande

Den som avtjänar ett tidsbestämt fängelsestraff friges i dag som regel villkorligt efter två tredjedelar av strafftiden. För personer som avtjänar långa fängelsestraff innebär detta att många år dras av på straffet. Detta är inte rimligt. Vi vill därför begränsa möjligheten till villkorlig frigivning. Villkorlig frigivning bör således enligt vår uppfattning endast ske undantagsvis och tidigast efter tre fjärdedelar av strafftiden. Dessutom ska återfallsförbrytare inte omfattas av möjligheten till villkorlig frigivning.

Vi vill också utöka möjligheterna att skjuta upp villkorlig frigivning med hänsyn till bristande deltagande i återfallsförebyggande åtgärder och annan misskötsamhet under anstaltstiden. Omfattningen av den villkorligt medgivna frihet som ska kunna förverkas vid misskötsamhet bör också utökas i betydande omfattning. Den som inte följer villkoren för sin frigivning i sådan omfattning att en varning bedöms vara tillräcklig bör heller inte kunna räkna med att åtnjuta den förmån som det innebär att friges innan straffet är avtjänat. Genom dessa begränsningar skärps straffen för dem som döms till fängelsestraff.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

28. Tid för villkorlig frigivning, punkt 28 (SD)

av Katja Nyberg (SD), Caroline Nordengrip (SD) och Matheus Enholm (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 9 och
bifaller delvis motionerna

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16,
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15 och
2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31.

Ställningstagande

Sverige tillämpar automatisk villkorlig frigivning, vilket innebär att den kriminelle blir villkorligt frigiven efter att två tredjedelar av straffet har avtjänats på anstalt. Detta skapar en stor diskrepans mellan det allmänna rättsmedvetandet och den lagstiftning som finns. För att öka förståelsen för svensk lagstiftning och för att försvåra en kriminell livsstil vill vi att den automatiska frigivning som sker efter att två tredjedelar av påföljden har avtjänats avskaffas. När det gäller återfallsförbrytare vill vi att villkorlig frigivning aldrig ska tillämpas.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

29. Tid för villkorlig frigivning, punkt 28 (C)

av Martina Johansson (C).

Förslag till riksdagsbeslut

Jag anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31 och
bifaller delvis motionerna

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 9,
2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16 och
2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15.

Ställningstagande

Den som avtjänar ett tidsbestämt fängelsestraff ska enligt dagens regler om villkorlig frigivning som regel friges villkorligt efter två tredjedelar av strafftiden. Tidpunkten för villkorlig frigivning kan skjutas upp med högst sex månader åt gången om det finns synnerliga skäl.

Jag vill slopa dagens reglering som innebär att den dömda i princip per automatik friges villkorligt efter två tredjedelar av strafftiden och i stället införa en reglering som är utformad på ett mer restriktivt sätt, där hänsyn tas

till den dömdes motivation, exempelvis i form av skötsamhet och medverkan i behandlingsprogram, återfallsförebyggande åtgärder och utbildningar under verkställighetstiden. Ett tillkännagivande med denna innebörd riktades till regeringen våren 2019, och jag vill att regeringen skyndsamt ska återkomma med förslag på förändringar på området.

30. Tid för villkorlig frigivning, punkt 28 (KD)

av Andreas Carlson (KD) och Larry Söder (KD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 28 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD) yrkande 16 och
bifaller delvis motionerna

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 9,

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M) yrkande 15 och

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C) yrkande 31.

Ställningstagande

Personer som inte sköter sig i fängelse ska inte kunna friges villkorligt utan först efter att hela den utdömda strafftiden löpt ut. Det skapar drivkrafter att följa de regler som finns, att delta i behandlingsprogram och att ta de drogtester som man ombeds att ta. Därför bör systemet med villkorlig frigivning förändras.

Det är enligt vår mening inte rimligt att de som återfallit i likartad brottslighet och på nytt döms till fängelse per automatik friges villkorligt efter att två tredjedelar av det utdömda fängelsestraffet verkställts. Återfallsförbrytare bör i stället avtjäna en tid i fängelset som helt och hållet motsvarar straffvärdet för det eller de nya brott de dömts för. Samtidigt bör tiden i anstalt följas av en tidsperiod då den intagne ges möjlighet att återanpassa sig till ett liv i frihet. Vi anser därför att den som återfaller i brott och döms till ett nytt fängelsestraff ska avtjäna tre fjärdedelar av det nya straffet.

Slutligen anser vi att villkorlig frigivning bör föregås av en farlighetsbedömning. Den s.k. Hagamannen som dömdes för en rad överfallsvåldtäkter samt mordförsök, bedömdes fortfarande vara farlig när han släpptes på villkorlig frigivning. Sedan riksdagsåret 2014/15 finns det ett tillkännagivande riktat till regeringen om att skärpa reglerna för villkorlig frigivning för de som återfallit i likartad brottslighet. Ett liknande

tillkännagivande nådde regeringen 2018/19. Regeringen måste agera och slopa den automatiska frigivningen.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

31. Återgång till tidigare straff vid ny brottslighet, punkt 29 (SD)

av Katja Nyberg (SD), Caroline Nordengrip (SD) och Matheus Enholm (SD).

Förslag till riksdagsbeslut

Vi anser att förslaget till riksdagsbeslut under punkt 29 borde ha följande lydelse:

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i reservationen och tillkännager detta för regeringen.

Därmed bifaller riksdagen motion 2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD) yrkande 10.

Ställningstagande

Andelen dömda som återfaller i brott har under en lång tid legat på en hög nivå. Enligt Riksrevisionens rapport Återfall i brott (RiR 2015:4) återfaller i genomsnitt 70 procent av de som dömts till fängelse i ny brottslighet inom tre år. Medan vi vill avskaffa den automatiska villkorliga frigivningen efter två tredjedelars avtjänat straff kommer det även efter det att finnas tillfällen när personer döms till villkorliga straff eller friges villkorligt till följd av gott uppträdande. Detta får dock aldrig leda till att någon tillåts begå brott under prövotiden utan att återgå till det ursprungliga straffet, oavsett brottets allvarlighetsgrad. Vi föreslår därför att den som är villkorligt frigiven och begår brott alltid ska återgå till tidigare straff, utan undantag.

Regeringen bör vidta åtgärder för att tillgodose det vi nu har anfört.

Särskilda yttranden

1. Översyn av säkerheten för Kriminalvårdens personal, punkt 22 (L)

Christer Nylander (L) anför:

Med hänsyn till att det pågår arbete på Regeringskansliet med att ta fram ett lagförslag som ska ge frivården möjligheter till säkerhetskontroller anpassade efter verksamhetens behov på sätt som efterfrågas i motionen har jag valt att inte reservera mig.

2. Motioner som bereds förenklat, punkt 31 (SD)

Katja Nyberg (SD), Caroline Nordengrip (SD) och Matheus Enholm (SD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

3. Motioner som bereds förenklat, punkt 31 (KD)

Andreas Carlson (KD) och Larry Söder (KD) anför:

Utskottet har genom förenklad motionsberedning avstyrkt de motionsförslag som finns i bilaga 2. I fråga om våra förslag vidhåller vi de synpunkter som företrädare för vårt parti framfört i tidigare ställningstaganden och i aktuella kommittémotioner men avstår från att ge uttryck för dem i en reservation.

BILAGA 1

Förteckning över behandlade förslag

Motioner från allmänna motionstiden 2019/20

2019/20:32 av Robert Halef (KD):

2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att se över möjligheten att hyra fängelseplatser utomlands och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:143 av Kerstin Lundgren (C):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att vidta nödvändiga åtgärder för att begränsa de långa häktningstiderna och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:150 av Linda Westerlund Snecker m.fl. (V):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör återkomma till riksdagen med ett förslag som innebär att intensivövervakning med elektronisk kontroll byggs ut för gruppen nyintagna med en strafftid på mellan sex månader och ett år och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen omgående bör ta initiativ till att ta fram en strategi för Kriminalvården som hanterar bl.a. överbeläggningen, det slitna fastighetsbeståndet och den bristande inslussningen och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen snarast bör återkomma med förslag som ligger i linje med vad som föreslås i betänkandet Färre i häkte och minskad isolering (SOU 2016:52) och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ge Kriminalvården förutsättningar att ta fram ett behandlingsprogram för personer som begått hedersrelaterade brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:207 av Hans Eklind (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kriminalisering av rymningar och avvikelser och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:290 av Tuve Skånberg (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att farmakologisk behandling i kombination med psykologisk och social terapi ska användas för

att en dömd pedofil ska få villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:541 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om automatisk villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om återgång till tidigare straff vid ny brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fotboja vid frigivning efter allvarlig brottslighet och tillkännager detta för regeringen.
30. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:572 av Robert Halef (KD):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeln bör vara att brottslingar som blivit dömda ska bära fotboja i avvaktan på placering i anstalt och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:585 av Adam Marttinen m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fler anstalts- och häktesplatser och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda möjligheten att hyra fängelseplatser utomlands och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om fängelser anpassade för dem som ska av- eller utvisas samt för livstidsdömda, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om öövervakade besök på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kameraövervakning i cellen och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler för när permission ska kunna beviljas och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om större inflytande för målsägande vid permission och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skadestånd vid beviljad permission utan delgivning till målsägande och tillkännager detta för regeringen.

10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skärpta regler för permission för intagna i en klass 1- eller klass 2-anstalt och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om förbättrad statistik inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:722 av Markus Wiechel (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymningar och avvikelser och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:907 av Beatrice Ask (M):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda formerna för införande av medborgarvittnen i kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2016 av Johan Pehrson m.fl. (L):

20. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om säkerheten för anställda inom Kriminalvården inklusive frivården och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2057 av Johan Pehrson m.fl. (L):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om likvärdig kriminalvård för män och kvinnor och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2084 av Lina Nordquist och Barbro Westerholm (båda L):

Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att det bör utredas hur skyddstillsyn med föreskrift om särskild behandlingsplan kan utdömas på ett mer rättssäkert sätt till de personer som behöver det, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:2147 av Jonas Sjöstedt m.fl. (V):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att regeringen bör ta initiativ till en översyn av kommunernas avhopparverksamhet och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2447 av Pernilla Stålhammar och Annika Hirvonen Falk (båda MP):

9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om vikten av att personer som döms för barnpornografibrott eller sexuella övergrepp

mot barn även får adekvata behandlingsinsatser för att undvika att de begår nya brott, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

2019/20:2623 av John Weinerhall (M):

3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att råda bot på gängkriminaliteten genom att placera intagna långt ifrån deras hemort och förbjuda tillgång till sådant som kan vara statusbringande för dem och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att utreda förutsättningarna för att råda bot på gängkriminaliteten genom att inte ge intagna möjlighet till indirekt fortsatt kriminell aktivitet och inte erbjuda dem en omotiverat hög standard och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2728 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

16. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2729 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om nolltolerans mot narkotika på anstalter och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om Kriminalvårdens roll i de nationella insatsteamerna mot extremism och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att motverka radikaliserings i fängelset och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att anpassa anstalterna för familjeliv och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om skulduppbyggnad i fängelset och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att undersöka möjligheterna att hyra fängelseplatser utomlands och tillkännager detta för regeringen.
10. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om civilsamhällets roll och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om kostnadskontroll i Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om personer som avviker från utdömt straff och tillkännager detta för regeringen.

15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om rymningsförbud och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:2832 av Ulf Kristersson m.fl. (M):

22. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ändra lagen så att det framgår att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt och tillkännager detta för regeringen.
23. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att arbeta för att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
24. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att häktade bör behandlas snabbare genom att fängelsestraff ska kunna verkställas direkt och tillkännager detta för regeringen.
25. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka Kriminalvårdens och frivårdens arbete i förhållande till dömda från utsatta områden och gängmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
26. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3062 av Johan Forssell m.fl. (M):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en genomlysning av Kriminalvården för att ta fram en konkret och långsiktig plan för Kriminalvårdens expansion och framtida fängelseetableringar och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om en bred genomlysning och utvärdering av straffens innehåll i syfte att stärka Kriminalvårdens arbete mot missbruk och för att hjälpa intagna att få ett jobb när de släpps från fängelset, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att verkställigheten ska påbörjas så snart som möjligt och tillkännager detta för regeringen.
4. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att påtagligt förkorta tiderna mellan dom och verkställighet och tillkännager detta för regeringen.
5. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att införa en regel som innebär att när en person som är häktad döms till fängelse ska domstolen samtidigt kunna förordna att domen omedelbart ska gå i verkställighet oavsett om den som döms kommer att överklaga, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.

6. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att minska möjligheten till uppskov med verkställigheten av straffet och tillkännager detta för regeringen.
7. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra det straffbart att inte inställa sig till verkställighet av fängelsestraff och tillkännager detta för regeringen.
8. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att kriminalisera rymningar och tillkännager detta för regeringen.
9. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att fotboja ska användas i fler fall när intagna har permission eller transporteras och tillkännager detta för regeringen.
11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att stärka kriminalvårdens och frivårdens arbete i förhållande till dömda från utsatta områden och gängmiljöer och tillkännager detta för regeringen.
12. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ge Kriminalvården i uppdrag att öka antalet yrkeskurser som leder till yrkesförberedande gymnasieexamen och tillkännager detta för regeringen.
13. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om obligatoriskt deltagande i nationellt exitprogram för dömda och tillkännager detta för regeringen.
15. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att begränsa möjligheten till villkorlig frigivning och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3191 av Andreas Carlson m.fl. (KD):

11. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om sociala utfallskontrakt och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3239 av Markus Wiechel m.fl. (SD):

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra samhällstjänst till regel för samtliga fängelsedömda och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att återkomma med förslag till åtgärder mot de som döms till fängelse men vägrar utföra samhällstjänst, och detta tillkännager riksdagen för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att ingen fånge ska frigges innan eventuella skulder är betalda och tillkännager detta för regeringen.

2019/20:3248 av Johan Hedin m.fl. (C):

29. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta fram positionerna vad avser avhopparverksamheter och tillkännager detta för regeringen.
31. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att flytta fram positionerna kring frågan om att i högre grad koppla den villkorliga frigivningen till exempelvis skötsamhet och medverkan i behandlingsprogram och tillkännager detta för regeringen.
54. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om arbete mot heder inom Kriminalvården och tillkännager detta för regeringen.

BILAGA 2**Motionsyrkanden som avstyrks av utskottet**

Motion	Motionärer	Yrkanden
31. Motioner som bereds förenklat		
2019/20:541	Adam Marttinen m.fl. (SD)	13
2019/20:585	Adam Marttinen m.fl. (SD)	3 och 5–11
2019/20:2084	Lina Nordquist och Barbro Westerholm (båda L)	
2019/20:2623	John Weinerhall (M)	3 och 4
2019/20:2729	Andreas Carlson m.fl. (KD)	1 och 4
2019/20:3239	Markus Wiechel m.fl. (SD)	1–3